

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích  
Zdravotně sociální fakulta

# **Zvyšování právního povědomí u dětí v Jihočeském kraji**

diplomová práce

Autor práce: Bc. Lucie Stanislavová  
Studijní program: Rehabilitace  
Studijní obor: Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory  
Vedoucí práce: Doc. Mgr. et Mgr. Jitka Vacková, Ph.D.

Datum odevzdání práce: 15. 8. 2013

## Abstrakt

V této práci jsem se zaměřila na právní povědomí dětí, avšak ne z jejich pohledu, jak tomu bylo ve většině případů zpracování tohoto tématu, ale z pohledu lidí, kteří právě s dětmi pracují. Jedná se především o pedagogy, sociální pracovníky, dále pak o školní psychology a psychology. Poslední tři jmenované profese bylo nutné sloučit do jedné kategorie pod názvem „ostatní pracovníci“. Důvodem byl jejich malý počet pro požadované analýzy.

Teoretická část práce se zabývá právem, právním povědomím a právním vědomím, dále pak důležitým pojmem „dítě“ a to jak z pohledu pedagogiky a psychologie, tak i z hlediska práva. Morálkou samotnou a také jejím srovnáním s právem. Dále hodnotovým systémem a výchovou.

V této části práce se zaměřuji také na důležité dokumenty týkající se práv dětí, všeobecně i jmenovitě (Úmluva o právech dítěte, Deklarace práv dítěte). Další kapitola se zabývá rámcovým vzdělávacím programem a jeho zaměřím na výuku práva na základních a středních školách. Důležitou součástí teoretické části, jsou také projekty zaměřené na zvyšování právního povědomí provedené jak v České republice, tak i v Jihočeském kraji.

Cílem práce bylo zjistit, zda je potřeba zvyšovat právní povědomí u dětí v Jihočeském kraji. K tomuto účelu byl použit kvantitativní výzkum. Jako výzkumná technika byla zvolena metoda nestandardizovaného dotazníku. Při sestavování dotazníku jsem vycházela z daného cíle a dostupných zdrojů informací. Dotazník obsahoval 25 otázek. Prvních část otázek byla identifikačního charakteru. Další otázky se již týkali názorů na právní povědomí dětí, na možnosti zvyšování právního povědomí a způsoby, jakými se s nimi děti seznamují. Dále na oblasti, ve kterých mají děti nedostatek či naopak dostatek znalostí. Poslední část dotazníku byla zaměřena na nabídku mimoškolních projektů a také na nabídku možností zvyšování právního povědomí dětí v Jihočeském kraji. Hypotézu H1 a H2 ověřovaly otázky 4, 6, 7 a 8. Hypotézu H3 a H4 pak otázky 4, 14, 22, 24 a 25. Žádná z hypotéz však bohužel nebyla potvrzena.

Výzkumu se zúčastnilo 144 respondentů z Jihočeského kraje, kteří pracují, buď na základní, nebo střední škole případně v neziskových organizacích, které pracují s dětmi. Výsledky byly zpracovány v programu SPSS 16,0.

Výzkumem byla zjištěna rozdílnost v názorech mezi pedagogy a ostatními pracovníky. Pedagogové se statisticky častěji domnívají, že děti právní povědomí mají na rozdíl od ostatních pracovníků.

Velmi zajímavým momentem je věk, od kterého by měly být děti seznamovány se svými právy. Ostatní pracovníci vidí jako optimální věk pro seznamování dětí s jejich právy začátek školní docházky (či již konec předškolní), na rozdíl od pedagogů, kteří by tuto hranici posunuli téměř na druhý stupeň základních škol.

Dalším zjištěným a prokázaným faktem je rozdílnost v metodách používaných při seznamování dětí s jejich právy. Pedagogové kombinují jak diskuze a přednášky, tak i hry a modelové situace. Ostatní pracovníci upřednostňují pouze přednášky a diskuze.

Liší se také v hodnocení časové dotace věnované ve školní výuce právům dětí. Ostatní pracovníci jsou v tomto ohledu mnohem kritičtější než pedagogové.

Dále bylo prokázáno, že pedagogové častěji neznají organizace, které se zabývají dětskými právy, zatím co ostatní pracovníci ano.

Dalšími zajímavými, avšak statisticky nepodpořenými výsledky bylo hodnocení úrovně znalostí dětí v oblasti jejich práv, kdy ji převážná většina respondentů vnímá jako průměrnou.

Dále pak respondenti ohodnotili právní povědomí dětí jako průměrné i přesto, že většina z nich je přesvědčena o zájmu dětí o svá práva. Nejvíce informací o svých právech čerpají děti, dle převážné většiny respondentů, doma (v rodině). Velkým překvapením byla neznalost projektů zabývajících se přímo zvyšováním právního povědomí a to u poloviny respondentů. Zajímavým faktem je také skutečnost, že by téměř polovina respondentů uvítala další vzdělávání v oblasti dětských práv, ačkoliv je více jak polovina pedagogů přesvědčena, že děti právní povědomí mají.

Celý výzkum je také shrnut do SWOT analýzy, ta určila za nejsilnější stánky zájem dětí o svá práva a jejich seznamování s právy již od první třídy. Jako slabou stránkou se ukázal nedostatek času ve školní výuce věnovaný dětským právům spolu se získáváním

největšího množství informací v rodině. Příležitostí je realizace více nových projektů zaměřených na konkrétní oblasti práv a také to, že právní povědomí by mělo být neustále zvyšováno. Rizikem je nedostatečná znalost práv v oblasti ochrany osobnosti, kdy hrozí snadné zneužití a také nedostatečná znalost práv, která by mohla mít za následek zvýšení přestupků až kriminality.

Přínosem práce je nový pohled na již zkoumanou problematiku a to díky výzkumu aplikovanému na pedagogy, nikoli na samotné děti.

Výsledky mohou být použity neziskovými organizacemi jako ukazatel všeobecného povědomí o existenci jejich projektů, potažmo jich samotných. Dále jako podklad pro realizaci dalších výzkumů týkajících se právního povědomí či jako podklad pro výuku společensko - vědních oborů.

## **Abstract**

In this thesis I have concentrated on legal consciousness of children but not from their point of view, how it was in most cases of the elaboration of this topic, but from the point of view of people who actually work with children. This regards pedagogues, social workers, further school psychologists and psychologists. It was necessary to merge the last three mentioned professions into one category called „other workers“. The reason was their small number for the required analysis.

The theoretical part of the thesis deals with the right, legal consciousness, further then with the important conception „child“, namely from the point of view of pedagogy, psychology as well as from the viewpoint of law. The thesis deals with morals itself and also its comparison with law, further with the value system and education.

In this part of the thesis I concentrate also on important documents regarding the rights of children, generally as well as namely (Agreement about the rights of the child, Declaration of the rights of the child). Next chapter deals with the frame educational program and its focus on the education of law in elementary and high schools. The important section of the theoretical part are also projects focused on increasing of the legal consciousness executed in the Czech republic as well as in the Southbohemian region.

The aim of the thesis was to find out if it is necessary to increase the legal consciousness of children in the Southbohemian region. For this purpose a quantitative research was used. The method of a non-standardized questionnaire was used as a research technique. When compiling the questionnaire I resulted from the given target and available resources of information. The questionnaire contained 25 questions. 1st part of questions was of an identification kind. Next questions concerned the opinions on the legal consciousness of children, possibilities of increasing the legal consciousness and means which the children use to get acknowledged with them. The questions further concentrated on spheres where the children lack or have enough knowledge. The last part of the questionnaire was focused on the offer of out-of-school projects and also of possibilities of increasing the legal consciousness of the children in

the Southbohemian region. The hypothesis H1 and H2 checked the questions 4, 6, 7 and 8. The hypothesis H3 and H4 checked then the questions 4, 14, 22, 24 and 25. Unfortunately none of the hypothesis was confirmed.

144 respondents from the Southbohemian region took part in the research, either respondents who work in an elementary or high school, eventually in non-profit organizations which work with children. The results were elaborated in the program SPSS 16,0.

The difference of the opinions between pedagogues and other workers was found out by the research. In contrast to other workers, the pedagogues think statistically more often that children have the legal consciousness.

A very interesting moment is the age since which children should be acquainted with their rights. Other workers consider the beginning of the school attendance (or even the end of the preschool attendance) as the optimal age for familiarising the children with their rights in contrast to the pedagogues who would shift this limit almost to the second degree of elementary schools.

Next founded and documentary fact was the difference in methods used for familiarising children with their rights. The pedagogues combine discussions and lectures as well as model situations. Other workers prefer only lectures and discussions.

They vary also in the evaluation of time duration devoted to the rights of children during school education. Other workers are much more critical than the pedagogues in this regard.

It was proved that the pedagogues more often do not know the organizations which deal with the rights of children whereas other workers do.

Other interesting however statistically not supported results were the evaluation of the level of children's knowledge in the sphere of their rights. The majority of respondents apprehend this level as average.

The respondents further evaluated the legal consciousness of children as average in spite of the fact that the majority of them is persuaded about children's interest in their rights. According to the majority of respondents, children result the most information about their rights at home (in their family). A big surprise was the ignorance of projects

dealing directly with increasing the legal consciousness, namely of a half of respondents. An interesting fact is also the reality that almost one half of respondents would appreciate higher education in the sphere of children's rights although more than a half of pedagogues is persuaded that children have the legal consciousness.

The whole research is assumed into SWOT analysis which determined children's interest in their rights and their familiarising with the right already since 1st class as the most strong sides. A weak spot showed to be the lack of time in school education devoted to children's rights together with obtaining the biggest amount of information in the family. A chance is the realization of more new projects focused on concrete spheres of the rights and also the fact that the legal consciousness should be constantly increased. The risk is insufficient knowledge of rights in the sphere of the protection of personality when easy misuse and also insufficient knowledge of rights threaten. The insufficient knowledge could result in the increase of transgressions even criminality.

Work's contribution is a new view of already explored problematics, namely thanks to the research applied on the pedagogues and not on the children themselves.

The results can be used by non-profit organizations as an indicator of general consciousness of the existence of their projects or of the organizations in general. The results can be also used for the realization of other researches regarding the legal consciousness or as the documentation for the education of socio-scientific fields.

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne (datum)

.....

(jméno a příjmení)



## **Poděkování**

Na tomto místě bych velmi ráda a srdečně poděkovala vedoucí práce paní doc. Mgr. et Mgr. Jitce Vackové, Ph.D., za trpělivost, pomoc a podporu při zpracování diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří se mnou spolupracovali na mé práci.

Zvláštní poděkování míří k mému zaměstnavateli, za tolerantnost a vstřícnost a v neposlední řadě mému příteli, za dlouhodobou podporu.

## Obsah

<b>1</b>	<b>Současný stav.....</b>	<b>14</b>
<b>1.1</b>	<b>Právo .....</b>	<b>14</b>
1.1.1	Právní vědomí .....	14
1.1.2	Pojem právní povědomí .....	16
<b>1.2</b>	<b>Morálka.....</b>	<b>17</b>
1.2.1	Hoffmanova teorie morálního vývoje.....	18
1.2.2	Piagetova teorie morálního vývoje .....	19
<b>1.3</b>	<b>Morálka a právo.....</b>	<b>19</b>
<b>1.4</b>	<b>Hodnotový systém .....</b>	<b>20</b>
<b>1.5</b>	<b>Výchova.....</b>	<b>22</b>
1.5.1	Výchova k hodnotám v ČR.....	22
<b>1.6</b>	<b>Pojem „dítě“ .....</b>	<b>23</b>
1.6.1	Dítě a pedagogika .....	24
1.6.2	Dítě a psychologie .....	25
1.6.3	Právní pojetí dítěte .....	26
<b>1.7</b>	<b>Výuka práva .....</b>	<b>27</b>
1.7.1	Rámcový vzdělávací program .....	27
1.7.2	Základní školy.....	28
1.7.3	Střední školy .....	29
<b>1.8</b>	<b>Dětská práva.....</b>	<b>31</b>
<b>1.9</b>	<b>Dokumenty týkající se práv dětí.....</b>	<b>33</b>
1.9.1	Deklarace práv dítěte .....	33
1.9.2	Úmluva o právech dítěte .....	34
<b>1.10</b>	<b>Rodina .....</b>	<b>36</b>
<b>1.11</b>	<b>Výzkumy v oblasti právního povědomí .....</b>	<b>38</b>

<b>1.12</b>	<b>Projekty realizované v ČR .....</b>	<b>40</b>
1.12.1	Rubikon.....	40
1.12.2	Centrum práv dítěte .....	41
<b>1.13</b>	<b>Projekty realizované v Jihočeském kraji.....</b>	<b>42</b>
1.13.1	Ajaxův zápisník .....	42
1.13.2	Zpackané životy .....	43
1.13.3	Na jedné lodi .....	43
<b>2</b>	<b>CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY .....</b>	<b>45</b>
<b>2.1</b>	<b>Cíl práce.....</b>	<b>45</b>
<b>2.2</b>	<b>Předpokládané hypotézy .....</b>	<b>45</b>
<b>3</b>	<b>METODIKA.....</b>	<b>46</b>
<b>3.1</b>	<b>Použitá metodika.....</b>	<b>46</b>
<b>3.2</b>	<b>Charakteristika výzkumného souboru .....</b>	<b>46</b>
<b>3.3</b>	<b>Zpracování výsledných dat .....</b>	<b>46</b>
<b>4</b>	<b>VÝSLEDKY .....</b>	<b>48</b>
<b>4.1</b>	<b>Popisná data .....</b>	<b>48</b>
<b>4.2</b>	<b>Popisná data - ostatní pracovníci .....</b>	<b>95</b>
<b>4.3</b>	<b>Statistická část.....</b>	<b>116</b>
<b>4.4</b>	<b>SWOT analýza .....</b>	<b>133</b>
<b>5</b>	<b>DISKUZE .....</b>	<b>136</b>
<b>6</b>	<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>147</b>
<b>7</b>	<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY .....</b>	<b>150</b>
<b>8</b>	<b>KLÍČOVÁ SLOVA.....</b>	<b>158</b>
<b>9</b>	<b>PŘÍLOHY .....</b>	<b>159</b>

## **Seznam použitých zkratk**

JČ kraj Jihočeský kraj

MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT Ministerstvo mládeže a tělovýchovy

NNO Nestátní nezisková organizace

## Úvod

Téma diplomové práce jsem si zvolila z důvodu zajímavosti a také jisté výzvy. Výzvy v tom, že na toto téma byla zpracována již spousta prací a není úplně snadné nalézt něco nového, doposud nezjištěného. Právní povědomí je téma, které se skloňuje velmi často, avšak stále mi přijde, že není úplně doceněno, především školami. Právní povědomí je v dnešní uspěchané a „podvodné“ době velmi cennou znalostí již od mládí. Proto je neustále třeba jej rozvíjet.

V praktické části práce jsem se zaměřila ne na děti jako takové, ale především na osoby, které se starají o jejich výchovu a vzdělání a to především pedagogy, školní psychology a také sociální pracovníky a psychology z neziskových organizací. Tyto profese nebyly doposud v takové míře zahrnuty do výzkumů. Ovšem je jim věnována i samostatná kapitola.

Teoretické část se zabývá objasněním pojmů, jako je dítě, dětská práva, právní povědomí, morálka a také důležitými dokumenty, které se právě dětskými právy zabývají. Dále projekty, které se týkají právního povědomí a vzděláváním dětí v oblasti práv.

Cílem práce bylo zjistit jaká je potřeba zvyšování právního povědomí u dětí v Jihočeském kraji.

# 1 Současný stav

## 1.1 Právo

Vztahy mezi lidmi si již od počátku jejich soužití vynucovala určitá pravidla chování. S tím jak se prohlubovaly sociální rozdíly, se také měnil systém obecně uznávaných, z vnitřního přesvědčení dodržovaných pravidel (Janků, 2008).

Pod narůstajícím tlakem střetu jejich zájmů vznikala potřeba stanovit obecně platná pravidla chování, která by zajišťovala sociální rovnováhu (Janků, 2008).

Z počátku funkci pravidel plnily mravní a náboženské normy, avšak rozpory mezi jedinci a skupinami vedly postupně ke zdůraznění úlohy práva jako všeobecně srovnatelného, relativně spravedlivého měřítka chování lidí rozdílného společenského postavení (Harvánek, 1998). Dochází tedy k formulaci základního právního systému jakožto závazných norem (Janků, 2008).

Hlavním účelem práva podle Spirita (2010, s.18) je „*regulace společenských vztahů ve státě a společnosti.*“ Řeší tedy otázky ochrany lidského života, ochrany vlastnictví, dělby práce apod. Současně působí jako nástroj řízení státu. Plní několik dalších funkcí, z nichž je vhodné popsat např. funkci kontrolní, ale i výchovnou. Jejím úkolem je poučit účastníky právních vztahů, jak se mají chovat a jednat. Právo tedy něco nařizuje, doporučuje, ponechává na vůli občanům (Spirit, 2010).

### 1.1.1 Právní vědomí

Gerloch (2007) přirovnává právní vědomí k odrazu pozitivního práva, které se skládá z právních norem, jejichž předmětem jsou předpokládaná pravidla, která jsou vynutitelná. Protiprávní jednání je tudíž postihováno veřejnou mocí.

Knapp (1995) popisuje právní vědomí jako systém hodnotících soudů lidského chování. Lidé se málo kdy řídí právem jako takovým, jako spíše právním vědomím (společenským, skupinovým, individuálním).

V praxi se dle Gerlocha (2007) rozlišuje právní vědomí *de lege lata* a *de lege ferenda*.

- **De lege lata** je podle platného zákona, říká, co následuje, tedy co je v souladu s ním a je již protiprávní.
- **De lege ferenda** je hodnocení práva dle správnosti a spravedlnosti. Z tohoto hodnocení mohou vycházet návrhy na změny v zákonech či jiných právních předpisech.

Právní vědomí vždy zahrnuje obě roviny avšak na různé úrovni (Gerloch, 2007).

Je však potřeba vyjasnit, co tvoří obsah právního vědomí. Jedná se o vlastnosti práva, které si jedinec uvědomuje.

Mezi základní obsahové složky podle Houbové (1994) patří:

- kognitivní (poznávací) prvky
- hodnotové prvky
- postojevé prvky
- 

**Kognitivní stránku právního vědomí** lze vyjádřit zejména s ohledem na problematiku právní informace a jejích funkcí. Což znamená vůči otázkám získávání, přenášení a osvojování právních informací. Efektem právní komunikace je přitom znalost práva (*de lege lata*). Čímž chápeme organizovanou strukturu představ o právu, o pojmech práva, která jsou jeho obrazem a současně předpokladem k účelnému jednání. Jde tedy o vědomí, že něco jako právo platí (Houbová, 1994).

**Hodnotící stránka právního vědomí** se uplatňuje již v procesu poznávání práva při tvorbě postojů vůči právu. „*Hodnotou není každý předmět, k němuž zaujímá člověk hodnotící postoj, ale jen objekt, který hodnotí kladně a o který usiluje svým chováním*“ (Hungr, Krsková, 1985, s.121).

Přítom předmětem hodnocení jak uvádí Hung a Krsková (1985), může být buď konkrétní právní norma nebo postup aplikace práva státními orgány. Rozvoj a změny v hierarchii hodnot je spojeno s obdobím dospívání, kdy se rozvíjí u jedince schopnost uvědomovat si projevy práva a diferencovat je od ostatních sociálních jevů. Zde se uplatňují všechny složky osobnosti. Přímý kontakt s právem je stále ještě zprostředkováván výhradně rodinou, školou, masmédií a dalšími. Tedy nikoliv vlastní zkušeností (Hung, Krsková, 1985).

**Postojovou stránkou právního vědomí** se rozumí vztah k určité oblasti reality. Dle Vágnerové (2005), ovlivňuje způsob, jakým člověk tuto realitu vnímá a hodnotí, jaký má pro něj význam a smysl a jak na ni bude s největší pravděpodobností reagovat. Umožňuje snazší orientaci ve světě, porozumění a uspořádání prožívaného světa do přehledné a předpověditelné struktury. Dále pomáhá lépe kategorizovat informace, které člověk získává a dává jim určitý význam (Vágnerová, 2005). Shromáždění určitého počtu zkušeností s právem a jeho projevy, vede časem k formování relativně trvalých postojů k právu či jeho jednotlivým normám (Hung, Vaňková, 2004).

Společnost sama zpravidla nějakým způsobem dle Vágnerové (2005) posiluje a stimuluje přijetí určitých postojů. Naopak odlišné tendence odmítá nebo dokonce trestá. Mnoho postojů slouží k regulaci chování vůči hodnotám a normám dané společnosti (Vágnerová, 2005).

### **1.1.2 Pojem právní povědomí**

Jak uvádí Kovařík (2001), právní povědomí je méně reflektované a vědomé, jedná se spíše o právní cit, který je možné za pomoci další, více zralejší a poučenější osoby vyjádřit a artikulovat. Dále uvádí, že je možné odlišit některé složky tohoto povědomí a také lze některé u nich blíže zkoumat.

Kovařík (2001) v případě dětí předpokládá, že lze právní povědomí rozlišit na pět složek.



1. Vědomost nebo povědomí o tom, co vlastně právo je, či jakou má funkci ve společnosti.
2. Vědomost nebo právní povědomí o tom, že i děti mají svá vlastní práva, která se dělí do čtyř kategorií
  - a) právo na život
  - b) právo na rozvoj
  - c) práva ochranná
  - d) práva participační
3. Povědomí o tom, že práva mají nějaké meze - mé právo končí tam, kde začíná právo druhého člověka.
4. Povědomí o druhé straně práv – což je odpovědnost a povinnosti.
5. A jako poslední uvádí povědomí o spravedlnosti jako o správné, pravé míře např. na spravedlivý proces a s ním spojených pojmů.

Kovařík (2001) dále píše, že se v procesu výchovy dítěte předpokládá rozvoj všech, již výše uvedených složek a jejich posun od právního povědomí k právnímu vědomí, tedy k uváženému postoji k oblasti práva, spravedlnosti, odpovědnosti a také povinnosti.

## **1.2 Morálka**

Jak uvádí Vacek (2002), otázka dobra a zla přitahovala pozornost odpradáвна. Její teoretický základ ke zkoumání byl vytvořen v rámci filozofie a dal tedy vzniknout etice, vědnímu oboru, který zkoumá morálku (Vacek, 2002). Morálka je jakýsi vnitřní hlas, který svému majiteli vyčítá určitý čin (Večeřa, Urbanová, 1999).

Dle Hradečné (1998) nebyla a není nikde na světě úplná spokojenost s morálkou mládeže. Příčiny jsou nejčastěji spatřovány v omylech ve výchově – přemíra nebo nedostatek trestů, přílišná moralizace apod. (Hradečná, 1998).

Dlouholetí učitelé jak uvádí Hradečná (1998) si stěžují především na stále horší chování mládeže, ačkoli učitelé jsou stále vzdělanější a dnešní rodiče nejsou ničím

jiným než bývalými žáky. Hradečná (1998) dále spatřuje problém ve dvou rovinách – v analýze výchovy a v širším vlivu prostředí na mládež. Ve školní praxi se můžeme setkat s působením, založeném na vysvětlování norem (čtení školního řádu na začátku roku). Mravní poznání je pouze částečné a může být dále snižováno špatnými příklady nebo tolerováním nesprávného jednání (drobná šikana). Stejně nevyzpytatelný může být model, ve kterém je dětem ponechána úplná volnost s tím, že samy, díky zkušenostem dospějí ke správnému jednání a vyberou si pravé vzory.

Hradečná (1998) také vidí základní problém v tom, že škola a rodina ovládá chování a jednání dětí uvnitř školy a v rodině, ale jen z části jednání, které přesahuje jejich hranice. Morální vývoj mládeže není pouze chybami učitelů a rodičů, protože výchova sama není ničím jiným než odrazem života společnosti, i když v prvních stádiích vývoje dítěte s velkou mírou nezávislosti (Hradečná, 1998). Čáp a Mareš (2001) uvádí, že na morálně důležité postoje působí větší počet osob a jiných podmínek, přitom však u různých dětí a mladistvých jsou v popředí jiné z nich, a ty se dále v průběhu ontogeneze mohou měnit (Čáp a Mareš, 2001).

Právě z tohoto důvodu jak uvádí Hradečná (1998) by měla škola rozvíjet specifický program mravního poznání, jednání a citění vždy v kontaktu s prostředím.

### **1.2.1 Hoffmanova teorie morálního vývoje**

Psycholog Hoffman rozdělil morální vývoj na tři koncepce:

- První koncepce- „dědičný hřích“ pracuje s výchovným působením dospělého již v raném věku dítěte (již od mala je třeba usměrňovat a velmi brzy napravovat). Dospělí zde představují dané a nezpochybnitelné společenské hodnoty.
- Druhá koncepce - „vnitřní čistota“ (dětská nevinnost) dítě je vnějšími společenskými vlivy narušováno a poškozováno, proto by měla být možnost tohoto vlivu minimalizována, zejména v raném období věku dítěte a to včetně výchovných intervencí.

- Třetí koncepce - „dítě není ano dobré ani špatné“, je jakým si listem nepopsaného papíru (Vacek, 2002).

### 1.2.2 Piagetova teorie morálního vývoje

Piaget a Inhelderová (2007) vymezil heteronomní fázi jako období mravního násilí, spojeného s hrozbou sankcí, kdežto autonomní fázi jako období součinnosti a spolupráce (Piaget a Inhelderová, 2007).

Dítě nejprve přijímá pravidla chování bez jakýchkoliv problémů, protože je určují autority. Nedělá jim problém akceptovat příkazy a zákazy (Čačka, 2000).

Piaget a Inhelderová (2007) poté vidí přechod na autonomní fázi v tom, že se tyto normy postupně zvnitřňují. Potom tedy není určující, jaký názor dospělá osoba má, ale jak každé dítě v sobě samém tyto normy přijímá. Samo si již uvědomuje, co je správné a co není (Piaget a Inhelderová, 2007).

Dítě začíná pociťovat svědomí, vyhýbá se pocitům viny. Tento posun můžeme předvést na příkladu podané otázky: „Proč se nemá lhát?“ Za lhaní hrozí trest - Lhaní je špatné - Lhát se nemá - Lhaním se narušuje důvěra mezi lidmi. Na tomto příkladu můžeme vidět, že odpovědi jsou z počátku ovlivněny povinností a poté vycházejí z akceptované hodnoty (Čačka, 2000).

### 1.3 Morálka a právo

*„Právo je minimum morálky“*

*(Harvánek, 1998, s. 29)*

Morální systém se zabývá hodnocením lidského chování a tím, jaké by mělo být. Právní systém je naopak systémem pravidel, který říká co má anebo nemá být. Dalšími podobnými systémy jsou právní vědomí, spravedlnost a nespravedlnost či hodnoty každého člověka (Grinc, 2010).

Pojmem morálka (*latinsky mos-mrav nebo moralis-mravní*) lze chápat určitou schopnost jedince řídit se ve všech úkonech tzv. svědomím. Tedy s pomocí rozlišení dobra a zla nebo užitečnosti a neužitečnosti. V širším pojetí jde o soubor pravidel vzájemného chování považovaný v konkrétním prostředí a době silou tradice a společenské konvence (ne právně kodifikovaný způsob) za zavazující individuální svědomí každého jedince. Jedná se tedy o soubor tradic daný historickým vývojem, je ohleduplnější než právo a nebývá ovlivněno politikou. Zde nelze hovořit o vynutitelnosti plnění závazků, ale pouze o odsouzení prostřednictvím veřejného mínění (Spirit, 2010).

Rozdíl mezi morálkou a právem je tedy spatřován v tom, že právo je heteronomní, je vynutitelné státní mocí, naproti tomu morálka je autonomní - na státní moci nezávislá (Grinc, 2010). Morálka, oproti právu, se orientuje na širší oblast společenských vztahů a také koriguje ty oblasti, do kterých právo nezasahuje (Harvánek 1998).

Právo nejenom přikazuje, zakazuje, dovoluje, ale také určité chování hodnotí a trestá. Právo tedy nevypovídá nic o morální hodnotě chování (Grinc, 2010).

Morálka a právo se tedy často vzájemně potvrzují, ztotožňují a jindy jsou v rozporu. Prolínání a rozpory jsou jejich důležitým zdrojem při zdokonalování lidské společnosti a jejího vývoje (Harvánek, 1998).

Ne všechny zákonné normy však odpovídají mravnímu vědomí. Jsou vyjadřovány formou práva a stávají se závaznými. Tím zpětně ovlivňují mravní hodnoty. Právo ale zpravidla bývá mnohem přísnější, než morálka, zejména v následcích porušení pravidel. Je zde zřejmý rozdíl již řečené zákonné vynutitelnosti nejčastěji v podobě zákonné sankce. Z tohoto důvodu musí být právo méně přísné, než morálka v otázce náročnosti požadavků kladených na chování osob (Spirit, 2010).

#### **1.4 Hodnotový systém**

Každý člověk má svůj žebříček hodnot, kterým se řídí ve svém jednání a uvažování. Pokud je tento žebříček celistvý, komplexní a čím více se pojí s osobností jedince, o to může mít větší vliv na jeho chování (Vacek, 2008).

Vacek (2008) dále uvádí, že tento systém je utvářen dlouhodobě a to díky vnějším a vnitřním vlivům, které působí na člověka během jeho vývoje. Do hodnot každého jedince se promítají individuální zvláštnosti dané jeho pohlavím, věkem, rodinným zázemím, vzděláním apod.

Rozhodujícími faktory při tvorbě hodnot jsou:

- materiální podmínky života
- vlivy sociálních a výchovných institucí (rodina, škola, média apod.)
- vlivy politicko-ekonomické sféry dané společností

Pro výchovně-vzdělávací systém je vždy nejdůležitější předat určité hodnoty a hodnotový systém dospívajícím dětem.

Eyre (2007) si kladla otázku: Kde učit děti základní morální hodnoty? Odpovídá na ni, že žádná instituce nenahradí vliv rodiny, tedy učit by se měly děti hodnoty doma a v rodině!

*„Lidský život je příliš krátký na to, aby člověk všechno vynalézal sám a od začátku. Proto je naší rodičovskou povinností naučit děti tomu, co jsme se sami naučili a ověřili si v průběhu života.“*

*(Eyre, 2007, s. 9)*

Langmeier (2006) doplňuje, že hodnotový systém se zakládá na hodnotách, které byly preferovány v rodinách, příp. na jiných zkušenostech získaných v průběhu života. Hodnoty se v různých rodinách liší. Zpravidla odpovídají hierarchii hodnot platné v celé společnosti nebo alespoň v některé její vrstvě. Problémy pak vyvstávají, pokud je hodnotový systém rodiny zcela odlišný od hodnot uznávaných většinou populací v dané společnosti. Problém může vzniknout i v rodinách s dobrou nebo velmi dobrou sociálně-kulturní úrovní, pokud hodnoty obou rodičů jsou výrazně odlišné a na dítě jsou v návaznosti kladeny navzájem neslučitelné požadavky (Langmeier, 2006).

## 1.5 Výchova

Dle Průchy a kol. (1995) je výchova proces úmyslného působení na osobnost člověka, jehož cílem je dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji (Průcha a kol., 1995).

Někteří pedagogové chápou výchovu jako řízený proces, který má za cíl plně ovlivnit nehotového člověka pedagogem či institucí, se snahou podříditi jej normám společnosti případně instituce (Lindner a kol. in Pedagogický slovník, 1995).

Výchova je především proces záměrného a cílevědomého utváření a působení podmínek, které umožňují optimální rozvoj každého jedince v souladu s jeho individuálními dispozicemi a také stimulují jeho vlastní snahu stát se pravou a socializovanou osobností (Průcha a kol., 1995).

Výchova však může být chápána podle Langmeiera (2006) v širším smyslu i jako bezděčné působení jednoho člověka na druhého. Přitom dochází ke změně osobnosti. S tímto pojetím výchovy však řada pedagogů nesouhlasí. Výchovu pak lze definovat jako „proces vzájemného působení (interakce) toho, kdo něčemu učí a toho, kdo se tím sám učí.“ (Langmeier, 2006, s. 263).

### 1.5.1 Výchova k hodnotám v ČR

Dle Vacka (2008) přibývá stále více odborníků, kteří zastávají názor, že je třeba včas, systematicky a co možná nejúčinněji utvářet hodnotový systém dětí a mládeže v rámci vzdělávacího systému (Vacek, 2008).

Podle Kopřivy a kol. (2008) jsou ve výchově důležité tři oblasti výchovy. Učit děti důležitým dovednostem a návykům pro život, které by používaly na základě vlastní, vnitřní motivace. Rozvíjet jejich osobnost tak, aby získaly dobrou sebeúctu, představu o sobě jako o dobrém, schopném a zodpovědném člověku. Být současně s dětmi v dobrých vztazích, vztazích otevřených, založených na vzájemném respektu, čímž jim pomáháme vytvářet pozitivní model vztahů pro jejich další život (Kopřiva a kol., 2008).

V našem vzdělávacím systému není „výchova k hodnotám“ jasně pojmenována a nemá u nás ani tradici. O hodnotách se děti a mládež mohou nejvíce dozvědět v rámci eticko-mravní a estetické výchovy. Více se s ní mohou setkat v občanské nebo multikulturní výchově či výchově k demokracii (Vacek, 2008).

V zahraničí je výchova k hodnotám (values education) jak uvádí Vacek (2008) samostatným školním předmětem. Pokud se máme na takovouto výchovu také zaměřit, je třeba si ujasnit, k jakým hodnotám chceme děti a mládež vést. Vacek (2008) dále uvádí, že demokratické systémy staví na tradičních hodnotách, které jsou již odedávna základem lidské společnosti. K těm patří principy jako dobro, krása, rovnost, svoboda myšlení a jednání, tolerance a respekt vůči druhým, solidarita ke slabším a znevýhodněným, právo na důstojný život a jeho ochranu.

Vacek (2008) dále popisuje, že v modelech sestavených k výchově k hodnotám jsou výše uvedené principy transformovány do vlastností a kvalit osobnosti, které lze následně rozvíjet výchovou a vzděláváním a to především odpovědnost, spolehlivost, spravedlnost, soucit, laskavost, čestnost, tolerance atd. Právě tyto obecné vlastnosti jsou rozpracovány až do úplných základních principů na úrovni projektů či konkrétních programů.

Sama výchova k hodnotám může mít dle Vacka (2008) i specifickou podobu a to když se stanou předmětem výchovy přímo hodnoty. Ukazuje se, že právě tento přímý způsob rozvoje hodnot v našich školách chybí. Přitažlivé podané a objasňování hodnot, může být mnohem přínosnější, než obsahy tradičních předmětů (Vacek, 2008).

## **1.6 Pojem „dítě“**

Dle Úmluvy o právech dítěte se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud není zletilost stanovena dříve zákonem (Odbor prevence kriminality ministerstva vnitra, 1999; Dunovský, 1999).

Dle Heluse (2004) je dítětem člověk, který není legislativně svéprávný a nachází se pod zákonem definovanou péčí jiných osob (zpravidla rodičů).

Dítě je jedinec v životní fázi od narození do adolescence (Pedagogický slovník, 1995) či 15 let věku (Velký psychologický slovník 2010).

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže za nezletilou osobu považuje dítě mladší 15 let a za mladistvé osoby od 15 do 18 let věku (Krausová a Novotná, 2006).

Dítě, jak uvádí Hradečná (1998) není také pouze nehotová bytost, které se obětuje přítomnost, aby mohlo dosáhnout lepší budoucnosti. Děti jsou rovnocenné jako lidská stvoření a mají také jejich práva, ale vzhledem k jejich bezbrannosti potřebují zvláštní podporu a ochranu, aby byly schopné je plně využít.

### **1.6.1 Dítě a pedagogika**

Dle Průchy (2002) je pedagogika věda zabývající se výchovou a vzděláváním člověka a to především dítěte. Cílem pedagogiky je poznat a aplikovat takové metody, které co nejúčinněji povedou ke vzdělání a rozvoji osobnosti.

Helus (2004) vidí dítě jako jedince v dětském věku, případně také jako jedince, který se nachází v určitém věkovém rozmezí a který ve stručnosti označujeme jako dětský věk. Ten má svojí strukturu, která se dále člení na stadia. Tento autor dále uvádí, že průběh předchozích stadií ovlivňuje průběh těch následných. Toto dělení je však obecné a záleží na konkrétním dítěti, jak se bude jeho život vyvíjet.

Pedagogika pohlíží na dítě jako na bytost, která se neustále vyvíjí a rozvíjí. Každá nová zkušenost či poznatek posouvá tuto osobnost dále do dospělosti, proto se snaží vyhnout při vlivu na dítě tomu, aby získalo špatné zkušenosti, které by jej negativně ovlivňovali a posouvali negativním směrem i v budoucnosti (Helus, 2004).

Pedagogika, jak také uvádí Helus (2004), zkoumá potřeby a pocity dítěte a snaží se předcházet psychickým poruchám vznikajícím v dětství.

I když by se mohlo z procesu výchovy zdát, že pedagogika nahlíží na dítě jako na objekt výchovy, ať už ze strany matky, rodičů či školy. Ve skutečnosti jde však o pomoc ve smyslu nasměrování jeho vývoje na co nejsnadnější cestu, na které jsou také zohledněny jeho konkrétní specifické zájmy. (Helus, 2004).



### 1.6.2 Dítě a psychologie

Dle psychologického slovníku je dítě lidský jedinec v období od narození do 15 let (Hartl, Hartlová 2010).

Jak uvádí Čačka (1996) psychologie zkoumá jak vývoj dětské osobnosti, tak také jeho duševní funkce, které jsou výsledkem střetu individuálních vlastností dítěte s faktory jeho života v procesu subjekto - objektového vyrovnání. Dále ve své práci uvádí, že na střetu setkávání „já“ se světem se spolupodílí vlivy zděděné i vrozené včetně prenatalních a perinatálních, stabilní fyzikální a chemické faktory a další vlivy sociálního prostředí a také výuka a výchova (Čačka, 1996).

Čačka (1996) se také zabývá tzv. senzitivním obdobím. Jde o období, které vyjadřuje potřebu jedince uspokojit naléhavé potřeby správnými podněty. Jinak by mohlo dojít k zvláštnostem projevů určitých funkcí. Sem patří např. potřeba bezprostředního kontaktu matky s novorozencem nebo v raných stádiích potřeba sensorické stimulace. Dále poukazuje na vlivy, které mohou ovlivnit prenatalní vývoj plodu. Zároveň klade důraz na velmi jemný vztah mezi novorozencem a jeho matkou. Ten se projevuje na principu vzájemného vcítění (tzv. roomin-in - umožnění permanentního kontaktu novorozence s matkou). Současně ale varuje před přehnaným kontaktem, který naopak může způsobit u dítěte až stav apatie. Přitom neposkytnutí kontaktu zpravidla způsobuje u dítěte opožďování nebo narušení jeho vývoje.

Porovnáním přístupu z hlediska pedagogiky a psychologie lze dojít k názoru, že obě vědní disciplíny se shodují na významu vztahu dítěte a rodiny, zvláště ve vztahu k jeho matce. Hovoříme zde o uspokojování potřeb dítěte. Matka dítěte ovlivňuje jeho psychický vývoj, a to již v době těhotenství, kdy na plod přenáší návyky prostřednictvím aplikace svého životního stylu. Po porodu pokračuje v jeho následném formování. Proto je zde zřejmý nezastupitelný úzký kontakt dítěte se svojí matkou.

### 1.6.3 Právní pojetí dítěte

Z hlediska práva nahlížíme na dítě z pohledu jeho postavení v právních vztazích. Odsud vyplývají určitá práva a povinnosti. U malých dětí hovoříme o podobě práva uplatňovaného v rámci nároků (Spirit, 2010).

Pojem „dítě“ se pro sociálně – právní účely, v souladu s Úmluvou o právech dítěte, rozumí nezletilá osoba (MPSV, 2009). Dle občanského zákoníku (2012) se zletilosti nabývá dosažením 18 roku věku. V mladším věku lze zletilosti dosáhnout uzavřením manželství. Nejdříve však lze uzavřít manželství od 16 let, což upravuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině v ustanovení § 17a odst. 2 stanovením minimální věkové hranice 16 let. Navíc totožný zákon stanoví v ustanovení § 13 odst. 1 výjimku, podle které může manželství nezletilému staršímu 16 let povolit soud. Jinak je manželství neplatné.

Pojetí dítěte je také spojeno se základním právem, a to s právem na život. Toto právo je vymezeno v Listině základních práv a svobod, a to v článku 6 odst. 1: *„Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.“* Zde je patrná společenská ochrana počatého dítěte ještě v prenatálním stádiu jeho vývoje. Aby však nedocházelo k rozporům vůči jiným právním úpravám, nebyl určen konkrétní počátek této ochrany. Přesto z tohoto ustanovení vyplývá, že lidský život tvoří ve společnosti důležitou hodnotu ještě před narozením. Na tento článek Listiny navazuje ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, který uvádí: *„Způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti vzniká narozením. Tuto způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se živé.“*

Pojem dítě, resp. jeho ekvivalent lze najít v dalším legislativním předpisu, a to v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon používá pojmy mládež, dítě mladší patnácti let a mladiství, a to ve spojitosti ve věcech trestních. Ustanovení § 2 tohoto zákona definuje pojem mladiství jako osoba, která dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok věku. Mládeží se rozumí děti mladší patnácti let a mladiství. Trestní právo

vychází vždy přiměřeně z dosaženého věku bez ohledu na to, jestli jde o zletilou osobu podle občanského zákoníku.

## **1.7 Výuka práva**

### **1.7.1 Rámcový vzdělávací program**

Z Úmluvy o právech dítěte vyplývá, že státy, které se zavázaly k jejímu plnění, na sebe berou odpovědnost za děti žijící na jejich území a také povinnost podporovat všemi dostupnými způsoby rozvoj jejich právního povědomí, včetně toho, co obsahuje Úmluva o právech dítěte. Mělo by být také samozřejmostí profesní vybavenosti všech, kteří s dětmi pracují, ať už rodiče, učitelé, lékaři a další (Kovařík, 2001).

Kovařík (2001) uvádí, že výchova k lidským právům a právům dětí by měla být samozřejmou součástí osnov povinné školní docházky a také srozumitelná dle věku dětí. (Kovařík, 2001).

V rámci zavádění principů kurikulární politiky, které plynou z Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR a jsou zakotveny v zákoně 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání se mimo jiné do vzdělávací soustavy zanesl systém kurikulárních dokumentů, mezi ně patří především Rámcový vzdělávací program, vymezující závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) udává, že rámcový vzdělávací program je otevřený dokument, který bude průběžně inovován podle měnících se potřeb společnosti, zkušeností učitelů i podle potřeb žáků (MŠMT, 2010).

Rámcové vzdělávací programy:

- Vycházejí ze strategie vzdělávání, která vyzdvihuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a využití získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě.
- Vycházejí z plánu celoživotního učení.

- Vyjadřují očekávanou úroveň vzdělání vymezenou pro všechny absolventy jednotlivých fází vzdělávání.
- Podporují pedagogickou samostatnost škol a také profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání (Jeřábek a kol., 2007).

### **1.7.2 Základní školy**

Jak uvádí MŠMT (2010), patří mezi cíle základního vzdělání utváření a rozvíjení kompetencí, které představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti a tak poskytují základ všeobecného vzdělání, které například umožní žákům:

- Připravit se k tomu, aby se osvědčili jako nezávislé, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti.
- Učit žáky aktivně zlepšovat a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný.
- Vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kultuře a duchovním hodnotám a také je učit žít společně s ostatními lidmi (MŠMT, 2010).

#### **1.7.2.1 Charakteristika vzdělávací oblasti**

Obsah základního vzdělávání je v Rámcovém vzdělávacím programu rozdělen na devět vzdělávacích oblastí. Jak dále uvádí MŠMT (2010), jsou jednotlivé vzdělávací oblasti dále rozděleny na Charakteristiku vzdělávací oblasti, Cílové zaměření vzdělávací oblasti a na Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů.

Jednou z nich je také Člověk a společnost. Do této oblasti spadá předmět Dějepis a Výchova k občanství.

Oblast se orientuje na vytvoření pozitivních občanských postojů, rozvíjí vědomí sounáležitosti s evropskou společností a její kulturou a podporuje přijetí hodnot, na nichž je současná demokratická Evropa budována. Významnou součástí této oblasti je

prevence rasistických, xenofobních a extrémistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv, k rovnosti mezi muži a ženami i k ochraně uměleckých a kulturních hodnot atd. (MŠMT, 2010).

### **1.7.2.2 Obsah a cíle**

Vzdělávací obor *Výchova k občanství* se především zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do společenských vztahů a vazeb. Seznamuje žáky se vztahy v rodině a širších společenstvích, s hospodářským životem, činností různých politických institucí a orgánů a také s možnými způsoby zapojení jednotlivých osob do občanského života. Dále učí žáky dodržovat a využívat morální principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky.

Prohlubuje občanské a právní vědomí žáků, posiluje jednotlivce pro smysl k osobní i občanské odpovědnosti a motivuje žáky k aktivnímu zapojení do života demokratické společnosti (MŠMT, 2010).

### **1.7.3 Střední školy**

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia by měl žáky vybavit klíčovými kompetencemi a všeobecným rozhledem na úrovni středoškolsky vzdělaného člověka a tím je tak připravit pro vysokoškolské či další vzdělání, profesní specializaci i běžný život.

Střední vzdělání naplňuje dle zákona 561/2004 Sb. tyto cíle:

- Rozvíjí vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané v základním vzdělávání důležité pro osobní rozvoj jedince.
- Poskytuje žákům obsahově širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním a upevňuje jejich hodnotovou orientaci.

- Vytváří předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, samostatné získávání informací a celoživotní učení, pokračování v navazujícím vzdělávání a přípravu pro výkon povolání nebo pracovní činnosti.

### 1.7.3.1 Charakteristika vzdělávací oblasti

Obsah vzdělávání pro gymnázia je v Rámcovém vzdělávacím programu rozdělen do osmi oblastí. Jednotlivé oblasti jsou opět dále rozděleny na Charakteristiku vzdělávací oblasti, Cílové zaměření vzdělávací oblasti a na Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů (Jeřábek a kol., 2007).

Jednou z oblastí, kterou Jeřábek a kol. (2007), uvádí je *Člověk a společnost*. Tato oblast využívá poznatky získané v průběhu základního vzdělávání, rozvíjí a učí žáky zpracovávat nabyté poznatky v širším smyslu. Součástí jsou i nové prvky, jejichž pochopení je podmíněno rozvinutějšími myšlenkovými pochody a také praktickou zkušeností žáka.

Jak Jeřábek a kol. (2007) dále cituje, přispívá k historickému vědomí, k zachování souvislostí s tradičními hodnotami společnosti a k občanskému vzdělání mládeže. Dále posiluje také úctu k základním principům demokracie a připravuje žáky na odpovědný občanský život v harmonii s demokratickými principy a udržitelností rozvoje.

### 1.7.3.2 Obsah a cíle

Mezi cíle vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* patří také, mimo jiné, vnímání pospolitosti s evropskou kulturou; pochopení civilizačního přínosu různých kultur v závislosti na širších společenských podmínkách; uplatňování tolerance vůči minoritním skupinám ve společnosti, odkrývání rasistických, xenofobních a extremistických názorů a postojů ve společenských kontaktech (Jeřábek a kol., 2007).

Obsahem učiva občanského a společenskovedního základu je mimo jiného *Občan ve státě*, který v sobě zahrnuje:

- **Stát** - znaky, funkce, právní stát, Ústava ČR - základní ustanovení.
- **Demokracii** - principy, podoby, občanská práva a povinnosti, instituce, volby, úřady.
- **Lidská práva** - jejich zakotvení v dokumentech, jejich porušení a ochrana, ombudsman.
- **Ideologii** - znaky a funkce, přehled ideologií. (Jeřábek a kol., 2007)

Dalším, jak uvádí Jeřábek a kol. (2011), je **Občan a právo** s následujícím obsahem:

- **Právo a spravedlnost** - jeho smysl a účel, morálka a právo.
- **Právo v každodenním životě** - právní subjektivita, způsobilost k právním úkonům, právní řád ČR, smlouvy - obsah, význam, podmínky.
- **Orgány právní ochrany** - úkoly a funkce, právnické profese, občanské soudní řízení, orgány činné v trestním řízení - úkoly, právní poradenství, občanské poradny.

## 1.8 Dětská práva

Náhled na dítě a jeho postavení ve společnosti prošlo v historii lidstva velkou řadou změn - od nesvéprávného předmětu, se kterým bylo možno jakkoli manipulovat až ke svéprávné bytosti (Dunovský, 2002).

Dětská práva jsou uznávaná jako součást lidských práv již od prvního desetiletí 20. století (Bůžek, 2011). Proto je potřeba uvést významný dokument, ve kterém jsou zakotveny obecně základní lidská práva a svobody – zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod. Zde obsažená práva a svobody jsou odvozeny z přirozeného práva. Což znamená, že nebyly vytvořeny zákonodárcem, proto není možné jejich zrušení zákonem nebo nadměrné omezení. Tyto práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné. Zásadním zněním práva v této Listině je článek 2 odst. 3 a 4, který zní: „*každý občan může činit vše, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit to, co zákon neukládá.*“ Právo je tedy bráno jako zdroj

informací pro usnadnění rozhodování občanům, pro snazší rozhodování do budoucnosti apod. (Spirit, 2010).

Všechna práva dětí jsou založena na předpokladu, že všichni musí jednat tak, aby dané řešení bylo nejlepší pro dítě, tedy, aby se jednalo v jeho nejlepším zájmu. Vzhledem k věku dětí a mladých lidí mají svá specifika a také odlišnost. (Bílek a kol. 2002)

Bůžek (2011) uvádí, že jako každá lidská bytost má i dítě svou hodnotu a důstojnost. Vzhledem ke svému tělesnému i duševnímu vývoji, zranitelnosti a bezbrannosti potřebuje navíc zvláštní péči, pomoc a ochranu a také lásku a porozumění. Tomu také odpovídají i druhy práva od základních až po práva zajišťující právo na přežití, které zaručuje mimo jiné uspokojení potřeb v oblasti výživy, bydlení, zdravotní péče, sociálního zabezpečení a další; rozvoj a ochranu až po práva, která umožňují dítěti účast na jednání a rozhodování o sobě samém.

Právo na rozvoj, jak uvádí Bůžek (2011), se týká vývoje osobnosti dítěte po stránce tělesné, duševní, mravní a společenské. Jedná se o právo na vzdělání, na volný čas, na přístup k informacím, o účasti na kulturních činnostech, o svobodě myšlení a náboženství.

Bůžek (2011) dále popisuje právo na ochranu, které zajišťuje dětem bezpečnost a chrání je před násilím, zneužíváním, vykořisťováním a dalším, kdy zvláštní pozornost vyžadují děti znevýhodněné, např. zdravotně, děti bez rodiny, děti žijící v nelehkých podmínkách (za války, vězení...).

Dalším právem, které Bůžek (2011) uvádí, je právo na účast, které umožňuje dítěti vyjádřit své názory v těch záležitostech, které se jej týkají. Jedná se především o účast při rozhodování o životě dítěte, o ochranu jeho soukromí a další.

Všechna tato práva se týkají každého dítěte i nezletilé mládeže ve věku 0 – 18 let. Je povinností každého státu tato práva chránit a přijímat i potřebná opatření k jejich zajištění a podpoře (Bůžek, 2011).



## 1.9 Dokumenty týkající se práv dětí

Před víc jak sto lety vydala Ellen Keyová - „švédská bojovnice za spravedlivější společnost, za práva žen a dětí knihu „Barnets arhundrade“ (Století dítěte), ve které vyhlášovala, že každé dítě má právo na své dětství (Bůžek, 2011).

Jak Bůžek (2011) dále píše, uvědomovala si totiž velmi nerovné postavení převážné většiny dětí ve společnosti, kde platilo, že silnější vítězí a k těm děti zpravidla nepatřily.

Často byly zaměstnávány pouze za nepatrný výdělek, i pokud navštěvovali školu, byly metody v ní uplatňované velice tvrdé a také násilné, což často potlačovalo přirozenou zvědavost dětí.

Keyová, jak uvádí Bůžek (2011), však věřila v pokrok ve společnosti i ve výchově. Věřila, že nové století bude „lepším místem“ pro děti a také ve své knize vylíčila, jak by si v něm představovala novou výchovu, která respektuje dítě jako osobnost, jež vyžaduje specifický přístup.

### 1.9.1 Deklarace práv dítěte

Počátkem 20. století, se dle Hradečné (1998), zesiluje zájem o dítě a dětství, ale snaha o prosazení jejich práv se datuje do období 1. světové války. Jedním z podnětů pro hnutí na podporu práv dětí byl soudní proces s Eglantyne Jebbovou z Velké Británie, která se zasloužila o propagaci solidarity s dětmi, které trpěly v průběhu války a také po ní. Uveřejnila obrázky podvyživených dětí, které byly bez šatů, díky nim byla soudně stíhána. Publicita tohoto procesu povzbudila hnutí za práva dětí. (Hradečná, 1998)

Situace v Evropě po první světové válce vyvolala potřebu ochrany práv dětí. Válka přinesla na mnoha místech bídu a vyvolala ve Velké Británii vlnu solidarity s dětmi v hnutích za práva žen. (Bůžek, 2011). V roce 1918 byla v Londýně založena organizace Safe of Children - Zachraňte děti (Hradečná, 1998) a o něco málo později ve Švédsku „Rädda Barnen“ (Bůžek, 2011).

V roce 1920 pak vzniká Mezinárodní svaz pomoci dětem (MSPD), jako nestátní mezinárodní organizace (Bůžek, 2011).

Posléze, jak Hradečná (1998) uvádí dále, byla vypracována Deklarace o právech dětí, v roce 1924 jej přijalo Shromáždění Společnosti národů (Liga národů). V něm uznávají „muži i ženy všech národů“, že „lidstvo má dát dítěti to nejlepší“ (Hradečná, s. 15, 1998).

Jak popisuje Bůžek (2011) stalo se tak poprvé v dějinách, že nějaké mezinárodní společenství deklarovalo práva dětí. Nebyla sice pro státy zavazující, ale i tak měla velký historický, morální i politický význam. Byla reakcí na veškerá příkoří, která se stala dětem během první světové války. Deklarace, tak jasně dávala najevo, že společnost musí dát dětem jen to nejlepší. A to především:

1. Musí jim poskytnout možnost normálního fyzického i duševního rozvoje.
2. Hladové dítě musí být nakrmeno, dítě nemocné ošetřeno, dítě zaostalé náležitě vzděláváno, dítě, které sešlo z cesty obráceno na tu správnou, sirotek a dítě opuštěné vzato do péče a podporováno.
3. Musí jim být v době ohrožení poskytnuta pomoc před ostatními.
4. Musí být připraveny k tomu, že si budou vydělávat na živobytí a také jim musí být zabezpečeno, že nebudou vykořisťovány.
5. Děti musí být vychovávány ve víře, a také v tom, že jejich nejlepší vlastnosti by měli být poskytnuty spolubratrům (Bůžek, 2011).

Jak píše Bůžek (2011), Thomas Hammaberg, mezinárodně uznávaný znalec v oboru lidských práv, uvedl, že lidské zacházení s dětmi se tak dostalo z roviny pedagogické, do roviny humanitárního a politického boje za jejich práva.

### **1.9.2 Úmluva o právech dítěte**

Po druhé světové válce nahradila Ligu národů Organizace spojených národů, ta vyhlásila v roce 1959 druhou Deklaraci práv dítěte, avšak tento dokument nemohl

zajistit její dodržování, neboť neměl právní závaznost, proto v roce 1979 navrhlo Polsko vypracování úmluvy. (Odbor prevence kriminality ministerstva vnitra, 1999).

Ta je prvním mezinárodním dokumentem, jak uvádí Hradečná (1998), který vymezuje práva dětí formou smlouvy, je tedy pro státy, které jí přijaly závazná. (Hradečná, 1998)

Je centrálním a trvalým nástrojem politiky OSN, který je zaměřený na zlepšování života dětí (Lopatka, 2001). Byla přijata v roce 1989 Valným shromážděním OSN (Dunovský, 2002). Hradečná (1998) tento akt popisuje ne jako objevení se blesku z čistého nebe, ale jako logické završení politických snah hnutí na podporu práv dětí. (Hradečná, 1998)

Toto shromáždění prohlásilo, že práva dětí vyžadují speciální ochranu a zdůrazňovalo, jak neustálé zlepšování situace dětí na celém světě, tak i jejich další vývoj a vzdělávání v míru a bezpečí (Lopatka, 2001).

V září 1990 se konal Světový summit pro děti v New Yorku, kde se k úmluvě také připojila tehdejší ČSFR. Úmluva byla ratifikována na Federálním shromáždění a 6. února 1991 nabyla platnosti jako právní dokument nejvyššího řádu, tzn., že dokument je nadřazený vnitrostátním zákonům země, která jej přijala. V naší zemi se tak definitivně stalo v roce 1993 (Hradečná, 1998).

Každé právo stanovené v Úmluvě je považováno za přirozenou součást lidské důstojnosti. Úmluva chrání práva dětí a stanovuje standardy v oblasti zdravotní péče, vzdělávání a dále v právních, občanských a sociálních službách (Verhellen, 2000). Jak uvádí Hradečná (1998), jde tedy o globální přístup, ve kterém jsou zahrnuta jak práva občanská a politická, tak také ekonomická, sociální a kulturní.

Úmluva reaguje na získané znalosti o vývoji dítěte, jeho potřebách a požadavcích s tím, aby všem dětem bez ohledu na jejich geografickou polohu, situaci jejich národa, jejich ekonomické, kulturní, náboženské či politické a neméně pak lidské podmínky stanovila jednotnou a sjednocující normu, jak společenskou, tak i právní (Dunovský, 2002).

Dle Lopatky (2001) jde tedy o: „Centrální, trvalý nástroj politiky OSN, zaměřený na zlepšování osudu dětí“ (Lopatka, 2001).

Úmluva je založena na čtyřech pilířích, které byly vytvořeny výborem OSN.

1. *Zájem dítěte je na prvním místě*- ne ve smyslu zvýhodňování jedné skupiny občanů víc než jiné, ale jako varování a výzva k tomu, že děti tvoří velmi významnou skupinu společnosti a zároveň jsou nejvíce ohrožené.
2. *Právo nejen na přežití, ale také na rozvoj*- v porovnání s ostatními dokumenty, které se zaměřují na práva dětí. Klade důraz jak na zdraví a všestranný rozvoj, tak i na plnění duševních a psychologických potřeb.
3. *Poslechněte si děti (brát jejich názory vážně)*- jde o revoluční žádost o zapojení dětí do běžného života společnosti. Děti jsou považovány za plnohodnotné občany společnosti, jejich názory by měli být brány zcela vážně.
4. Práva jsou platná bez jakékoli diskriminace (Pazralová, 2006).

Práva chráněná Úmluvou, jak uvádí Bůžek (2011), vyžadují pro své uplatnění snahu všech vlád, národních i mezinárodních organizací, jednotlivců i soukromých institucí, rodičů i dětí, protože je jen na dětech a mládeži jak pochopí svá práva a jak převezmou odpovědnost za sebe a také za budoucnost světa.

Pojetí Úmluvy má dle Hradečné (1998) zásadní význam i pro výchovu, potvrzuje totiž její humánnost ve smyslu vedení dítěte ke svéprávnosti a zralosti. Díky tomu se stává nástrojem pro rozvoj osobnosti, za jejíž odpovědnost a pochopení samotným dítětem nese výchova a vychovatelé.

## **1.10 Rodina**

Rodina je malou, primární, sociální skupinou s neformální povahou vztahů, tyto vztahy jsou buď pokrevní, manželské či adoptivní (Klapilová, 2000).

Jak uvádí David (1999), je první sociální skupina, ve které se člověk stává členem. Rodina se také vymezuje díky společností uznávanému sňatku ženy a muže. (David, 1999) Cílem tohoto svazku je plození a také výchova dětí.

Rodina je dle Klapilové (2000) také nejdůležitějším subjektem pro předávání hodnot z generace na generaci (Klapilová, 2000). Sama o sobě je jednou

z nejvýznamnějších hodnot lidské společnosti a je také zprostředkovatelem kulturního vlivu (David, 1999).

Dítě se v ní učí pravidlům důležitým pro život v rámci lidského společenství a to prostřednictvím mezilidských vztahů, jejich utvářením a také fungováním. Toto vzájemné působení se odehrává v kontextu, kterým může být dítě ovlivněno. Vztahy, které dítě obklopují a jsou vytvářeny v rámci rodiny, bývají nejtrvalejšího charakteru a také nejvíce formulující. Učí dítě poznávat svět kolem sebe, role, rituály, odpovědnost a vztahy (Stašová a Serbousková, 2012).

Rodina má na dítě důležitější vliv než jakákoli jiná skupina. Dítě od rodiny přebírá vzory a osvojuje si takové normy sociálního chování, jaké vidí u rodičů. Dle Klapilové (2000) jde především o stupeň agresivity, který v rodině převažuje. Děti, které dosahují vlastností, které jsou společností kladně hodnoceny, pocházejí z rodin, v nichž převládají harmonické vztahy. Naopak neshody či velmi přísné tresty rodičů způsobují rozvoj těch vlastností, které jsou společností hodnoceny nepříznivě (Klapilová, 2000).

Ve vyspělých zemích již od 90. let počet dětí klesá a Klapilová (2000) uvádí jako hlavní příčiny jiné životní cíle a hodnoty než pouze orientace na rodinný život a výchovu dětí. Díky těmto okolnostem je hodnota dítěte v rodině mnohem vyšší a je mu věnována větší péče, především materiální, která je spojená s dlouhodobou přípravou na budoucí povolání. Tím, jak Klapilová (2000) dále uvádí, vzniká dlouhodobá ekonomická závislost dítěte na rodině a jeho sociální zralost se posouvá do pozdějšího věku (Klapilová, 2000).<sup>1</sup>

Prvorozené děti nebo „jedináčci“ se stávají častěji osobnostmi egocentrickými a méně všímavými ke svému okolí. (Klapilová, 2000). Dle Bakošové (1994) je toto dáno výchovnými problémy, které se v rodině mohou objevit. Jde o přílišnou starostlivost, úzkostlivost a nesamostatnost. Nadměra pozornosti vyvolává u dítěte pocit výjimečnosti, mimořádnosti, menší schopnost sebeovládání a také uznání (Bakošová, 1994). Děti,

---

<sup>1</sup> Dle Statistického úřadu bydlí čím dál více dospělých dětí i po ukončení vysoké školy u svých rodičů. V současné době je to téměř třetina ze 1,8 milionu mladých lidí do 29 let. (Hvízd'ala, 2007)

kteře vyrůstají v prostředí úplné rodiny, mají v budoucnosti mnohem reálnější pohled na svět, než děti z neúplných rodin nebo vychovávané bez sourozenců (Klapilová, 2000).

Nejdůležitějším a nejvlivnějším faktorem kromě školy a televize je tedy právě rodina (David, 1999).

### **1.11 Výzkumy v oblasti právního povědomí**

Jak uvádí Křížová (2001), ve výzkumu jsou zatím k dispozici pouze ojedinělé domácí studie, které se pokoušejí přiblížit a popsat doposud nezmapované prostředí dětských práv, právního povědomí, výchovy k demokracii a participaci dětí na životě společnosti.

Jednu z nich popisuje Hradečná (1998) - v roce 1991 byl proveden výzkum, který měl za úkol zjistit povědomí o dětských právech mezi dětmi a učiteli v ČR. Hlavní problém byl učiteli spatřován v tom, že děti jsou všude a ve všem „voděny za ručičku“, jak většinou rodičů a učitelů, tak i ostatními dospělými. Toto platí i v záležitostech, které se týkají přímo dítěte jako například výběr budoucího povolání, kontakt s jedním z rodičů v rozvedených rodinách, volba volnočasové aktivity apod. Dítě je směřováno do postojů a jednání, které vyhovuje dospělým (Hradečná, 1998).

Učitelé zastávají názor, že dítěti je často odepřeno právo ovlivnit, co se s ním stane. Tento model se pak velmi často přenáší i do jednání dětí mezi sebou – netolerance, nepřátelství, výsměch, ponižování a rasová nesnášenlivost (Hradečná, 1998).

Druhou stranou této mince je, že děti nejsou vedeny ke svobodnému projevu a sebepoznávání a postupnému přebírání odpovědnosti za svůj život (Hradečná, 1998).

Hlavní podíl na těchto problematických záležitostech má dle Hradečné (1998) nedostatek času dospělých na děti.

Dále bylo zjištěno, že děti mají zájem o to, aby znali své práva a také, aby tyto práva znali také dospělí a mluvili o nich s nimi. Děti mají totiž tendenci chápat svá práva bez návaznosti na povinnosti a odpovědnost z nich vyplývající (Hradečná, 1998).

Z celého výzkumu vyplývá, že děti jsou považovány za bytosti, které je třeba „tvarovat“ do podob, které si představují dospělí nebo o kterých se domnívají, že jsou žádoucí (Hradečná, 1998).

V mezinárodním srovnání lze jmenovat mezinárodní výzkum občanské výchovy IEA, výzkum UNICEF „Young Voices“ a výzkum pojetí práva a právního povědomí realizovaný ve spolupráci s Norskem, Estonskem a USA na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity (Křížová, 2001).

Křížová (2001) dále popisuje Mezinárodní výzkum občanské výchovy IEA (Mezinárodní asociace pro hodnocení výsledků vzdělávání). Ten byl realizován v 28 zemích a zahrnoval 90 tisíc čtrnáctiletých (v České republice zahrnoval 148 škol a 3607 žáků). Zabýval se otázkami výchovy k demokracii, občanství, právy a povinnostmi, přípravou na občanský a veřejný život, národní identitou, sociální soudržností, participací a diskriminací.

Kovařík (2001) píše, že výzkum UNICEF „Young Voices“ (Mladé hlasy) zahrnul 15 200 dětí a mladých lidí z 35 zemí mimo jiné také ČR. V každé zemi bylo provedeno 400 rozhovorů s dětmi ve věku 9 – 13 let a mládeží ve věku 14 – 17 let (Kovařík, 2011).

Stejskalová (2008) prováděla v roce 2005 výzkum v rámci zmapování právního povědomí dětí, ten byl porovnán s výzkumem Kovaříka z roku 2001. Předpokládala, že právní povědomí dětí školního věku se v České republice od výzkumu Kovaříka z roku 2001 zvýšilo. Výzkum však ukázal, že ke zvýšení právního povědomí dětské populace nedošlo (Stejskalová, 2008).

Dosud získané výsledky výzkumu „Pojetí práva a právního povědomí u školních dětí“, jak uvádí Tomášková (2001), ukazují, že právní povědomí v oblasti dětských práv se u českých dětí, na rozdíl od norských a amerických, vymezuje zejména na práva pasivní, projektivní. Povědomí o aktivních a participačních právech je u českých školáků nižší než u dětí z Norska a USA (Tomášková, 2001).

Zirhoutová (2006) píše o roce 2005, kdy se uskutečnil pod patronátem, Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity výzkum zaměřený na implementaci Úmluvy o právech dítěte, který probíhal na některých základních školách. Výsledky nám ukazují,

že právní povědomí dětí má charakter právního citu, který mohou děti vyjádřit za pomoci jiných osob.

Baudyšová (2002) popisuje výzkum, který provedl UNICEF v říjnu roku 2001. Z něj vyplývá, že téměř polovina dětí v České republice se domnívá, že jejich názor není dostatečně nebo vůbec brán na zřetel při rozhodování o věcech, které se jich týkají a čtvrtina z nich není schopna uvést ani jedno své právo. Jak uvádí výzkum, horší situace je jen v Ázerbajdžánu, Gruzii a Tádžikistánu (Baudyšová, 2002).

Je nezbytné, aby podobné výzkumy, jak píše Tomášková (2001) nezůstaly pouze ojedinělými, ale aby se započatá mezinárodní spolupráce na tomto poli dále rozvíjela i za pomoci a podpory institucí, které mají problematiku dětí a rodiny v náplni svých resortů (MŠMT, MPSV, MV, MSp a MZ).

## **1.12 Projekty realizované v ČR**

### **1.12.1 Rubikon**

Cílem projektu je posílit právní povědomí dětí a mládeže. Rubikon chce právo ukázat jako důležitou součást lidského života, s nímž se denně setkáváme. Právo zde vystupuje nikoliv jako donucovací nástroj namířený proti člověku, ale jako něco užitečného, co je možné využít při řešení problémů. Abychom však právo mohli využívat účinně, musíme s ním být v dostatečné míře seznámeni. Cílové skupiny projektu chtějí upozornit na vybrané právní normy, formou osvěty prohlubovat znalosti zákonů a vytvářet celospolečenský tlak na jejich dodržování.

Dílčí cíle projektu jsou:

- Upozornit vybrané cílové skupiny na problematiku zákazu přístupu nezletilých k sázení



- Zvýšit právní povědomí o zákazu kursového sázení nezletilým do 18 let
- Zabránit dětem a nezletilým v přístupu k sázení
- Rozvíjet jejich kompetenci k zodpovědnému rozhodování

Cílovými skupinami jsou:

- žáci a studenti ZŠ a víceletých gymnázií ve věku 12 – 16 let - 2. stupeň ZŠ a vybrané ročníky víceletých gymnázií
- učitelé ZŠ a víceletých gymnázií
- místní zastupitelé, senátoři, poslanci
- veřejnost

Formy vzdělávání:

- Vzdělávací semináře pro učitele
- Vzdělávání žáků na školách
- Postupová soutěž
- Výzkumná činnost ke zjištění předpokládaného stavu
- Kampaně na podporu dodržování právních norem
- Spolupráce s tvůrci zákonů

Tento projekt proběhl ve školním roce 2010/2011 na 114 školách Plzeňského, Jihomoravského a Zlínského kraje (Rubikon, 2011).

### **1.12.2 Centrum práv dítěte**

Centrum práv dítěte vzniklo jako reakce na implementaci práv dětí, jednak v reálném životě a jednak v odborné terminologii do té doby používané v ČR. Díky ratifikaci Úmluvy o právech dítěte začaly vyvstávat nové otázky, které velmi měnily pohled na dítě a jeho práva. Vědci si kladli otázky, které souvisely s právním povědomím českých dětí. Tito vědci viděli jako důležitý fakt pro realizaci již

zmiňované implementace znalost toho, jak dítě svá práva vnímá a na čem závisí. Centrum práv dítěte v tomto směru napomohlo hledání metodiky a také s realizací celé řady výzkumů (Ústav sociální práce, 2010).

## **1.13 Projekty realizované v Jihočeském kraji**

### **1.13.1 Ajaxův zápisník**

je projekt Policie ČR, který je realizován od roku 2002 a probíhá neustále. Je určen žákům 2. tříd základních škol. Jedná se o preventivní projekt, jehož cílem je zvyšovat právní povědomí již u dětí mladšího školního věku. Průvodce jim dělá policejní pes Ajax.

Cílem projektu je v první řadě prevence kriminality páchané dětmi, ale i na dětech a také pěstování bezpečného chování cílové skupiny a upozornění na nebezpečnost návykových látek, dále seznámení s prací policistů, posílení důvěry v Policii ČR a rovněž osvěta dopravní výchovy.

Pozitivní stránkou projektu je změna chování dětí k sobě navzájem, zlepšení chování a jednání žáků ve škole i mimo ni a zejména zvýšení zájmu dětí o dění kolem sebe – především si všímají okolí při pobytu na ulici, zkvalitnění situace v dopravní problematice. V neposlední řadě také zvýšení právního vědomí dětí a vylepšení názoru na práci policistů.

Malí školáci pracují a plní Ajaxovy úkoly za pomoci učitelů nebo doma s rodiči. Zápisník důkladně a poctivě vyplňují, všechny úkoly berou velmi vážně a odpovědně. V hodinách se aktivně zúčastňují každé diskuse a těší se na každou návštěvu uniformovaného policisty. Radost pak mají z dárku, který obdrží od policisty za splněné úkoly nebo dobrou práci se zápisníkem.

Účelem činnosti policistů v rámci tohoto projektu je především kvalita prováděných přednášek a jednotlivých dílčích akcí spojených s projektem. Proto je úzká součinnost základních škol s policisty důležitým bodem pro setrvání v tomto projektu (Policie ČR).

### **1.13.2 Zpackané životy**

Je preventivně informační film Policie ČR z roku 2005. Videofilm je součástí širšího preventivního působení na žáky druhého stupně základních škol, studenty středních škol a učilišť. Jsou v něm znázorněny nejrůznější modelové situace, v nichž se může mladý člověk ocitnout ve volném čase nebo ve škole.

Cílem filmu je zvyšovat právní vědomí dětí staršího školního věku a středoškoláků. Po zhlédnutí filmu, by právní dopad měl být posílen i následující debatou s odborníky na danou oblast (Policie ČR).

Jedná se již o druhou video kazetu po kladných ohlasech na videofilm „Nechte mě být.“ Jde o filmový příběh pojednávající o dospívající problémové mládeži zaměřený na posílení právního vědomí cílové skupiny žáků 8. a 9. tříd ZŠ a studentů 1. a 2. ročníků SŠ a učilišť. Skutečné případy se odehrávají v prostředí party mladých lidí z různých sociálních vrstev s různými osobními problémy, kteří z nudy všedního života vybočují pácháním trestné činnosti. V průběhu filmu jejich nekalá činnost graduje od neškodných lumpáren až po závažný trestný čin. Po promítnutí filmu následuje debata. Cílem přednášejícího je iniciovat studenty, aby sami reagovali a diskutovali o svých názorech a pocitech, které u nich film vyvolal. Neexistuje k filmu žádná metodika, vychází čistě ze spontánních reakcí. Tento projekt se realizoval za spolupráce a finančního přispění Magistrátu hl. m. Prahy. Poté byl nabídnut pracovníkům a manažerům prevence kriminality v rámci celé republiky. V současné době je stále žádaný a doprovázené přednášky pokračují (Policie ČR).

### **1.13.3 Na jedné lodi**

Tento projekt realizovalo Centrum Cassiopeia od prosince 2009 do června 2012. Projekt se zaměřoval na podporu zkvalitnění multikulturní výchovy na školách v Jihočeském kraji, kterou je každá škola povinna zařadit do svých osnov. Žáci se účastnili různých výukových programů věnovaných tomuto tématu. Pedagogové se

mohli účastnit školení, využívat metodické materiály, navštěvovat nově otevřenou knihovnu nebo být informováni o novinkách z této oblasti prostřednictvím e-mailu.

Aktivity projektu byly pro všechny zúčastněné zdarma, díky spolufinancování z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR.

Do projektu bylo zapojeno 64 tříd základních škol Jihočeského kraje s celkem 1 386 žáky a 230 pedagogickými pracovníky.

Každý žák měl možnost vyjádřit svůj názor nebo prodiskutovat svůj názor a vše řečené s ostatními žáky.

Kromě diskuzí si žáci osvojené znalosti a dovednosti zkoušeli i prakticky, prostřednictvím různých činností a her.

Žáci byli vedeni k uvědomění si rozmanitosti mezi lidmi a uvědomění si jedinečnosti každého z nás. Projekt napomáhal vytváření multikulturně otevřeného prostředí s důrazem na porozumění, respekt a toleranci mezi lidmi.(Cassiopeia, 2012).

## **2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY**

### **2.1 Cíl práce**

Cílem diplomové práce bylo zjistit jaká je potřeba zvyšování právního povědomí u dětí v Jihočeském kraji.

### **2.2 Předpokládané hypotézy**

H1: Pedagogové považují znalosti dětí v Jihočeském kraji v oblasti jejich práv za nedostatečné.

H2: Školní psychologové považují znalosti dětí v Jihočeském kraji v oblasti jejich práv za nedostatečné.

H3: Psychologové v neziskových organizacích vnímají nabídku vzdělávání v oblasti dětských práv za nedostatečnou

H4: Sociální pracovníci v neziskových organizacích vnímají nabídku vzdělávání v oblasti dětských práv za nedostatečnou

## **3 METODIKA**

### **3.1 Použitá metodika**

V práci byl uplatněn kvantitativní výzkum. Jako výzkumná technika byla zvolena metoda dotazování v podobě nestandardizovaného dotazníku. Jak uvádí Disman (2007), dotazník je velmi účinná technika, která může poměrně snadno získat informace od většího počtu respondentů v relativně krátkém časovém úseku. Dotazník klade vysoké požadavky na ochotu dotazovaných, nevýhodou této techniky je navíc snadné přeskočení otázky či její úplné nezodpovězení. (Disman, 2007) Při sestavování dotazníku jsem vycházela z daného cíle a z dostupných zdrojů informací. To vše mělo vést k ověření hypotéz.

Dotazník byl určen pedagogům a školním psychologům a dále také psychologům a sociálním pracovníkům z neziskových organizací, které pracují s dětmi.

Hypotézy 1 a 2 ověřovaly otázky č. 4, 6, 7 a 8. Hypotézu 3 a 4 pak otázky 4, 14, 22, 24 a 25.

### **3.2 Charakteristika výzkumného souboru**

Výzkumným souborem v rámci kvantitativního výzkumu byli pedagogové a školní psychologové ze základních a středních škol a dále psychologové a sociální pracovníci z neziskových organizací, které pracují s dětmi. Výzkum byl prováděn v rámci Jihočeského kraje.

### **3.3 Zpracování výsledných dat**

Data byla zpracována v programu SPSS verze 16,0. Tyto data byla vyhodnocena a zpracována pomocí tabulek případně grafů. Data získaná výzkumem byla statisticky zpracována pomocí následujících statistických metod, popsanych dle Vackové (2012).

- Pearson chí-kvadrát test na dohodnuté hladině významnosti  $\alpha \leq 0,05$ .

- Analýza adjustovaných reziduí, která stanovuje významnost odchylek dat a očekávaných hodnot a pomocí kterých lze sledovat vztahy v kontingenční tabulce. V textu je znázorněná prostřednictvím znaménkových schémat.
- Vícerozměrná korespondenční analýza s hlavním výstupem ve formě grafu, zobrazuje kategorie proměnných v rovině. Kategorie zobrazené blízko sebe spolu vzájemně souvisí (Vacková, 2012).

## 4 VÝSLEDKY

### 4.1 Popisná data

Rozdáno, případně posláno bylo 270 dotazníků. Zpět se vrátilo 144, což je 53% návratnost. Celkem tedy bylo analyzováno 144 dotazníků, které zachycovaly postoje respondentů, tedy pedagogů, školních psychologů, psychologů a sociálních pracovníků. Vzhledem k nízkému počtu některých pracovníků, především skupiny psychologů, bylo třeba z důvodu následného provádění analýz spojit do jedné kategorie spolu se sociálními pracovníky pod „ostatní pracovníky“. Konkrétní výpovědi této vytvořené skupiny naleznete v samotné podkapitole „Popisná data - ostatní pracovníci“.

Všechny výsledky byly zpracovány pomocí tabulek, případně grafy pro lepší názornost.

Výsledky byly zpracovány v programu IBM SPSS Statistics a Microsoft Excel verze 2007.



***Otázka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?***

**Tabulka 1** Rozdělení pohlaví

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>žena</b>	135	93,8
<b>muž</b>	9	6,2
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Tato tabulka nám znázorňuje počet žen a mužů, kteří se výzkumu zúčastnili. Tato otázka byla použita z čistě rozlišovacích důvodů. Jak můžete vidět, výzkumu se zúčastnilo 135 žen (93,8%) a 9 mužů (6,2%).

**Otázka č. 2: Jaký je Váš věk?**

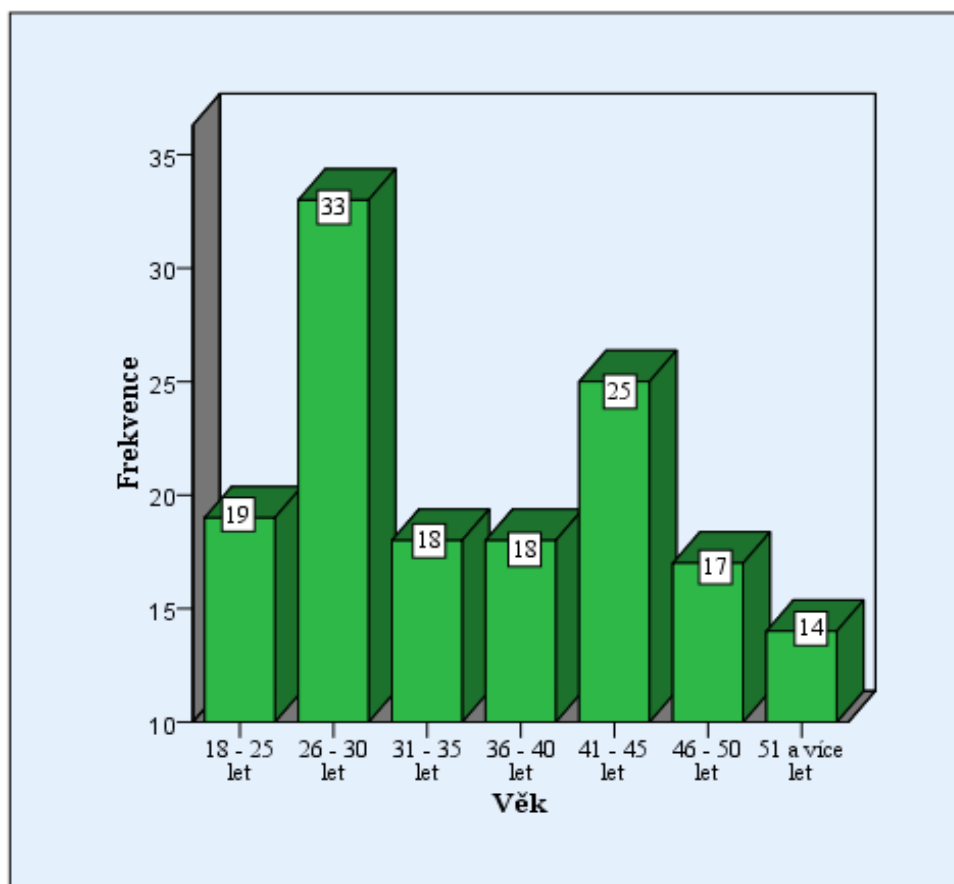
**Tabulka 2** Věk respondentů

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>18 - 25 let</b>	19	13,2
<b>26 - 30 let</b>	33	22,9
<b>31 - 35 let</b>	18	12,5
<b>36 - 40 let</b>	18	12,5
<b>41 - 45 let</b>	25	17,4
<b>46 - 50 let</b>	17	11,8
<b>51 a více let</b>	14	9,7
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Tabulka 2 nám zachycuje věkové složení výzkumného souboru. Je zde patrné, že z celkového počtu 144 respondentů bylo 33 (22,9%) ve věku 26 - 30 let. 41 - 45 letých se zúčastnilo 25 (17,4%). 19 (13,2%) z celkového počtu bylo ve věku 18 - 25 let. Do kategorie 31 - 35 let a 36 - 40 let se zařadilo 18 (12,5%) respondentům. Do kategorie 46 - 50 letých se přiřadilo 17 (11,8%) dotázaných. Otázku na věk respondentů uzavírá věková hranice 51 a více let, do které se zařadilo celkem 14 (9,7%) ze všech zúčastněných. Ucelenější přehled je možné získat také z grafu 1, který následuje.

**Graf 1** Věkové složení respondentů



*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Tento graf nám lépe znázorňuje věkové složení respondentů. Nejvíce zastoupenou věkovou skupinou byli 26 - 30 letí a to ve 33 případech ze 144 respondentů. Druhým v pořadí nejčastěji se vyskytujícím věkem bylo 41 - 45 let a to v 25 případech. Nejméně zastoupenou věkovou skupinou byli 51 a více letí.

***Otázka č. 3: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?***

**Tabulka 3** Vzdělání

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>vyšší odborné</b>	7	4,9
<b>vysokoškolské</b>	137	95,1
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Nejčastější vzdělání respondentů bylo vysokoškolské a to u 137 (95,1%) z nich. Vyšší odborné vzdělání uvedlo 7 (4,9%) dotázaných. Do kategorie základní, střední odborné bez maturity a střední odborné vzdělání s maturitou se nezařadil žádný z respondentů. Z tohoto důvodu zde nejsou tyto možnosti zobrazeny.

**Otázka č. 4: Jaké je Vaše povolání?**

**Tabulka 4** Povolání respondentů

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>pedagog</b>	105	72,9
<b>školní psycholog</b>	6	4,2
<b>sociální pracovník</b>	26	18,1
<b>psycholog</b>	7	4,9
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Tato otázka přispěla k rozčlenění jednotlivých respondentů dle povolání. Z ní také dále vychází otázky nezbytné k potvrzení či vyvrácení hypotéz a tudíž také statistické analýzy.

Výzkumu se zúčastnilo 105 (72,9%) pedagogů. Dalším ze zastoupených povolání byl sociální pracovník, těch se na výzkumu podílelo 26 (18,1%) dále psychologové a to v počtu 7 (4,9%) a v neposlední řadě také 6 (4,2%) respondentů bylo z řad školních psychologů.

**Otázka č. 5: V jaké typu zařízení pracujete?**

**Tabulka 5** Typ zařízení

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>školské</b>	111	77,1
<b>nestátní nezisková organizace</b>	33	22,9
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Převážná většina respondentů 111 (77,1%) pracuje ve školském zařízení, 33 (22,9%) je zaměstnáno v nestátní neziskové organizaci.

**Otázka č. 6: Mají děti povědomí o svých právech?**

**Tabulka 6** Právní povědomí dětí

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>ano</b>	3	2,1
<b>spíše ano</b>	73	50,7
<b>spíše ne</b>	59	41,0
<b>ne</b>	9	6,2
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Jak je patrné z tabulky 6, převažuje názor, že děti právní povědomí spíše mají, tuto možnost zvolilo 73 (50,7%) respondentů. 59 (41 %) dotázaných má opačný názor, tedy spíše nemají právní povědomí. Děti nemají povědomí o právech, toto tvrzení zastává 9 (6,2%) ze všech zúčastněných. 3 (2,1%) respondenti, nesdílí názor s předchozí uvedenou skupinou a tvrdí: „Děti mají povědomí o svých právech“. Níže, v tabulce 7, uvádím názory na tuto otázku ve vztahu k jednotlivým povoláním zastoupeným ve výzkumu.

**Tabulka 7** Vztah mezi povoláním respondentů a jejich názorem nato, zda děti mají povědomí o svých právech.

Povolání	Mají děti povědomí o svých právech?		
	<i>ano; spíše ano</i>	<i>spíše ne; ne</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	65	40	105
<b>ostatní pracovníci</b>	11	28	39
<b>celkem</b>	76	68	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Tato tabulka nám znázorňuje vztah mezi povoláním respondentů a jejich názor na to, zda děti mají povědomí o svých právech. Jak je patrné, pedagogové jsou přesvědčeni, že děti mají, či spíše mají povědomí o svých právech. Tento názor zastává konkrétně 54 z nich. 40 pedagogů má názor opačný. Ostatní pracovníci mají názor opačný od předešlé skupiny pedagogů. V počtu 28 se domnívají, že děti spíše nemají či dokonce nemají právní povědomí. 11 z této skupiny je názoru druhého.



**Otázka č. 7: Jak byste ohodnotil/a úroveň znalostí dětí v oblasti jejich práv?**

**Tabulka 8** Úroveň znalostí

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>výborná</b>	6	4,2
<b>spíše dobrá</b>	11	7,6
<b>spíše špatná</b>	45	31,2
<b>velmi špatná</b>	1	0,7
<b>nevím</b>	81	56,2
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

V tabulce 8 můžeme vidět, jaký mají respondenti názor na úroveň znalostí dětí v oblasti jejich práv. 81 (56,2%) z nich neví jaká je tato úroveň. Jako spíše špatnou ji vnímá 45 (31,2%) z celkového počtu zúčastněných. Úroveň znalostí dětí v otázkách jejich práv je spíše dobrá. Tento názor zastává 11 (7,6%) respondentů. 6 (4,2%) ji vidí tuto úroveň jako výbornou. Pouze jeden (0,7%) z dotázaných si myslí, že je velmi špatná.

**Tabulka 9** Povolání respondentů ve vztahu k úrovni znalostí dětí v oblasti jejich práv

Povolání	Úroveň znalostí			
	<i>výborná; spíše dobrá</i>	<i>průměrná</i>	<i>spíše špatná; velmi špatná</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	16	55	34	105
<b>ostatní pracovníci</b>	1	26	12	39
<b>celkem</b>	17	81	46	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Ve výše uvedené tabulce si můžeme prohlédnout porovnání druhu povolání respondentů a jejich odpověďmi na otázku jaká je dle jejich názoru úroveň znalostí v oblasti jejich práv. Převážná většina pedagogů 55 vidí úroveň znalostí jako průměrnou. 34 ji vnímá jako spíše špatnou či velmi špatnou. Pouze 16 pedagogů se domnívá, že je spíše dobrá či dokonce výborná. Ostatní pracovníci mají podobně rozložené odpovědi. 26 z nich neví jaká je úroveň znalostí dětí v oblasti jejich práv. Jako spíše špatnou či špatnou jí vidí 12 zástupců této skupiny. Pouze jeden optimisticky uvádí, že je spíše dobrá až výborná.

**Otázka č. 8: Jaký je Váš názor na potřebnost zvyšování právního povědomí dětí?**

**Tabulka 10** Názor na potřebnost zvyšování právního povědomí

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>dostatečné, není třeba zvyšovat</b>	6	4,2
<b>spíše dostatečné</b>	8	5,6
<b>průměrné</b>	81	56,2
<b>spíše nedostatečné</b>	43	29,9
<b>nedostatečné, je třeba zvyšovat</b>	6	4,2
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno s SPSS verzi 16,0.*

Tato tabulka nám popisuje, jaký mají respondenti názor na potřebnost zvyšování právního povědomí u dětí. Z výsledků vyplynulo, že 81 (56,2%) si myslí, že děti mají právní povědomí průměrné. 43 (29,9%) z celkového počtu 144 respondentů vnímá právní povědomí dětí jako spíše nedostatečné. Za možnost své odpovědi znějící: „je spíše dostatečné“ si volilo 8 (5,6%) respondentů. 6 (4,2%) dotazovaných se shoduje na tom, že právní povědomí dětí je nedostatečné a mělo by se zvyšovat a taktéž 6 (4,2%) má diametrálně odlišný názor - je dostatečné a není jej třeba zvyšovat.

**Tabulka 11** Povolání respondentů ve vztahu k jejich názoru na potřebnost zvyšování právního povědomí dětí

Povolání	Názor respondentů			
	<i>dostatečné, není třeba zvyšovat; spíše dostatečné</i>	<i>průměrné</i>	<i>spíše nedostatečné; nedostatečné, je třeba zvyšovat</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	13	57	35	105
<b>ostatní pracovníci</b>	1	24	14	39
<b>celkem</b>	14	81	49	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

Při srovnání povolání a názorů respondentů na otázku, zda by bylo potřeba zvyšovat právní povědomí dětí, vyšly najevo tyto výsledky. 57 respondentů z řad pedagogů vidí právní povědomí dětí jako průměrné. Spíše nedostatečné a nedostatečné, takové je právní povědomí dětí dle 35 pedagogů z Jihočeského kraje. Jako dostatečné či spíše dostatečné jej vidí 13 pedagogů. Ostatní pracovníci se shodují s pedagogy. 24 vidí právní povědomí dětí jako průměrné. Spíše nedostatečným a nedostatečným jej shledává 14 zástupců této kategorie a přesně opačný názor zastává 1 pracovník.

**Otázka č. 9: Myslíte si, že mají děti zájem o svá práva**

**Tabulka 12** Zájem dětí o svá práva

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>ano</b>	33	22,9
<b>spíše ano</b>	77	53,5
<b>nevím</b>	1	0,7
<b>spíše ne</b>	29	20,1
<b>ne</b>	4	2,8
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Tabulka 11 nám znázorňuje názor na to, zda děti vůbec mají zájem o svá práva. Převážná většina respondentů a to 77 (53,5) se domnívá, že spíše ano, mají. Následuje ano, tuto odpověď zvolilo 33 (22,9%) dotázaných. Jeden z respondentů (0,7%) nevěděl odpověď na tuto otázku. 29 (20,1%) dotázaných odpovědělo, že spíše ne a 4 (0,7%) ne, děti nemají zájem o svá práva.

**Tabulka 13** Povolání respondentů ve vztahu k zájmu dětí o svá práva

Povolání	Mají děti zájem o svá práva?			
	<i>ano; spíše ano</i>	<i>nevím</i>	<i>spíše ne; ne</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	79	1	25	105
<b>ostatní pracovníci</b>	31	0	8	39
<b>celkem</b>	110	1	33	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Tabulka 13 znázorňuje vztah mezi povoláním a zájmem dětí o jejich práva z pohledu respondentů. 79 pedagogů vnímá, že děti mají či spíše mají zájem o svá práva. 25 má názor opačný. 1 pedagog neví jaké je zájem dětí o jejich práva. Ostatní pracovníci se názorově shodují s pedagogy. 31 z nich vnímá či spíše vnímá zájem dětí. „Děti spíše nemají nebo nemají zájem o svá práva“. Toto je názor 8 ostatních pracovníků.

**Otázka č. 10: Od kolika let by mělo být dítě, dle Vašeho názoru, seznamováno se svými právy?**

**Tabulka 14** Věk od kdy by mělo být dítě seznamováno s právy

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>5 - 6 let</b>	60	41,7
<b>7 - 8 let</b>	54	37,5
<b>9 - 10 let</b>	4	2,8
<b>11 - 12 let</b>	10	6,9
<b>13 a více let</b>	16	11,1
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Ve výše uvedené tabulce vidíme názor pedagogů, školních psychologů, psychologů a sociálních pracovníků na věkovou hranici, kdy je vhodné, začít dítě seznamovat s jeho právy. Převážná většina z nich v počtu 60 (41,7%) se domnívá, že vhodným věkem je 5 - 6 let věku dítěte. Věk 7 - 8 let vnímá jako ten správný pro seznamování s právy 54 (37,5%) respondentů. Pouze 4 (2,8%) z výše dotázaných si myslí, že nejvhodnějším věkem je 9 - 10 let. 11 - 12 let vidí vhodným 10 (6,9%) respondentů. 16 (11,1%) se domnívá, že dítě by se mělo začít seznamovat se svými právy až od 13 a více let.

**Tabulka 15** Povolání respondentů v závislosti na věku od kdy by mělo být dítě seznamováno se svými právy

Povolání	Věková hranice pro seznamování dětí s právy			
	5 - 6 let; 7 - 8 let	9 - 10 let	11 - 12 let; 13 a více let	celkem
pedagog	76	3	26	105
ostatní pracovníci	38	1	0	39
celkem	114	4	26	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Ve výše uvedené tabulce můžeme vidět, že pedagogové považují za optimální věk, od kdy by mělo být dítě seznamováno se svými právy mezi 5 až 8 rokem věku, konkrétně v počtu 76. Celkem nezanedbatelná skupina 26 pedagogů má názor opačný a posunulo by tuto hranici až na věk mezi 11 až 13 a více lety. Pouze 3 pedagogové uvedli za optimální hranici 9 - 10 let. Ostatní pracovníci jsou v této otázce téměř jednotní a za ideální hranici, od kdy děti seznamovat s jejich právy vidí mezi 5 - 8 rokem věku. Pouze jeden pracovník z této skupiny by tento věk posunul směrem vzhůru a to na 9 - 10 let.



**Otázka č. 11: V jakých oblastech byste doporučil/a zvyšování právního povědomí dětí?**

**Tabulka 16** Oblasti doporučené ke zvyšování právního povědomí

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>sociální pomoc</b>	15	10,4
<b>vzdělání</b>	28	19,4
<b>ochrana osobnosti</b>	41	28,5
<b>trestní právo</b>	27	18,8
<b>občanské právo</b>	33	22,9
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verze 16,0.*

V tabulce můžeme vidět oblasti, ve kterých mají děti dle respondentů největší nedostatky. Ty shledávají ve 41 (28,5%) případech v ochraně osobnosti. Dále 33 (22,9%) respondentů takto vnímá oblast občanského práva. Vzdelání je oblastí, ve které by bylo třeba zvyšovat vědomosti dětí. Toto se domnívá 28 (19,4%) respondentů. 27 (18,8%) vidí jako nedostatkovou oblast trestní právo. Sociální pomoc si vybralo jako svoji odpověď 15 (10,4%) dotázaných.

**Tabulka 17** Vztah mezi povoláním respondentů a oblastí, kde by doporučili zvyšovat právní povědomí dětí

Povolání	Oblasti zvyšování právního povědomí			
	<i>sociální pomoc; občanské právo</i>	<i>vzdělání; ochrana osobnosti</i>	<i>trestní právo</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	36	27	42	105
<b>ostatní pracovníci</b>	7	14	18	39
<b>celkem</b>	43	41	60	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verze 16,0.*

Výše si můžeme prohlédnout vztah mezi povoláním respondentů a jejich názorem na oblast, ve které by bylo třeba zvyšovat právní povědomí dětí. Tou nejslabší shledávají pedagogové oblast trestního právo a to konkrétně 42 z nich. Hned v zápětí je s 36 odpověďmi sociální pomoc spolu s občanským právem a následuje vzdělání a ochrana osobnosti, tyto dvě oblasti vnímá jako nejslabší 27 pedagogů. Ostatní pracovníci se shodli s pedagogy na oblasti trestního práva v 18 případech. Vzdělání s ochranou osobnosti vnímá jako nejméně znalou dětmi 14 pracovníků. 7 respondentů vidí slabinu v sociální pomoci a občanském právu.

**Otázka č. 12: Kde děti, dle Vašeho názoru, čerpají nejvíce informací o svých právech?**

**Tabulka 18** Kde děti čerpají informace o právech

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>doma (v rodině)</b>	57	39,6
<b>ve škole</b>	52	36,1
<b>z televize</b>	18	12,5
<b>z internetu</b>	12	8,3
<b>z knih</b>	5	3,5
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

V tabulce 14 můžeme vidět, kde děti získávají nejvíce informací o svých právech. 57 (39,6%) respondentů se domnívá, že doma, v rodině. Děti čerpají nejvíce informací ve škole, to uvádí 52 (36,1%) dotázaných. Televizi, jako zdroj informací, ze kterých děti nejvíce čerpají, vidí 18 (12,5%) respondentů. 12 (8,3%) uvedlo, že z internetu a 5 (3,5%) dotázaných označilo knihy jako svoji odpověď.

**Tabulka 19** Povolání respondentů ve vztahu k otázce kde děti čerpají nejvíce informací o svých právech.

Povolání	Čerpaní informací o právech dětí			
	<i>doma (v rodině)</i>	<i>ve škole; z knih</i>	<i>z televize; z internetu; jinde</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	79	14	12	105
<b>ostatní pracovníci</b>	30	4	5	39
<b>celkem</b>	109	18	17	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Dle pedagogů by děti měly čerpat nejvíce informací o svých právech v doma (v rodině). Tento názor zastává 79 z nich. V porovnání s tímto počtem pouze 14 pedagogů se domnívá, že tyto informace by měly být dětem předány ve škole případně z knih. Televizi, internet případně jinde vidí jako zdroj pro čerpání informací o právech 12 pedagogů. Ostatní pracovníci se s pedagogy shodují v tom, že nejvíce těchto informací by mělo být předáno dítěti doma (v rodině). 5 vidí jako zdroj v televizi, internetu či jinde. Ve škole a z knih by podle 4 pracovníků měly být tyto informace čerpány nejvíce.

**Otázka č. 13: Jakým způsobem seznamujete ve Vašem zařízení děti s jejich právy?**

**Tabulka 20** Způsob seznamování dětí s právy

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>diskuzemi</b>	44	30,6
<b>přednáškami</b>	47	32,6
<b>projekty</b>	20	13,9
<b>hrami</b>	13	9,0
<b>modelovými situacemi</b>	20	13,9
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Tato tabulka nám znázorňuje přehled, jakými metodami jsou děti nejčastěji seznamovány se svými právy. Přednáškami označilo jako odpověď 47 (32,6%) respondentů. 44 (30,6%) respondentů uvádí diskuze. 20 (13,9%) využívá možnost projektů, stejný počet také modelové situace a 13 (9%) dotázaných seznamuje děti s jejich právy za pomoci her.

**Tabulka 21** Vztah mezi povoláním respondentů a jejich odpověďmi na otázku jakým způsobem seznamují děti s právy v zařízení, ve kterém pracují.

Povolání	Způsob seznamování dětí s právy			
	<i>diskuze; přednášky</i>	<i>projekty</i>	<i>hry; modelové situace</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	61	14	30	105
<b>ostatní pracovníci</b>	30	6	3	39
<b>celkem</b>	91	20	33	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Z tabulky 21 vyplývá, že 61 pedagogů uvádí jako nejčastější způsob, kterým seznamují děti s právy diskuze a přednášky. Hry a modelové situace nejčastěji využívá 30 pedagogů a 14 projekty. Ostatní pracovníci se shodují s pedagogy a taktéž uvedli jako nejpoužívanější způsob pro seznamování dětí s právy diskuze a přednášky. Druhým v pořadí oblíbenosti jsou projekty. Hry a modelové situace používají 3 pracovníci.

**Otázka č. 14:** *Myslíte si, že je ve školní výuce věnován dostatek času otázkám, které se týkají dětských práv?*

**Tabulka 22** Čas ve školní výuce věnovaný právům

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>ano</b>	8	5,6
<b>spíše ano</b>	31	21,5
<b>nevím</b>	40	27,8
<b>spíše ne</b>	56	38,9
<b>ne</b>	9	6,2
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Z tabulky 16 je patrné, že ve výuce, dle dotázaných, spíše není věnován dostatek času otázkám dětských práv a to v 56 (38,9 %) případech. 40 (27,8%) neví. 31 (27,1%) respondentů se domnívá, že spíše je dětem věnován dostatek času při seznamování s jejich právy. Ne, uvedlo jako svoji odpověď 9 (6,2%) lidí. 8 (5,6%) je přesvědčeno o dostatečné časové dotaci věnované otázkám dětských práv.

**Tabulka 23** Vztah mezi povoláním respondentů a odpověďmi na otázku, zda je ve školní výuce věnován dostatek času otázkám, které se týkají dětských práv

Povolání	Je ve školní výuce věnován dostatek času výuce práv?			
	<i>ano; spíše ano</i>	<i>nevím</i>	<i>spíše ne; ne</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	33	21	51	105
<b>ostatní pracovníci</b>	6	19	14	39
<b>celkem</b>	39	40	65	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

Výše uvedená tabulka nám naznačuje názory respondentů na časovou dotaci věnovanou ve školní výuce dětským právům. 51 pedagogů se domnívá, že času věnovanému dětským právům spíše není či není dostatek. Opačně tuto situaci vidí 33 respondentů z řad pedagogů a tento čas vnímají jako spíše dostatečný nebo dostatečný. 21 z nich neví kolik času je ve školách věnováno výuce dětských práv. Ostatní pracovníci v 19 případech nevědí jaká je časová dotace pro výuku práv na školách. Spíše není, případně není ve výuce věnován dostatek času dětským právům, se domnívá 14 pracovníků. Opačného názoru je 6 zástupců této skupiny respondentů.



**Otázka č. 15: Jaké klady vidíte v tom, že je dítě seznamováno se svými právy?**

**Tabulka 24** Klady v seznamování dětí s jejich právy

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>schopnost lépe se zařadit do společnosti</b>	38	26,4
<b>lepší možnost obrany</b>	67	46,5
<b>prevence kriminality</b>	16	11,1
<b>vnímání povinností</b>	23	16,0
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Největší klad v seznamování dětí s jejich právy, vnímají respondenti jako lepší možnost obrany, toto uvádí 67 (46,5%) dotázaných. Schopnost lépe se zařadit do společností uvádí 38 (26,4%) respondentů. 23 (16,0%) vidí jako klad možnost lépe vnímat povinnosti a 16 (11,1%) respondentů se domnívá, že jde o prevenci kriminality.

**Tabulka 25** Povolání respondentů ve vztahu k tomu, zda vidí klady v tom, že je dítě seznamováno se svými právy.

Povolání	Jaké vidíte klady v seznamování dětí s jejich právy?			
	<i>schopnost lépe se zařadit do společnosti</i>	<i>lepší možnost obrany</i>	<i>prevence kriminality; vnímání povinností</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	77	9	19	105
<b>ostatní pracovníci</b>	28	7	4	39
<b>celkem</b>	105	16	23	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

Pedagogové vnímají jako největší klad seznamování dětí s právy schopnost lépe se zařadit do společnosti. Toto je názor 77 z nich. 19 pedagogů vidí pozitivum v prevenci kriminality a ve vnímání povinností. Lepší možnost obrany hodnotí pozitivně 9 pedagogů. Ostatní pracovníci se shodují s pedagogy v tom, že děti se lépe zařadí do společnosti. Takto to vnímá 28 jejich zástupců. Lepší možnost obrany, hodnotí jako jednu z kladných stránek seznamování dětí s právy 7 pracovníků. 4 respondenti vnímají za pozitivní stránku této problematiky prevenci kriminality a také vnímání povinností.

**Otázka č. 16: Vidíte nějaké zápory v tom, že je dítě seznamováno se svými právy?**

**Tabulka 26** Zápory v seznamování dětí s právy

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>ano</b>	27	18,8
<b>ne</b>	117	81,2
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

117 (81,2%) respondentů nevidí zápory v tom, že je dítě seznamováno se svými právy. Kdež to 27 (18,8%) dotázaných má zcela opačný názor (viz níže).

**Nejčastější odpovědi na možnost „ANO“ u otázky č. 16**

- dítě může ublížit pedagogovi, dospělým..., protože si je vědomo, že je právně nepostížitelné
- děti většinou znají svá práva, povinnosti však ne
- někdy zneužívání práv
- překrucování některých informací, nepochopení práva ze strany dítěte a vynucování si ho nevhodným způsobem
- špatné pochopení jejich významu

**Tabulka 27** Vztah mezi povoláním respondentů a jejich názorem na otázku, zda vidí zápory v tom, že je dítě seznamováno se svými právy

Povolání	Vidíte zápory v seznamování s právy?		
	<i>ano</i>	<i>ne</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	19	86	105
<b>ostatní pracovníci</b>	8	31	39
<b>celkem</b>	27	117	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Ne, je názorem 86 pedagogů, kteří nevidí žádné zápory v tom, že jsou děti oznamovány se svými právy. Odpověď „ano“ zvolilo 19 pedagogů. Ostatní pracovníci taktéž neshledávají na seznamování dětí s právy žádné zápory. 8 respondentů z této kategorie má však opačný názor.

**Otázka č. 17: Vidíte nějaká rizika v nedostatečném právním povědomí dětí?**

**Tabulka 28** Rizika nedostatečného právního povědomí

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>ne</b>	21	14,6
<b>ano</b>	123	85,4
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

123 (85,4%) ze všech 144 respondentů žádná rizika nevidí. Oproti 21 (14,6%), kteří rizika v nedostatečném právním povědomí vidí.

**Nejčastější odpovědi na možnost „ANO“ u otázky č. 17**

- dětská kriminalita
- rozvoj šikany a týrání dětí, domácí násilí, zneužívání
- neschopnost bránit se vůči trestné činnosti a hájit svá práva
- někdy zneužívání práv, díky špatnému pochopení jejich významu
- vybrání si z práva jenom to, co se jim hodí

**Tabulka 29** Vztah mezi povoláním respondentů a riziky, které vidí v nedostatečném právním povědomí

Povolání	Rizika nedostatečného právního povědomí		
	<i>ne</i>	<i>ano</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	17	88	105
<b>ostatní pracovníci</b>	4	35	39
<b>celkem</b>	21	123	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

88 pedagogů vidí rizika v nedostatečném právním povědomí dětí. 17 z nich má na tuto problematiku opačný názor. U ostatních pracovníků je rozložení názorů stejné. 35 z nich vidí nějaké riziko v nedostatečném právním povědomí na rozdíl od 4, kteří ne.

**Otázka č. 18: Ve kterých oblastech práv vidíte u dětí největší nedostatky?**

**Tabulka 30** Oblasti s největšími nedostatky

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>rodinné právo</b>	41	28,5
<b>sociální pomoc</b>	35	24,3
<b>trestní právo</b>	13	9,0
<b>autorská práva</b>	14	9,7
<b>pracovní právo</b>	13	9,0
<b>ochrana osobnosti</b>	28	19,4
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Jako oblast s největšími nedostatky uvádí 41 (28,5%) respondentů rodinné právo. Jako další sociální pomoc a to v 35 (24,3%) případech. 28 (19,4%) dotázaných vnímá nedostatky v oblasti ochrany osobnosti. Autorská práva jsou právní oblastí, ve které vidí mezery 14 (9,7%) oslovených. 13 (9,0%) respondentů vnímá trestní právo a také pracovní právo za oblast, na kterou by bylo třeba se výuce práva na školách zaměřit.

**Tabulka 31** Vztah mezi povoláním respondentů a názory na oblasti práv, ve kterých mají děti nedostatky

Povolání	Oblast práv, kde mají děti největší nedostatky			
	<i>rodinné právo; sociální pomoc</i>	<i>trestní právo; ochrana osobnosti</i>	<i>autorská práva; pracovní právo</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	54	29	22	105
<b>ostatní pracovníci</b>	22	12	5	39
<b>celkem</b>	76	41	27	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Oblastí, ve které vnímá největší nedostatky 54 pedagogů je rodinné právo a sociální pomoc. 29 z nich zvolilo za tento „problémový“ okruh trestní práva a ochranu osobnosti. Autorská práva a pracovní právo jsou v tomto pořadí až na třetím místě, uvedlo je 22 respondentů. Ostatní pracovníci sdílejí tentýž názor jako pedagogové. Za oblast s největšími nedostatky uvedli ve 22 případech rodinné právo a sociální pomoc. 12 respondentů vidí trestní právo a ochranu osobnosti za možné oblasti, ve kterých mají děti mezery. 5 ostatních pracovníků považuje za tuto sféru autorská práva a pracovní právo.



**Otázka č. 19: Ve kterých oblastech dětských práv mají děti, podle Vás, nejvíce znalostí?**

**Tabulka 32** Oblasti s největšími znalostmi

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>autorská práva</b>	30	20,8
<b>ochrana osobnosti</b>	16	11,1
<b>vzdělání</b>	55	38,2
<b>trestní odpovědnost</b>	26	18,1
<b>není schopen/a posoudit</b>	17	11,8
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Tabulka 31 nám poskytuje opačný pohled na věc než výše uvedená tabulka. Jako oblast, ve které mají děti nejvíce znalostí, uvádí 55 (38,2%) dotázaných vzdělání. Autorská práva jsou druhým nejčastěji uváděným okruhem. Uvádí je 30 (20,8%) respondentů. Trestní odpovědnost byla zastoupena ve 26 (18,1%) případech a 17 (11,8%) dotázaných nebylo bohužel schopno tuto otázku posoudit. Nejméně zastoupenou oblastí je ochrana osobnosti, kterou uvedlo 16 (11,1%) oslovených.

**Tabulka 33** Povolání respondentů ve vztahu k oblasti práv, ve které mají děti nejvíce znalostí.

Povolání	Oblast práv, kde mají děti nejvíce znalostí			
	<i>autorská práva; vzdělání</i>	<i>trestní odpovědnost</i>	<i>ochrana osobnosti; není schopen/a posoudit</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	33	43	29	105
<b>ostatní pracovníci</b>	13	12	14	39
<b>celkem</b>	46	55	43	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Nejvíce znalostí, dle 43 pedagogů, mají děti v otázkách trestní odpovědnosti. V zápětí další část, konkrétně 33 z nich uvádí autorská práva a vzdělání. Ochranu osobnosti a není schopen/a posoudit uvádí 29 respondentů. Ostatní pracovníci tuto otázku nejsou schopni v 14 případech posoudit či se domnívají, že touto oblastí je ochrana osobnosti. Nejvíce znalostí mají děti o autorských právech a vzdělání. Toto se domnívá 13 pracovníků. Trestní odpovědnost uvedlo 12 zástupců této skupiny.

**Otázka č. 20: Jakými dalšími způsoby by se dalo zvyšovat právní povědomí dětí?**

**Tabulka 34** Další způsoby zvyšování právního povědomí

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>zážitková pedagogika</b>	41	28,5
<b>prostřednictvím médií</b>	22	15,3
<b>více prostoru ve výuce</b>	35	24,3
<b>přednášky</b>	19	13,2
<b>diskuze s odborníky</b>	27	18,8
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Dalšími způsoby, kterými by se dalo zvyšovat právní povědomí je dle respondentů zážitková pedagogika. Tuto možnost uvedlo 41 (28,5%) z celkového počtu 144 dotázaných. Více prostoru ve výuce by uvítalo 35 (24,3%) osob. 27 (18,8%) by jako další možný způsob vidělo diskuzi s odborníky. 22 (15,3%) respondentů by zvyšovalo právní povědomí dětí prostřednictvím médií. Přednášky, jako další možný způsob by využilo 19 (13,2%) dotázaných.

**Tabulka 35** Další způsoby zvyšování právního povědomí ve vztahu k povolání respondentů.

Povolání	Další způsoby zvyšování právního povědomí			
	<i>zážitková pedagogika; více prostoru ve výuce</i>	<i>prostřednictvím médií</i>	<i>přednášky; diskuze s odborníky</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	46	28	31	105
<b>ostatní pracovníci</b>	17	7	15	39
<b>celkem</b>	63	35	46	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

46 pedagogů by uvítalo jako další možnost zvyšování právního povědomí dětí zážitkovou pedagogiku. Pomocí přednášek a diskuzemi s odborníky by uvítalo jako další možnou variantu pro seznamování dětí s jejich právy 31 respondentů. 28 zástupců z řad pedagogických pracovníků vidí budoucnost v rozsáhlejší zabývání se touto problematikou médii. Ostatní pracovníci jsou v navržených možnostech velice vyrovnaní. 17 z nich by bylo pro větší uplatňování zážitkové pedagogiky či ve vymezení většího prostoru věnovaného této otázce v samotné výuce na školách. Hned za těmito variantami jsou přednášky a také diskuze s odborníky. Toto by volilo 15 pracovníků. 7 by uvítalo, kdyby bylo této problematice více času věnováno v médiích.

**Otázka č. 21: Znáte některé projekty, které se zabývají zvyšováním právního povědomí dětí?**

**Tabulka 36** Projekty zabývající se zvyšováním právního povědomí dětí

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>neznám</b>	72	50,0
<b>znám, ale nevím název</b>	32	22,2
<b>znám</b>	40	27,8
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Projekty, které se zabývají zvyšováním právního povědomí dětí, nezná 72 (50%) respondentů. Ve 40 (27,8%) případech nějaký projekt znali. 32 (22,2%) dotázaných některý z projektů zná, avšak neví jeho název.

**Nejčastější odpověď na možnost „ZNÁM“ u otázky č. 21**

- Rubikon
- Čí je dítě?
- Nadace naše dítě
- Na jedné lodi

**Tabulka 37** Projekty zabývající zvyšováním právního povědomí dětí ve vztahu k povolání respondentů

Povolání	Znáte projekty zabývající se zvyšováním právního povědomí?		
	<i>neznám</i>	<i>znám, ale nevím název; znám</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	80	25	105
<b>ostatní pracovníci</b>	24	15	39
<b>celkem</b>	104	40	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

80 pedagogů nezná žádný konkrétní projekt, který by se zabýval zvyšováním právního povědomí dětí. 25 některý z nich zná. Ostatní pracovníci ve 24 případech žádný projekt neznají a 15 ano.

**Otázka č. 22: Myslíte si, že je dostatek mimoškolních projektů, které by se zabývaly zvyšováním právního povědomí dětí?**

**Tabulka 38** Je dostatek mimoškolních projektů?

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>ano</b>	0	0
<b>spíše ano</b>	19	13,2
<b>nevím</b>	69	47,9
<b>spíše ne</b>	41	28,5
<b>ne</b>	15	10,4
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Na otázku, zda si respondenti myslí, že je dostatek mimoškolních projektů nevědělo odpověď 69 (47,9%) z nich. „Spíše není“, to se domnívá 41 (28,5%) respondentů. Projektů zabývajících se touto otázkou je spíše dostatek, tuto odpověď zvolilo 19 (13,2%) dotázaných. Odpověď ne zvolilo 15 (10,4%) oslovených. Odpověď ano, je dostatek mimoškolních projektů zabývajících se právním povědomím, ne zvolil nikdo.

**Tabulka 39** Vztah mezi povoláním respondentů a jejich názorem na množství mimoškolních projektů zabývajících se zvyšováním právního povědomí dětí.

Povolání	Je dostatek mimoškolních projektu zabývajících se zvyšováním právního povědomí dětí?			
	<i>ano; spíše ano</i>	<i>nevím</i>	<i>spíše ne; ne</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	13	47	45	105
<b>ostatní pracovníci</b>	6	22	11	39
<b>celkem</b>	19	69	56	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

Jak nám naznačuje tabulka 38 většina pedagogů, konkrétně 47 nemá přehled o množství projektů, které by se, mimo rámec školy, zabývaly zvyšováním právního povědomí dětí. Spíše jich není či není dostatek. Tento názor zastává 45 pedagogů. 13 z nich má přesně opačný názor než jejich kolegové. Ostatní pracovníci hodnotí tuto otázku podobně. 22 z nich neví jaká je tato nabídka projektů. 11 ji vidí jako spíše nedostatečnou či nedostatečnou. Je jich dostatek případně dostatek se domnívá 6 pracovníků této skupiny.



**Otázka č. 23: Znáte některé z organizací, které se zabývají dětskými právy?**

**Tabulka 40** Znalost organizací zabývajících se právy

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>neznám</b>	26	18,1
<b>znám, ale nevím název</b>	41	28,5
<b>znám</b>	77	53,5
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

V této tabulce můžeme vidět přehled toho, zda respondenti znají některé organizace, které se zabývají dětskými právy. Na tuto otázku odpovědělo 26 (18,1%) respondentů, že neznají. 41 (28,5%) dotázaných nějakou organizaci zná, avšak neví název. Odpověď znám zvolilo z celkového počtu 144 respondentů 77 (53,5%).

**Nejčastější odpovědi na možnost „ZNÁM“ u otázky č. 23**

- Casiopea
- Dětský fond OSN
- UNICEF
- Linka důvěry

**Tabulka 41** Organizace zabývající se dětskými právy ve vztahu k povolání respondentů

Povolání	Znáte organizace, které se zabývají dětskými právy?		
	<i>neznám</i>	<i>znám, ale nevím název; znám</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	56	49	105
<b>ostatní pracovníci</b>	11	28	39
<b>celkem</b>	67	77	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

56 pedagogů nezná žádnou z organizací, jejíž hlavní náplní je zájem o dětská práva. Odpověď znám uvedlo 49 z nich. Ostatní pracovníci jsou na tom v této znalosti lépe. 28 některou z těchto organizací zná. 11 však bohužel ne.

*Otázka č. 24: Jaká je, dle Vašeho názoru nabídka možností zvyšování právního povědomí dětí v Jihočeském kraji?*

**Tabulka 42** Nabídka zvyšování právního povědomí v Jihočeském kraji

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>výborná</b>	5	3,5
<b>spíše dobrá</b>	11	7,6
<b>průměrná</b>	42	29,2
<b>spíše špatná</b>	22	15,3
<b>velmi špatná</b>	12	8,3
<b>nevím</b>	52	36,1
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

52 (36,1%) dotázaných nevědělo na tuto otázku odpověď. „Je průměrná“ zvolilo 42, tuto odpověď zvolilo (29,2%) dotázaných. K možnosti je spíše špatná se respondenti přiklonili ve 22 (15,3%) případech. Jako velmi špatnou vnímá nabídku možností v Jihočeském kraji 12 (8,3%) respondentů. Spíše dobrou nabídku možností vidí 11 (7,6%) dotázaných. 5 (3,5%) respondentů se domnívá, že nabídka možností zvyšování právního povědomí v Jihočeském kraji je výborná.

**Tabulka 43** Povolání respondentů ve vztahu k nabídce zvyšování právního povědomí v Jihočeském kraji.

Povolání	Nabídka možností zvyšování právního povědomí v JČ kraji			
	<i>výborná; spíše dobrá</i>	<i>průměrná; nevím</i>	<i>spíše špatná, velmi špatná</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	13	73	19	105
<b>ostatní pracovníci</b>	3	21	15	39
<b>celkem</b>	16	94	34	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

Dle 73 pedagogů je nabídka jak zvyšovat dětem právní povědomí průměrná, popřípadě o těchto možnostech nemají přehled. Jako spíše špatnou či velmi špatnou ji shledává 19 pedagogů. Nabídka zvyšování právního povědomí dětí v Jihočeském kraji „je výborná nebo spíše výborná“, je názorem 13 pedagogů. Ostatní pracovníci vnímají tuto situace podobně. Taktéž považují tyto možnosti za průměrné, popřípadě o nich vůbec neví. 15 pracovníků zařazených do této kategorie vnímá nabídku jak dětem zvyšovat právní povědomí za spíše špatnou až velmi špatnou. Jako spíše výbornou či výbornou ji vidí 3 respondenti.

**Otázka č. 25: Uvítal/a byste nějaké další vzdělávání v oblasti dětských práv?**

**Tabulka 44** Další vzdělávání

	<b>Frekvence</b>	<b>Validní procento</b>
<b>ano</b>	40	27,8
<b>spíše ano</b>	69	47,9
<b>nevím</b>	16	11,1
<b>spíše ne</b>	18	12,5
<b>ne</b>	1	0,7
<b>celkem</b>	144	100,0

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

V tabulce 43 byla nejvíce zastoupena odpověď „spíše ano“, tu uvedlo 69 (47,9%) dotázaných. 40 (27,8%) respondentů by uvítalo další vzdělávání v této oblasti. „Spíše ne“ uvedlo jako svoji odpověď 18 (12,5%) dotázaných. 16 ze 144 respondentů neví. Pouze jeden respondent (0,7%) si vybral odpověď ne, neuvítal/a bych další vzdělávání v oblasti dětských práv.

**Nejčastější odpovědi na možnost „ANO uvítal/a bych další vzdělávání v oblasti dětských práv a to formou:“**

- kurzů
- besed s odborníky a příklady z praxe
- didaktických pomůcek, seminářů, konfrontací zkušeností
- e-learningu
- přednášek, interního školení, zapojení se do nějakého projektu

**Tabulka 45** Povolání respondentů ve vztahu k odpovědím na otázku, zda by uvítali další vzdělávání v oblasti dětských práv.

Povolání	Respondenti by uvítali další vzdělávání			
	<i>ano; spíše ano</i>	<i>nevím</i>	<i>spíše ne; ne</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	77	15	13	105
<b>ostatní pracovníci</b>	32	1	6	39
<b>celkem</b>	109	16	19	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

77 pedagogů by uvítalo další vzdělávání v dětských právech. Na tuto otázku nedokázalo odpovědět 15 respondentů z této skupiny. Další vzdělávání by neuvítalo 13 pedagogů. Ostatní pracovníci by si v 32 případech také přáli další vzdělávání. Opačný názor má 6 respondentů. Jeden pracovník neví.

## 4.2 Popisná data - ostatní pracovníci

**Tabulka 46** Jaké je Vaše povolání?

Povolání	Počet
sociální pracovník	26
psycholog	7
školní psycholog	6

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Jak je patrné z výše uvedené tabulky, výzkumu se účastnilo 26 sociálních pracovníků, 7 psychologů a 6 školních psychologů.

**Tabulka 47** V jakém typu zařízení pracujete?

Typ zařízení	Povolání		
	sociální pracovník	psycholog	školní psycholog
školské	-	-	6
nestátní neziskové	26	7	-
jiné	-	-	-

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Jak logicky z tabulky 46 vyplývá, 6 školních psychologů pracuje ve školském zařízení a ostatní pracovníci v zařízení neziskovém.

**Tabulka 48** Mají děti povědomí o svých právech?

<b>Mají děti povědomí o svých právech</b>	<b>Povolání</b>		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>ano</b>	-	-	-
<b>spíše ano</b>	2	-	4
<b>nevím</b>	-	-	-
<b>spíše ne</b>	16	5	2
<b>ne</b>	7	2	-

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* – na tuto otázku převážně odpovídali, a to v 16 případech spíše nemají. 7 z nich se domnívá, že děti nemají povědomí o svých právech a pouze dva z nich – spíše mají.

*Psychologové* – ti odpovídali podobně jako sociální pracovníci, taktéž si myslí, že děti povědomí o svých právech spíše nemají. 2 z nich jsou přesvědčení o nevědomosti dětí v oblasti jejich práv.

*Školní psychologové* – spíše povědomí mají, se domnívají 4 z oslovených školních psychologů. Dva z nich mají názor přesně opačný, tedy spíše nemají.



**Tabulka 49** Jak byste ohodnotil/a úroveň znalostí dětí v oblasti jejich práv?

Úroveň znalostí v oblasti práv	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>výborná</b>	-	-	-
<b>spíše dobrá</b>	1	-	-
<b>průměrná</b>	16	5	5
<b>spíše špatná</b>	6	2	1
<b>velmi špatná</b>	3	-	-

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* – hodnotí úroveň znalostí dětí nejčastěji jako průměrnou a to v 16 případech. 6 z nich vnímá úroveň znalostí dětí jako spíše špatnou. Úroveň znalostí práv dětí hodnotí jako velmi špatnou 3 sociální pracovníci. Pouze jeden z této skupiny respondentů se domnívá, že úroveň znalostí dětí v oblasti jejich práv je spíše dobrá.

*Psychologové* – také vnímají v 5 případech úroveň znalostí dětí jako průměrnou a ve 2 z nich jako spíše špatnou.

*Školní psychologové* – se shodují s oběma předešlými skupinami pracovníků na průměrnosti úrovně znalostí dětí a to konkrétně v 5 případech. 2 z nich považují úroveň znalostí za spíše špatnou.

**Tabulka 50** Jaký je Váš názor na potřebnost zvyšování právního povědomí dětí?

Potřebnost zvyšování právního povědomí	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>dostatečné</b>	-	-	-
<b>spíše dostatečné</b>	1	-	-
<b>průměrné</b>	14	5	5
<b>spíše nedostatečné</b>	9	2	1
<b>nedostatečné</b>	3	-	-

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* – vidí potřebu zvyšovat právní povědomí u dětí jako průměrnou a to konkrétně 14 z nich. 9 pracovníků se domnívá, že děti mají právní povědomí spíše nedostatečné. Názor – „Děti mají právní povědomí nedostatečné, je třeba jej zvyšovat“ zastávají 3 sociální pracovníci. Diametrálně odlišný názor má pouze 1 respondent z této skupiny, který vidí právní povědomí dětí jako spíše dostatečné.

*Psychologové* – jejich nejčastější odpověď, zastoupena 5x byla – „Děti mají právní povědomí průměrné“ u 2 pak „Děti mají právní povědomí spíše nedostatečné, je třeba jej zvyšovat.“

*Školní psychologové* - se opět shodují s psychology. 5 z nich se domnívá, že potřeba zvyšování právního povědomí u dětí je průměrná, 2 zastávají názor, že děti mají právní vědomí spíše nedostatečné a proto by jej bylo třeba zvyšovat.

**Tabulka 51** Myslíte si, že děti mají zájem o svá práva?

<b>Zájem o práva</b>	<b>Povolání</b>		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>ano</b>	4	1	1
<b>spíše ano</b>	17	5	3
<b>nevím</b>	-	-	-
<b>spíše ne</b>	3	1	2
<b>ne</b>	2	-	-

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - v 17 případech, dle názoru těchto pracovníků, děti spíše mají zájem o svá práva, o tom, že děti mají zájem o veškerá svá práva, jsou přesvědčeni 4 sociální pracovníci. 3 z jejich celkového počtu mají opačný názor a přiklání k možnosti: „Děti spíše nemají zájem o svá práva“. Ve dvou případech zaujímají radikální postoj a přiklání se k odpovědi: „Děti nemají zájem o svá práva“.

*Psychologové* - sdílí názor se sociálními pracovníky, taktéž vnímají, že děti spíše mají zájem o svá práva a to v 5 případech. Jeden z oslovených psychologů se přiklonil k možnosti ano, mají zájem o svá práva, ale také k možnosti spíše nemají.

*Školní psychologové* - tato profese zastává názor předchozích dvou, taktéž vnímá, že děti spíše mají zájem o svá práva, těsně za tímto názorem je i zcela opačný postoj, který zaujali dva školní psychologové - „Děti spíše nemají zájem o svá práva“. 1 je přesvědčen o zájmu dětí, který se týká jejich práv.

**Tabulka 52** Od kolika let by mělo být dítě seznamováno se svými právy?

Věk od kdy seznamovat s právy	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>5 - 6 let</b>	9	2	1
<b>7 - 8 let</b>	16	5	5
<b>9 - 10 let</b>	1	-	-
<b>11 - 12 let</b>	-	-	-
<b>13 a více let</b>	-	-	-

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - nejčastěji uváděli jako svoji odpověď na to, od kolika let by mělo být dítě seznamováno se svými právy 7 - 8 let. 9 z nich vidí jako neoptimálnější věk 5 - 6 let. Pouze jeden sociální pracovník se domnívá, že děti by se měli seznamovat se svými právy mezi 9 - 10 rokem.

*Psychologové* - také sdílejí názor, že optimální věk pro seznamování dětí s jejich právy je 7 - 8 let. 2 se shodují na věku 5 - 6 let.

*Školní psychologové* - jak je patrné z výše uvedeného, na věku 7 - 8 let jako hranici věku dětí pro seznamování s jejich právy, vnímají i školní psychologové a to konkrétně v 5 případech. 1 si myslí, že by bylo třeba děti seznamovat s právy ještě dříve a to věku mezi 5 - 6 lety.

**Tabulka 53** V jakých oblastech byste doporučil/a zvyšování právního povědomí?

Oblast zvyšování právního povědomí	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>sociální pomoc</b>	1	-	-
<b>vzdělání</b>	3	1	-
<b>ochrana osobnosti</b>	5	2	3
<b>trestní právo</b>	14	2	2
<b>občanské právo</b>	3	2	1

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - se domnívají, že nejméně znalostí mají děti v oblasti trestního práva, konkrétně 14 z nich. 5 jako oblast, ve které je děti třeba vzdělávat označilo ochranu osobnosti, po 3 odpovědích bylo přiřazeno oblasti vzdělání a občanskému právu a jeden ze sociálních pracovníků vnímá jako oblast, ve které by bylo děti třeba vzdělávat sociální pomoc.

*Psychologové* - jsou v odpovědích nejednotní, své názory rozložili mezi ochranu osobnosti, trestní právo a občanské práva. Takto odpovídali vždy 2 z nich. Jeden z psychologů vidí vzdělání jako oblast, ve které by si děti měly zvyšovat své právní povědomí.

*Školní psychologové* - odpovídají naprosto odlišně než ostatní výše uvedené profese. Jako nejdůležitější oblast, na kterou by se, dle jejich doporučení bylo třeba zaměřit, vnímají ve 3 případech ochranu osobnosti. 2 se domnívají, že by se pozornost měla zaměřit spíše na oblast trestního práva. 1 vnímá nedostatky, a tudíž by doporučil zvyšování právního povědomí v oblasti občanského práva.

**Tabulka 54** Kde děti čerpají nejvíce informací o svých právech?

Čerpání nejvíce informací	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>doma (v rodině)</b>	10	3	3
<b>ve škole</b>	9	3	2
<b>z televize</b>	3	-	-
<b>z internetu</b>	4	1	1
<b>z knih</b>	-	-	-
<b>jinde</b>	-	-	-

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - nejsou zcela jednoznačně přesvědčeni pouze o jedné odpovědi. Jako nejdůležitější základnu informací odkud by děti měly čerpat nejvíce informací o svých právech, vnímá 10 z nich rodinu. Ovšem v 9 případech je to, dle názorů dotázaných sociálních pracovníků škola. Internet je prostředek, ze kterého by se děti měly nejvíce dozvídat o svých právech. Tento názor zastávají 4 sociální pracovníci. 3 z nich pak vidí největším zdrojem informací televizi.

*Psychologové* - výše popsaná názorová nejednoznačnost je ještě patrnější u psychologů. Vždy tři shledávají jako největší zdroj informací rodinu, ale taktéž i školu. Pouze jeden psycholog se postojově liší a odpověděl internet.

*Školní psychologové* - se postojově shodují se sociálními pracovníky. Taktéž se ve 3 případech domnívají, že děti by si měly odnášet nejvíce vědomostí o svých právech z rodiny, po té, jak uvedli 2 školní psychologové ze školy, a jeden zastává názor, že z internetu.

Možnost *z knih* a *jinde* neuvedl žádný z dotazovaných respondentů.

**Tabulka 55** Jakým způsobem seznamujete, ve Vašem zařízení, děti s jejich právy?

Způsob seznamování dětí s právy	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>diskuze</b>	10	7	5
<b>přednášky</b>	7	-	1
<b>projekty</b>	6	-	-
<b>hry</b>	1	-	-
<b>modelové situace</b>	2	-	-

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - nejčastěji používají jako metodu pro seznamování dětí s jejich právy diskuzemi a to v 10 případech. 7 respondentů používá v instituci, ve které pracují přednášky. 6 sociálních pracovníků, dává přednost při seznamování dětí s právy projektům. 2 používají nejraději modelové situace a 1 sociální pracovník „vyučuje“ děti právům za pomoci her.

*Psychologové* - jsou ve svých odpovědích zcela jednoznační, zásadně používají diskuze. Tuto možnost uvedlo všech 7 dotázaných psychologů.

*Školní psychologové* - byly také velmi jednotní. 5 taktéž používá téměř výhradně diskuzí jako metodu pro seznamování dětí s jejich právy. Jeden respondent z této skupiny uvedl přednášky jako prostředek pro seznamování s právy.

**Tabulka 56** Myslíte si, že je ve školní výuce věnován dostatek času otázkám, které se týkají dětských práv?

Věnován dostatek času právům ve výuce	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>ano</b>	1	-	-
<b>spíše ano</b>	3	1	1
<b>nevím</b>	14	4	1
<b>spíše ne</b>	7	2	4
<b>ne</b>	1	-	-

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - naprostá většina sociálních pracovníků, v počtu 14, neví, jaká je časová dotace pro seznamování dětí s jejich právy během školní výuky. 7 z nich se domnívá, že spíše není věnován dostatek času otázkám dětských práv na školách. Spíše je, tuto možnost zvolili 3 sociální pracovníci. Po jednom respondentovy již zmíněné profese odpovědělo na moji otázku ano ale i ne, není věnován dostatek času ve školní výuce otázkám dětských práv.

*Psychologové* - odpovídali na výše položenou otázku také převážně nevím, shodně se sociálními pracovníky. 2 psychologové vnímají časovou dotaci ve školní více spíše nedostatečnou a pouze 1 z nich se domnívá, že času, který je ve školní výuce věnován dětským právům, je spíše dostatek.

*Školní psychologové* - vnímají prostě pro otázky dětských práv, který je k tomuto tématu ve školní výuce vyhrazen jako spíše nedostatečný a to konkrétně 4 z nich. Jeden školní psycholog také vidí čas věnovaný dětským právům jako spíše dostatečný a jeden neví jaké je nastavení školních osnov.



**Tabulka 57** Jaké klady vidíte v tom, že je dítě seznamováno se svými právy?

Klady v seznamování s právy	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>schopnost lépe se zařadit do společ.</b>	3	2	1
<b>lepší možnost obrany</b>	14	2	3
<b>prevence kriminality</b>	7	3	1
<b>vnímání povinností</b>	2	1	1

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - vidí hlavní klad při seznamování dětí s jejich právy v lepší možnosti obrany a to 14 z nich. 7 vnímá tuto znalost jako prevenci kriminality. Schopnost lépe se zařadit do společnosti uvedli jako možnost své volby 3 sociální pracovníci. 2 vidí na seznamování dětí s jejich práva to, že mohou lépe vnímat své povinnosti a ne pouze práva.

*Psychologové* - rozložili své odpovědi téměř rovnoměrně mezi odpovědi prevence kriminalit ve 3 případech, schopnost lépe se zařadit do společnosti zazněla u 2 respondentů a taktéž 2 psychologové vidí jako klad ve znalosti práva v následné lepší možnosti bránit se. Vnímání povinnosti zaznělo 1x.

*Školní psychologové* - kladem v seznamování dětí s jejich právy vidí, zcela jednoznačně v lepší možnosti obrany. Po jedné odpovědi obdrželi možnosti schopnost lépe se zařadit do společnosti, prevence kriminality a také vnímání povinností.

**Tabulka 58** Vidíte nějaké zápory v tom, že je dítě seznamováno se svými právy?

<b>Zápory v seznamování s právy</b>	<b>Povolání</b>		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>ano</b>	7	-	1
<b>ne</b>	19	7	5

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - v 19 případech nevnímají v seznamování dětí s jejich právy žádný záporný moment. 7 sociálních pracovníků má názor opačný.

*Psychologové* - se zcela jasně domnívají, že povědomí dětí o jejich právech s sebou nenese negativní stránky.

*Školní psychologové* - taktéž tito pracovníci „sympatizují“ ve svých odpovědích s psychology a nevnímají negativa v právním povědomí dětí, avšak 1 školní psycholog má opačný názor.

**Tabulka 59** Vidíte nějaká rizika v nedostatečném právním povědomí dětí?

<b>Rizika v seznamování s právy</b>	<b>Povolání</b>		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>ne</b>	4	-	-
<b>ano</b>	22	7	6

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - 22 vnímá určitá rizika, pokud děti mají nedostatečné právní povědomí. Žádná rizika nevidíme, takto odpověděli 4 sociální pracovníci na otázku, zda vidí rizika v nedostatečném právním povědomí dětí.

*Psychologové* - všichni oslovení zástupci této profese nalézají jistá rizika v tom, že děti nemají právní povědomí.

*Školní psychologové* - taktéž se shodují s psychology a nacházejí možná rizika.

**Tabulka 60** Ve kterých oblastech práv vidíte u dětí největší nedostatky?

Oblasti - nedostatky	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>rodinné právo</b>	10	3	4
<b>sociální pomoc</b>	4	1	-
<b>trestní právo</b>	3	1	-
<b>autorská práva</b>	3	-	-
<b>pracovní právo</b>	2	-	-
<b>ochrana osobnosti</b>	4	2	2

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - shledávají největší nedostatky v právním povědomí u dětí v oblasti rodinného práva a to v 10 případech. 4 sociální pracovníci vnímají stejné nedostatky v oblasti sociální pomoci a také ochrany osobnosti. Trestní právo a autorská práva jsou právní oblasti, ve kterých vnímají 3 zástupci této profese nejvíce nedostatků. Pracovní právo je zastoupeno 2 respondenty.

*Psychologové* - v počtu 3 se taktéž přiklonili k oblasti rodinného práva tak jako sociální pracovníci. Dále jako „rizikovou“ oblast práv vnímají ochranu osobnosti a vždy jeden se přiklonil k sociální pomoci a také trestnímu právo. Ostatní možnosti u psychologů zastoupeny nebyly.

*Školní psychologové* - jak je z výše uvedené tabulky zřejmé i školní psychologové vidí největší nedostatky, které se týkají právního povědomí dětí v rodinném právu. 2 respondenti zastupující výše uvedenou profesi uvedli možnost ochrana osobnosti. Ostatní možnosti u školních psychologů zastoupeny nebyly.

**Tabulka 61** Ve kterých oblastech dětských práv mají děti nejvíce znalostí?

Oblasti - nejvíce znalostí	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>autorská práva</b>	3	1	1
<b>ochrana osobnosti</b>	4	3	1
<b>vzdělání</b>	6	1	2
<b>trestní odpovědnost</b>	10	1	1
<b>není schopen/na posoudit</b>	3	1	1

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - 10 z nich usuzuje, že děti mají nejvíce znalostí v otázkách týkajících se trestní odpovědnosti. 6 sociálních pracovníků toto usuzuje o sféře vzdělání. Ochrana osobnosti byla jasnou volbou odpovědi na tuto otázku ve 4 případech. Autorská práva vidí jako oblast, kde mají děti největší znalosti 3 respondenti a taktéž stejný počet není schopen tuto problematiku posoudit.

*Psychologové* - ve 3 případech vnímají nejvíce znalostí se zkušeností s dětmi v oblasti ochrany osobnosti. Vždy jeden psycholog se přiklonil ke všem ostatním odpovědím.

*Školní psychologové* - 2, dle svého uvážení, usuzují, že nejvíce znalostí mají děti v oblasti vzdělání. Autorská práva, ochrana osobnosti, trestní odpovědnost vidí dle svého názoru jako oblast, kde mají děti nejvíce znalostí vždy jeden ze školních psychologů. Jeden není schopen tuto otázku posoudit.

**Tabulka 62** Jakými dalšími způsoby by se dalo zvyšovat právní povědomí dětí?

Způsoby zvyšování právního povědomí	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>zážitková pedagogika</b>	9	1	1
<b>prostřednictvím médií</b>	6	-	1
<b>více prostoru ve výuce</b>	4	1	1
<b>přednášky</b>	4	1	1
<b>diskuze s odborníky</b>	3	4	2

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - jako nejeфекtivnější způsob pro zvyšování právního povědomí u dětí vidí 9 sociálních pracovníků zážitkovou pedagogiku<sup>2</sup>. Média jako dalšího způsobu pro zvyšování právního povědomí dětí by doporučilo 6 respondentů. 4 sociální pracovníci vidí potenciál v uskutečňování přednášek a také v poskytnutí většího prostoru ve výuce. Diskuze s odborníky by uvítali 3 z dotazovaných.

*Psychologové* - vidí největší potenciál pro zvyšování právního povědomí dětí v diskuzi s odborníky. Jeden z psychologů by také doporučil zážitkovou pedagogiku, více prostoru ve výuce a také přednášky. K médiím, jako dalšímu zdroji informací se nepřiklonil žádný z dotazovaných.

*Školní psychologové* - opět sdílejí názor s psychology a taktéž se nejčastěji, konkrétně ve 2 případech, domnívají, že dalším způsobem, který by mohl vést ke zvýšení právního povědomí dětí, by byly diskuze s odborníky. Opět po jednom „hlasu“ získaly všechny ostatní možnosti.

<sup>2</sup> Zážitková pedagogika je zaměřena na prožitky, zkušenosti a zážitky, které jsou vyvolány díky cíleně plánovaným a uváděným situacím, kde prostředkem je nejčastěji hra. Vše je v průběhu zpracovááno a hodnoceno s cílem dosáhnout co možná největšího rozvojového potenciálu.  
HANUŠ, R., CHYTILOVÁ, L. *Zážitkově pedagogické učení*. 1. vyd. Grada Publishing: Praha, 2009. ISBN 978-80-247-2816-2.

**Tabulka 63** Znáte některé projekty, které se zabývají zvyšováním právního povědomí dětí?

Projekty - zvyšování povědomí	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>neznám</b>	21	2	1
<b>znám, nevím název</b>	1	2	2
<b>znám</b>	4	3	3

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - 21 z celkového počtu 25 nezná žádný projekt, který se zabýval konkrétně zvyšováním právního povědomí dětí. 4 si dokázali nějaký projekt v danou chvíli vybavit a odpověděli, že znají. Odpověď: „znám, ale nevím název“ byla zastoupena jedním respondentem.

*Psychologové* - ve 3 případech odpověděli kladně, a uvedli, že projekt zabývající se zvyšováním právního povědomí znají. 2 psychologové žádný neznají a taktéž 2 znají, ale bohužel si nedokázali vybavit konkrétní název.

*Školní psychologové* - ve 3 odpovědích uvedli: „znám“ některý z projektů, který by se danou tematikou zabýval. 2 také některý znají, avšak neví jeho název. Žádný nezná pouze 1 školní psycholog.

**Tabulka 64** Myslíte si, že je dostatek mimoškolních projektů, které by se zabývaly zvyšováním právního povědomí dětí?

Dostatek mimoškolních projektů	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>ano</b>	-	-	-
<b>spíše ano</b>	3	1	2
<b>nevím</b>	17	2	3
<b>spíše ne</b>	4	3	2
<b>ne</b>	1	1	-

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - převážná většina a to 17, neví, zda je dostatek mimoškolních projektů. Spíše jich není dostatek, uvádí jako svůj názor na danou problematiku 4 sociální pracovníci. 3 se domnívají, že jich spíše dostatek je. Pouze jeden z respondentů se přiklání k nedostatku mimoškolních projektů, které by zabývaly zvyšováním právního povědomí dětí.

*Psychologové* - zastávají názor, spíše není dostatek projektů. Tuto skutečnost vidí 3 psychologové. 2 neví, jaká je jejich nabídka. 1 respondent z řad psychologů se po uvážení přiklonil k možnosti spíše je dostatek mimoškolních projektů a taktéž jeden, že není.

*Školní psychologové* - 3 zástupci této profese zvolili možnost: „nevím“ zda je dostatek mimoškolních projektů, které by se zabývaly zvyšováním právního povědomí u dětí. Ke spíše ano a opačně spíše jich není dostatek, se přiklonili 2 školní psychologové.



**Tabulka 65** Znáte některé organizace, které se zabývají dětskými právy?

<b>Znalost organizací zabývajících se právy</b>	<b>Povolání</b>		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>neznám</b>	10	-	1
<b>znám, nevím název</b>	6	-	1
<b>znám</b>	19	7	4

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - některou z organizací zabývajících se dětskými právy zná 19 dotázaných. 10 odpovědělo, že nezná žádnou organizaci a 6 některou znají, avšak nevybavují si název.

*Psychologové* - všech 7 jejich zástupců zná organizace zabývajících se dětskými právy.

*Školní psychologové* - i 4 respondenti z této skupiny některou z organizací znají. Po jednom školním psychologovi se také přiklonilo k možnosti: „neznám“ a také „znám, ale nevím název“

**Tabulka 66** Jaká je dle Vašeho názoru nabídka možností zvyšování právního povědomí dětí v Jihočeském kraji?

Nabídka zvyšování povědomí v JČ kraji	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>výborná</b>	-	-	-
<b>spíše dobrá</b>	3	-	-
<b>průměrná</b>	4	2	1
<b>spíše špatná</b>	6	3	2
<b>velmi špatná</b>	4	-	-
<b>nevím</b>	7	2	3

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - 7 oslovených z řad sociálních pracovníků neví, jaké jsou současné možnosti jak zvyšovat právní povědomí dětí v Jihočeském kraji. Jako spíše špatnou vidí nabídku možností v našem kraji 6 respondentů. 4 se domnívají, že je průměrné respektive velmi špatná. Jako spíše dobrou ji vnímají pouze 3 sociální pracovníci. Ostatní dvě možnosti si ne zvolil jako svoji odpověď žádný ze sociálních pracovníků.

*Psychologové* - vidí nabídku jak zvyšovat právní povědomí dětí jako spíše špatnou a to konkrétně ve 3 případech. 2 psychologové se přiklonili k možnosti: „je průměrná“ a taktéž 2 neví jaká je nabídka možností jak zvyšovat právní povědomí dětí.

*Školní psychologové* - 3 z nich neví jaká tato nabídka je. „Je spíše špatná“, tento názor zastávají 2 školní psychologové a jeden se domnívá, že je průměrná.

**Tabulka 67** Uvítal/a byste nějaké další vzdělávání v oblasti dětských práv?

Uvítání dalšího vzdělávání	Povolání		
	<i>sociální pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>školní psycholog</i>
<b>ano</b>	16	3	2
<b>spíše ano</b>	4	3	4
<b>nevím</b>	-	1	-
<b>spíše ne</b>	5	-	-
<b>ne</b>	1	-	-

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Sociální pracovníci* - 16 zástupců této profese by uvítalo další vzdělávání v dané oblasti. Spíše bychom neuvítali další vzdělávání v oblasti dětských práv, si zvolilo za svoji odpověď 5 sociálních pracovníků. 4 respondenti by s touto možností spíše souhlasili.

*Psychologové* - ano, uvítali bychom další vzdělávání a spíše ano odpověděli 3 psychologové. Jeden respondent neví, zda by uvítal další vzdělávání.

*Školní psychologové* - 4 by spíše uvítali další vzdělávání a 2 školní psychologové zcela určitě ano.

### 4.3 Statistická část

Data získaná z výzkumu byla statisticky zpracována za pomoci statistických metod, které jsou uvedeny v kapitole Metodika. Z důvodu statistického testování, byly některé otázky rekatégorizovány.

**H1: Pedagogové považují znalosti dětí v Jihočeském kraji v oblasti jejich práv za nedostatečné.**

**H2: Školní psychologové považují znalosti dětí v Jihočeském kraji v oblasti jejich práv za nedostatečné.**

Hypotézy byly testovány na základě těchto otázek:

č. 4: Jaké je vaše povolání?

č. 6: Mají děti povědomí o svých právech?

č. 7: Jak byste ohodnotil/a úroveň znalostí dětí v oblasti jejich práv?

č. 8: Jaký je Váš názor na potřebnost zvyšování právního povědomí dětí?

**Poznámka:** Pojem „ostatní pracovníci“, je zastoupen psychology a sociálními pracovníky, ty bylo nutné sloučit do jedné společné kategorie. Důvodem byl jejich malý počet pro požadované analýzy.

**Tabulka 68** Povolání respondentů v závislosti na jejich názoru na to, zda děti mají povědomí o svých právech. (Znaménkové schéma)

Povolání	Mají děti povědomí o svých právech?	
	ano; spíše ano	spíše ne; ne
pedagog	+++	---
ostatní pracovníci	---	+++

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

*Vysvětlivky k tabulce: +++/- -- (pro hladinu významnosti  $\alpha \leq 0,001$ )*

Z tabulky 68 nám vyplývá, že pedagogové si statisticky častěji myslí, že děti mají či spíše mají povědomí o svých právech na rozdíl od sociálních pracovníků, kteří mají názor opačný

**Tabulka 69** Statistická významnost mezi povoláním respondentů a jejich názorem na to, zda děti mají povědomí o svých právech (Pearson chi - kvadrát test)

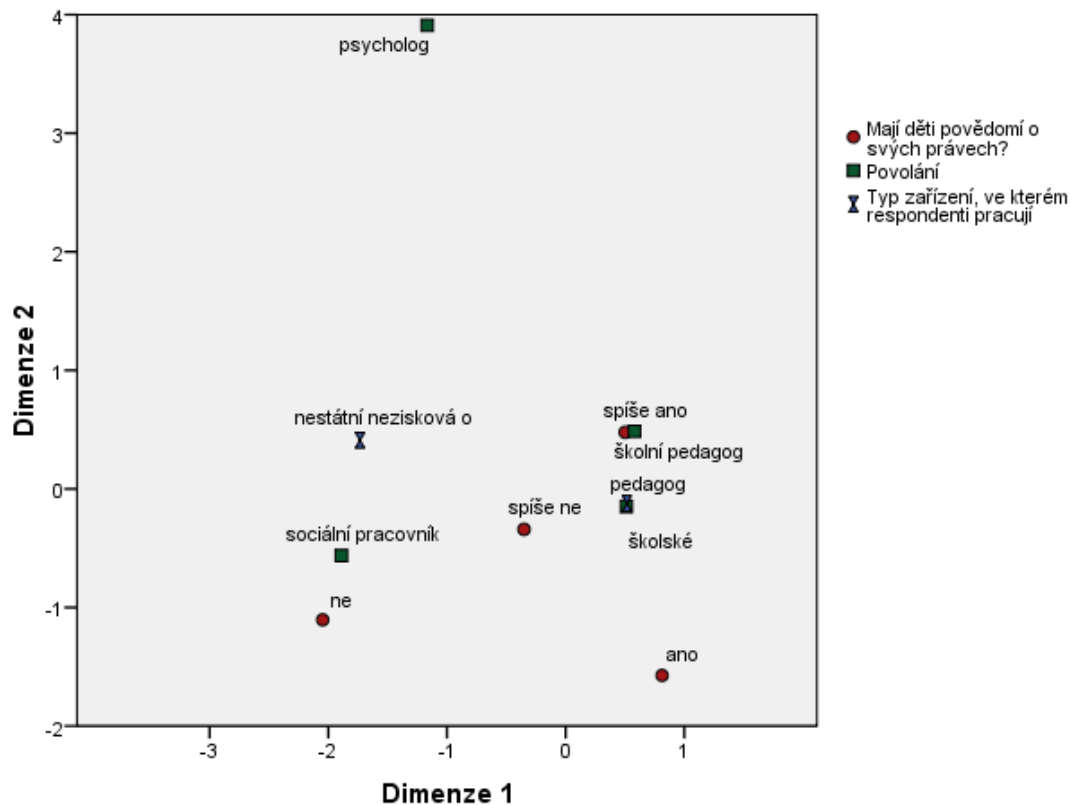
		<b>Mají děti povědomí o svých právech?</b>
<b>Povolání</b>	Signifikance	0,000

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

Výsledky jsou založeny na jiných než prázdných řádcích a sloupcích.

Tabulka 69 nám zobrazuje statistickou významnost mezi povoláním respondentů a jejich názorem na otázku, zda mají děti povědomí o svých právech. Je zřejmé, že povolání statisticky významně ovlivňuje názor na právní povědomí dětí. Pedagogové se významně častěji domnívají, že děti mají povědomí o svých právech ve srovnání s ostatními pracovníky. Toto také naznačuje níže uvedená korespondenční analýzy.

**Graf 2** Korespondenční analýza vztahu mezi Povoláním a společně s typem zařízení, ve kterém respondenti pracují a tím, zda děti mají povědomí o svých právech



Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0

Oprava: Školní psycholog (ne pedagog)

Z výše uvedeného grafu je zřejmé, že existuje rozdíl mezi názory sociálních pracovníků (pracovníků nestátních neziskových organizací - dále NNO) a pedagogických pracovníků (tedy školských zařízení) na to, zda děti mají povědomí o svých právech. Osa X (tzn. dimenze 1) je osou hodnocení dětského právního povědomí. Graf by bylo možné (opticky) rozdělit na dvě části, kde jednu část představují právě NNO se zastoupením sociálních pracovníků a druhou část školské zařízení s pedagogem a školním psychologem.

**Tabulka 70** Statistická významnost mezi povoláním respondentů a úrovní znalostí dětí v oblasti jejich práv. (Pearson Chí-kvadrát test)

		Úroveň znalostí dětí v oblasti jejich práv
Povolání	Signifikance	0,085 <sup>a</sup>

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

Výsledky jsou založeny na jiných než prázdných řádcích a sloupcích.

a. 1 buňka (16,7%) má očekávanou četnost menší než 5. Chí-kvadrát test má omezenou platnost

Ve výše uvedené tabulce jsou popsány vztahy mezi povoláním respondentů a úrovní znalostí dětí v oblasti jejich práv. Jak je z tabulky patrné, vztahy mezi jednotlivými parametry nebyly potvrzeny. Nelze tedy potvrdit, že by se pedagogové a ostatní pracovníci statisticky významně lišili v hodnocení úrovně znalostí práv dětí (pokud respektujeme zvolenou hladinu významnosti ( $\alpha=0,05$ ), když se však podíváme blíže na procentní zastoupení odpovědí (Tabulka 71), je patrné, že vysoké procento pedagogů i soc. pracovníků z mého výzkumného souboru tuto úroveň neumí zhodnotit.

Je tedy otázkou, jakým způsobem si pedagogové či ostatní pracovníci znalost práv u dětí ověřují či jak ji testují – tzn. jak hodnotí úroveň jejich znalostí.



**Tabulka 71** Povolání respondentů ve vztahu k úrovni znalostí dětí v oblasti jejich práv

<b>Povolání</b>	<b>Úroveň znalostí</b>			
	<i>výborná; spíše dobrá</i>	<i>nevím</i>	<i>spíše špatná; velmi špatná</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	16	55	34	105
<b>ostatní pracovníci</b>	1	26	12	39
<b>celkem</b>	17	81	46	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0.*

**Tabulka 72** Statistická významnost mezi povoláním a názorem na to, zda je potřeba u dětí zvyšovat právní povědomí. (Pearsonův chí-kvadrát test)

		Názor na potřebnost zvyšování právního povědomí dětí
Povolání	Signifikance	0,208 <sup>a</sup>

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

Výsledky jsou založeny na jiných než prázdných řádcích a sloupcích.

a. 1 buňka (16,7%) má očekávanou četnost menší než 5. Chí-kvadrát test má omezenou platnost.

Mezi hodnocením potřebnosti zvyšování právního povědomí není rozdíl v tom, zda se jedná o pedagogy, či ostatní pracovníky. Statistická významnost pokud respektujeme zvolenou hladinu významnosti ( $\alpha=0,05$ ) nebyla potvrzena.

Na základě výše uvedených výsledků Pearson chí-kvadrát testů můžeme říci, že se nepotvrdila statistická významnost vztahů. Lze tedy konstatovat, že hypotéza 1 a 2 (H1: Pedagogové považují znalosti dětí v Jihočeském kraji v oblasti jejich práv za nedostatečné. H2: Školní psychologové považují znalosti dětí v Jihočeském kraji v oblasti jejich práv za nedostatečné) nebyla potvrzena. Avšak, byl prokázán statisticky významný vztah mezi názory na právní povědomí u pedagogů a ostatních pracovníků (Tabulka 68).

**H3: Psychologové v neziskových organizacích vnímají nabídku vzdělávání v oblasti dětských práv za nedostatečnou.**

**H4: Sociální pracovníci v neziskových organizacích vnímají nabídku vzdělávání v oblasti dětských práv za nedostatečnou.**

Hypotézy byly testovány na základě následující otázek:

č. 4: Jaké je Vaše povolání?

č. 14: Myslíte si, že je ve školní výuce věnován dostatek času otázkám, které se týkají dětských práv?

č. 22: Myslíte si, že je dostatek mimoškolních projektů, které by se zabývaly zvyšováním právního povědomí dětí?

č. 24: Jaká je, dle Vašeho názoru nabídka možností zvyšování právního povědomí dětí v Jihočeském kraji?

č. 25: Uvítal/a byste nějaké další vzdělávání v oblasti dětských práv?

**Poznámka:** Pojem „ostatní pracovníci“, je zastoupen psychology a sociálními pracovníky, ty bylo nutné sloučit do jedné společné kategorie. Důvodem byl jejich malý počet pro požadované analýzy.

**Tabulka 73** Statistická významnost mezi povoláním respondentů a názorem na to, zda je ve školní výuce věnován dostatek času výuce práv. (Pearson chí-kvadrát test)

		Je ve školní výuce věnován dostatek času výuce práv?
<b>Povolání</b>	Signifikance	0,002

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

Výsledky jsou založeny na jiných než prázdných řádcích a sloupcích.

Z tabulky 73 je zřejmé, že odpovědi pedagogů a ostatních pracovníků se statisticky významně liší v hodnocení toho, zda je ve školní výuce věnován dostatek času pro vzdělávání v oblasti dětských práv. Je patrné, že ostatní pracovníci jsou v tomto ohledu kritičtější – oproti pedagogům (Tabulka 73).

**Tabulka 74** Vztah mezi povoláním respondentů a odpověďmi na otázku, zda je ve školní výuce věnován dostatek času otázkám, které se týkají dětských práv

<b>Povolání</b>	Je ve školní výuce věnován dostatek času výuce práv?			
	<i>ano; spíše ano</i>	<i>nevím</i>	<i>spíše ne; ne</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	33	21	51	105
<b>ostatní pracovníci</b>	6	19	14	39
<b>celkem</b>	39	40	65	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

**Tabulka 75** Vztah mezi povoláním respondentů a jejich názorem na množství mimoškolních projektů zabývajících se zvyšováním právního povědomí dětí.

Povolání	Je dostatek mimoškolních projektu zabývajících se zvyšováním právního povědomí dětí?			
	<i>ano; spíše ano</i>	<i>nevím</i>	<i>spíše ne; ne</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	13	47	45	105
<b>ostatní pracovníci</b>	6	22	11	39
<b>celkem</b>	19	69	56	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

Na otázku, zda si respondenti myslí, že je dostatek mimoškolních projektů nevědělo odpověď 69 (47,9%) z nich. „Spíše není“, to se domnívá 41 (28,5%) respondentů. Projektů zabývajících se touto otázkou je spíše dostatek, tuto odpověď zvolilo 19 (13,2%) dotázaných. Odpověď ne zvolilo 15 (10,4%) oslovených. Odpověď ano, je dostatek mimoškolních projektů zabývajících se právním povědomím, nezvolil nikdo.

**Tabulka 76** Statistická významnost mezi povoláním respondentů a názorem na nabídku možností zvyšování právního povědomí v JČ kraji. (Pearson chí-kvadrát test)

		<b>Nabídka možností zvyšování právního povědomí v JČ kraji</b>
<b>Povolání</b>	Signifikance	0,277 <sup>a</sup>

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

Výsledky jsou založeny na jiných než prázdných řádcích a sloupcích.

Mezi hodnocením nabídky možností zvyšování právního povědomí dětí v Jihočeském kraji nebyla potvrzena statistická významnost mezi názory pedagogů a ostatních pracovníků při respektování zvolené hladiny významnosti ( $\alpha=0,05$ ). Toto nám také naznačuje níže uvedená Tabulka 76.

**Tabulka 77** Povolání respondentů ve vztahu k nabídce zvyšování právního povědomí v Jihočeském kraji.

<b>Povolání</b>	<b>Nabídka možností zvyšování právního povědomí v JČ kraji</b>			
	<i>výborná; spíše dobrá</i>	<i>průměrná; nevím</i>	<i>spíše špatná, velmi špatná</i>	<i>celkem</i>
<b>pedagog</b>	13	73	19	105
<b>ostatní pracovníci</b>	3	21	15	39
<b>celkem</b>	16	94	34	144

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

Z výše uvedených tabulek vyplývá, že nebyly potvrzeny vztahy mezi proměnnými a tudíž se nepodařilo potvrdit hypotézu 3 a 4 (H3: Psychologové v neziskových organizacích vnímají nabídku vzdělávání v oblasti dětských práv za nedostatečnou. H4: Sociální pracovníci v neziskových organizacích vnímají nabídku vzdělávání v oblasti dětských práv za nedostatečnou). Byl však prokázán statisticky významný vztah mezi povoláním respondentů a názorem na to, zda je ve školní výuce věnován dostatek času výuce práv (Tabulka 73).

## OSTATNÍ statistické testy DLE POVOLÁNÍ

**Tabulka 78** Statistická významnost mezi povoláním respondentů a jejich názorem na věk, od kterého by mělo být dítě seznamováno se svými právy. (Pearson chí-kvadrát test)

		Od kolika let by mělo být dítě seznamováno se svými právy?
Povolání	Signifikance	0,003 <sup>a</sup>

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

a. 2 buňky (33,3%) mají obsazenost menší než 5. Minimální očekávaný počet je 1,08.

I přes minimální obsazenost v kategorii 9 až 10 let buněk je zřejmé, že existuje statistická významnost mezi názory pedagogů a ostatních pracovníků. Většina ostatních pracovníků (97%) se domnívá, že děti by se ve svých právech měly vzdělávat na začátku školní docházky (či ještě před ní), naopak někteří pedagogové (27%) si myslí, že by se o svých právech měly dozvědět až na druhém stupni. Tento trend je také parný z níže uvedeného znaménkového schématu.



**Tabulka 79** Povolání respondentů v závislosti na jejich názoru na to, od kolika let by měly být děti seznamovány se svými právy. (Znaménkové schéma)

Povolání	Od kolika let by mělo být dítě seznamováno se svými právy?		
	5 - 6 let; 7 - 8 let	9 - 10 let	11 - 12 let; 13 a více let
<b>pedagog</b>	---	0	+++
<b>ostatní pracovníci</b>	+++	0	---

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

*Vysvětlivky k tabulce: +++/--- (pro hladinu významnosti  $\alpha \leq 0,001$ )*

Pedagogové se statisticky častěji domnívají, že děti by měly být seznamovány se svými právy ve věku 11 – 12 let, případně později, zatímco ostatní pracovníci vidí tuto situaci opačně a jsou pro toto seznamování již ve věku 5 – 6 či 7 – 8 let.

**Tabulka 80** Statistická významnost mezi povoláním respondentů a způsobem jakým seznamují děti s jejich právy. (Pearson chí-kvadrát test)

		Jakým způsobem seznamujete děti s jejich právy
Povolání	Signifikance	0,029

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

Je patrné, že existuje statisticky významný rozdíl mezi tím, jak seznamují děti s právy pedagogové (kteří kombinují jak diskuse, přednášky, tak hry a modelové situace) a ostatní pracovníci (kteří upřednostňují přednášky a diskuse).

**Tabulka 81** Povolání respondentů v závislosti na způsobu, kterým seznamují děti s jejich právy. (Znaménkové schéma)

Povolání	Jakým způsobem seznamujete děti s jejich právy?		
	diskuze; přednášky	projekty	hry; modelové situace
<b>pedagog</b>	-	o	++
<b>ostatní pracovníci</b>	+	o	--

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

*Vysvětlivky k tabulce: +/- (pro hladinu významnosti  $\alpha \leq 0,05$ ); ++/- - (pro hladinu významnosti  $\alpha \leq 0,01$ )*

Tabulka 80 nám naznačuje jak pedagogové a ostatní pracovníci seznamují děti s jejich právy. Pedagogové významně častěji používají hry a modelové situace zatímco ostatní pracovníci dávají přednost diskuzím a přednáškám.

**Tabulka 82** Povolání respondentů v závislosti na tom, zda znají organizace, které se zabývají dětskými právy. (Znaménkové schéma)

Povolání	Znáte organizace, které se zabývají dětskými právy?	
	neznám	znám, ale nevím název; znám
pedagog	++	--
ostatní pracovníci	--	++

*Zdroj: Vlastní výzkum. Zpracováno v SPSS verzi 16,0*

*Vysvětlivky k tabulce: ++/- – (pro hladinu významnosti  $\alpha \leq 0,01$ )*

Z výše uvedené tabulky nám vyplývá neznalost organizací, které se zabývají dětskými právy pedagogy na jedné straně a jejich znalostí ze strany ostatních pracovníků na straně druhé.

#### 4.4 SWOT analýza

V následující SWOT analýze jsou přehledně shrnuty silné a slabé stránky, příležitosti a rizika, které výzkum přinesl. SWOT analýza je dle Kaňákové (2009) zhodnocením výše uvedených stránek daného tématu či problematiky. Je výchozím bodem pro další úvahy a postupy.

Silné stránky	Slabé stránky
S1 - děti mají zájem o svá práva	W1 - děti mají právní povědomí průměrné
S2 - děti by se měly seznamovat s právy již od první třídy	W2 - malé znalosti v oblasti ochrany osobnosti
S3 - děti získávají nejvíce informací o svých právech v rodině	W3 - nedostatek času ve školní výuce věnovaný právům dětí
S4 - seznamování s právy znamená lepší možnost obrany	W4 - neznalost projektů zabývajících se zvyšováním právního povědomí dětí
S5 - nejvíce znalostí mají děti v oblasti vzdělání	W5 - děti mají nedostatky v rodinném právu
Příležitosti	Rizika
O1 - zvyšování právního povědomí	T1 - riziko oslabení výuky práv na školách - dle pedagogů děti mají povědomí o právech
O2 - zvýšení informovanosti o časových dotacích věnovaných výuce práv na školách	T2 - špatná informovanost o právech dětí z rodiny v případě neshod, rozvodů
O3 - zvyšování informovanosti v otázkách rodinného práva	T3 - nedostatečná znalost práv = zvýšení přestupků, kriminality
O4 - další způsob pro zvýšení právního povědomí dětí pomocí zážitkové pedagogiky	T4 - respondenti neznají projekty na zvyšování právního povědomí
O5 - zvýšení informovanosti odborné veřejnosti o projektech týkajících se zvyšování právního povědomí dětí	T5 - nedostatečná znalost práv v oblasti ochrany osobnosti = snadné zneužití
O6 - více nových projektů zaměřených na konkrétní oblasti práv	

*Zdroj: Vlastní výzkum*

	O1	O2	O3	O4	O5	O6	T1	T2	T3	T4	T5	+	-	celkem
<b>S1</b>	++	o	++	++	o	++	--	-	o	o	o	8	3	<b>5</b>
<b>S2</b>	++	+	++	++	+	+	-	-	-	o	--	9	5	<b>4</b>
<b>S3</b>	+	o	++	o	o	+	-	--	-	-	--	4	7	<b>-3</b>
<b>S4</b>	+	o	++	++	o	+	--	--	o	--	-	6	7	<b>-1</b>
<b>S5</b>	+	o	+	+	o	+	-	-	--	o	-	4	5	<b>-1</b>
<b>W1</b>	++	o	+	++	o	++	+	+	--	-	--	9	5	<b>4</b>
<b>W2</b>	++	-	o	+	++	++	++	o	--	-	--	9	6	<b>3</b>
<b>W3</b>	--	+	-	-	++	+	--	o	--	--	--	4	12	<b>-8</b>
<b>W4</b>	o	o	-	o	++	++	-	o	-	--	-	4	6	<b>-2</b>
<b>W5</b>	++	o	++	+	+	++	o	--	o	-	o	8	3	<b>4</b>
<b>+</b>	13	2	12	11	7	15	3	1	0	0	0			
<b>-</b>	2	1	2	1	0	0	10	9	11	10	13			
<b>celkem</b>	<b>11</b>	<b>1</b>	<b>10</b>	<b>10</b>	<b>8</b>	<b>15</b>	<b>-7</b>	<b>-8</b>	<b>-11</b>	<b>-10</b>	<b>-13</b>			

*Zdroj: Vlastní výzkum*

*Vysvětlivky: silná oboustranně pozitivní vazba ++; silná oboustranně negativní vazby --; slabší pozitivní vazba +; slabší negativní vazba -; žádný vzájemný vztah 0*

**Výsledky:**

**Nejsilnější stránky:**

S1 - děti mají zájem o svá práva

S2 - děti by se měly seznamovat se svými právy již od první třídy

**Nejslabší stránky:**

W3 - nedostatek času ve školní výuce věnovaný právům dětí

S3 - děti získávají nejvíce informací o svých právech v rodině

**Příležitosti:**

O6 - více nových projektů zaměřených na konkrétní oblasti práv

O1 - zvyšování právního povědomí

**Rizika:**

T5 - nedostatečná znalost práv v oblasti ochrany osobnosti = snadné zneužití

T3 - nedostatečná znalost práv = zvýšení přestupků, kriminality

## 5 DISKUZE

Úkolem této diplomové práce bylo zjistit, zda je potřeba v Jihočeském kraji zvyšovat právní povědomí dětí. To jak uvádí Kovařík, se v případě dětí rozlišuje na pět složek. 1. povědomí o tom, co vlastně právo je a jakou má funkci. 2. Povědomí o tom, že i děti mají svá vlastní práva. 3. povědomí o tom, že práva mají meze. 4. Povědomí o druhé straně práv - povinnosti. 5. Povědomí o spravedlnosti. Tato domněnka byla předložena na základě proběhlých výzkumů, především Stejskalové z roku 2005, který prokázal, že od roku 2001 nedošlo ke zvýšení právního povědomí dětské populace.

Výzkumný soubor byl tvořen respondenty pracujícími s dětmi a to především pedagogy jak základních, tak i středních škol, školními psychology, sociálními pracovníky a psychology. Výzkum byl prováděn v rámci Jihočeského kraje.

Většina provedených výzkumů jako například Mezinárodní výzkum občanské výchovy (Křížová, 2001), výzkum UNICEF - „Young voices“ (Kovařík, 2001) a výzkum pojetí práva a právního povědomí realizovaný ve spolupráci se ZSF JU, byla aplikována na děti. Dosud však nikdo nezkoumal, jaký názor na tuto problematiku mají Ti, kteří dětem tyto informace předají, tedy především pedagogové a také další povolání, která nějakým způsobem pracují s dětmi. Jak uvádí Průcha (2002), pedagogika potažmo pedagogové, vychovávají a vzdělávají člověka a to především dítě s cílem je poznat a aplikovat takové metody, které co nejúčinněji povedou ke vzdělávání a rozvoji osobnosti.

Celkový počet získaných dotazníků byl 144. Vzato na jednotlivá povolání se výzkumu zúčastnilo 105 pedagogů, 26 sociálních pracovníků, 6 školních psychologů a 7 psychologů. Výzkumu se zúčastnilo 93,8% žen, mužů bylo pouze 6,2%. Je to dáno tím, že převážný počet respondentů byli pedagogové a v této sféře, jak je všeobecně známo, jsou převážně zaměstnány ženy.

Věková skladba respondentů byla dle mého názoru rozložena rovnoměrně. Nejpočetnější věkovou skupinou byli 26 - 30 letí v množství 22,9 %, za nimi následovali 41 - 45 letí, se zastoupením 17,4 %. Jako třetí v pořadí pak 18 - 25 letí v počtu 13,2%. Dále 31 - 35 let shodně s 36 - 40 let se zastoupením 12,5%. Ve věku 46



- 50 bylo 11,8% a věku 51 a více let dosáhlo 9,7% respondentů. Z výše uvedených výsledků vyplývá, že jednou z nejméně zastoupených věkových skupin jsou respondenti ve věku 31 - 40 let, vzhledem k tomu, že převážná většina z nich byly ženy, lze usuzovat, že právě v tomto věku je většina žen na mateřské či rodičovské dovolené. Dle Českého statistického úřadu se narodilo v Jihočeském kraji v roce 2011 2 400 matkám ve věku 30 - 34 let, což je nejpočetnější skupina žen, která v tomto roce přivedla na svět dítě. Průměrný věk, kdy matky přivádí na svět druhé dítě, je v Jihočeském kraji 31,2 let.

Jako nejvyšší dosažené vzdělání uvedlo 95,1% respondentů vysokoškolské. Vyšší odborné vzdělání mělo 4,9% respondentů. Zbylé varianty základní, střední odborné bez maturity a střední odborné s maturitou neuvedl nikdo z respondentů a to s ohledem na zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, kdy pedagogové a psychologové musí dosáhnout vysokoškolského vzdělání. Podobně jsou na tom také sociální pracovníci, kterým vysokoškolské či vyšší odborné vzdělání udává zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Další část dotazníku se zabývala povoláním respondentů. Jak již bylo výše zmíněno, výzkumu se zúčastnilo 105 pedagogů, 26 sociálních pracovníků, 6 školních psychologů a 7 psychologů.

Další otázka, v pořadí pátá, byla zaměřena na typ zařízení, ve kterém respondenti pracují. Převážná většina z nich 77,1% pracuje ve školském zařízení, což logicky vyplývá vzhledem k celkovému počtu pedagogů, kteří se výzkumu účastnili. 22,9% připadá na psychology a sociální pracovníky. Vzhledem k nízkému počtu některý především skupiny psychologů, bylo třeba z důvodu následného provádění analýz spojit je do jedné kategorie spolu se sociálními pracovníky pod „ostatní pracovníky“.

Respondenti dále uváděli své názory na otázku, zda děti mají povědomí o svých právech? To, že děti mají povědomí o svých právech, se domnívá 2,1% respondentů. Dotazovaní však jako nejčastější odpověď uvedli, že spíše mají a to v 50,7%. Zde byla statisticky prokázána rozdílnost odpovědí. Pedagogové častěji zastávají názor, že děti mají právní povědomí ve srovnání s ostatními pracovníky, kteří tuto problematiku hodnotí negativně (viz tabulka 68, 69). Jako možnost spíše nemají, uvedlo 41%

respondentů a podle 6,2 % dotázaných dětí nemají povědomí o svých právech. Tato zjištění, především v okruhu pedagogických pracovníků, jsou v rozporu s dosud zjištěnými poznatky. Avšak musíme vzít v úvahu, že respondenty v doposud provedených výzkumech byly převážně děti. Na pracovníky, jejichž žáky či klienty jsou děti, se výzkumy zcela nezaměřovaly. To také dokládají výzkumy Kovaříka (2001), Křížové (2001) apod.

Otázka s pořadovým číslem 7, měla naznačit, jak by respondenti ohodnotili úroveň znalostí dětí v oblasti jejich práv. Nejvíce zastávané stanovisko bylo, že úroveň znalostí je průměrná a to u 56,2% respondentů. Následovala spíše špatná s 31,2%. Zde se nabízí otázka, jak ji pedagogové a ostatní pracovníci ověřují či jak tuto úroveň testují, tzn., jak hodnotí úroveň znalostí dětí? Baterií znalostí v rámci zkoušení, které ovšem většinou ověřuje pouze úzký okruh znalostí dané problematiky nebo pouze při účasti dětí na podobných výzkumech právního povědomí? Tato otázka by jistě stála za bližší prozkoumání v některém z dalších výzkumů.

Respondenti dále uváděli své názory na potřebnost zvyšování právního povědomí. Nejvíce z nich 56,2%, vnímá právní povědomí dětí jako průměrné. Děti mají právní povědomí spíše nedostatečné, a tudíž je potřeba jej zvyšovat. To se domnívá 29,9% respondentů. Jde o druhý, nejčastěji zastoupený názor. Z výše uvedeného vyplývá, že pedagogové i ostatní pracovníci, vidí jistou potřebu zvyšovat u dětí právní povědomí. Ve všeobecné rovině také vyplývá tento fakt z Úmluvy o právech dítěte, která říká, že ty státy, které se zavázaly k jejímu plnění, na sebe berou odpovědnost za děti žijící na jejich území a také povinnost podporovat všemi dostupnými způsoby rozvoj jejich právního povědomí (Kovařík, 2001).

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že pedagogové ani školní psychologové nepovažují znalosti dětí v Jihočeském kraji v oblasti jejich práv za nedostatečné.

Myslíte si, že mají děti zájem o svá práva? Takto zněla otázka číslo 9. Tabulka 12 ukazuje na názor, spíše mají zájem o svá práva a to u 53,5% respondentů. 22,9% respondentů je přesvědčena, o zájmu dětí o svá práva. Lze tedy usoudit, že děti mají zájem o svá práva.

Tento fakt se také shoduje s výsledky výzkumu provedeného již v roce 1991 (Hradečná, 1998). Nabízí se tedy otázka, jak je možné, že ač děti mají zájem o svá práva, v doposud provedených výzkumech se stále prokazuje, že právní povědomí se u dětské populace v ČR nezvýšilo (Stejskalová, 2005)? Hlavní problém je dle Hradečné (1998) v neustálém „vodění za ručičku“ a to i v záležitostech, které se jich přímo týkají. Děti nejsou vedeny k postupnému přebírání odpovědnosti za svůj život.

Téměř polovina dětí se dle Baudyšové (2002) domnívá, že jejich názor není dostatečně, případně vůbec brán na zřetel při rozhodování o věcech, které se jich týkají a čtvrtina z nich není schopna uvést ani jedno své právo. Hlavní podíl na této skutečnosti má dle Hradečné (1998) nedostatek času dospělých na děti. Děti mají totiž zájem o svá práva, ale také o to, aby tyto práva znali také dospělí a mluvili s nimi o nich.

Další otázka byla zaměřena na věk dětí, od kterého by měly být seznamovány se svými právy. Většina respondentů 41,7% považuje za optimální věk, kdy začít s výukou práv 5-6 let. Druhým nejčastěji udávaným věkem je 7-8 let v 37,5% případů. To také potvrzuje rámcový vzdělávací program pro základní školy (MŠMT, 2010).

Tabulka 78 nám naznačuje konkrétní názory rozdělené na pedagogy a ostatní pracovníky. Byl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi těmito dvěma skupinami respondentů. Většina ostatních pracovníků (97%) by zařadilo vzdělání dětí v oblasti jejich práv na začátek školní docházky či ještě před ní, zatímco někteří pedagogové (27%) si myslí, že by se o svých právech měly dozvědět až téměř na druhém stupni.

Souhlas většiny respondentů s rámcovým vzdělávacím programem je zřejmý. Podobně také uvažoval Hoffman ve své druhé koncepci morálního vývoje, která pracuje s „vnitřní čistotou“ (dětskou nevinností), kdy dítě je vnějšími vlivy narušováno a poškozováno a proto by měla být možnost tohoto vlivu minimalizována, zejména v raném věku dítěte za pomoci výchovných intervencí (Vacek, 2002).

Lze tedy říci, že dítěti je třeba vštěpovat vědomosti o jeho právech již od útlého věku, aby bylo schopné se bránit. Ne zřídka kdy bohužel slyšíme o týrání či zneužívání dětí, které dojdou až do velmi nešťastných konců. To, že jim budeme již od útlého věku vštěpovat jejich práva, ale samozřejmě i povinnosti, je to nejmenší a nejzákladnější pro

jejich ochranu. Je možné také chápat názor 27% pedagogů, kteří by byly pro seznamování dětí s jejich právy až od pozdějšího věku. Může to být dáno vyšší vyzrálostí dětí a tak lepší schopností chápat všechny důsledky, které z práv také mohou vyplývat.

V procesu výchovy jedince jak uvádí Kovařík (2001) by totiž mělo dojít k posunu od právního povědomí k právnímu vědomí a tedy k uváženému postoji k právům, spravedlnosti, odpovědnosti a také povinnosti. To je také dle Hungra a Krskové (1985), spojeno s rozvojem a změnami v hierarchii hodnot, které nastávají v období dospívání a dochází tak i k rozvoji schopnosti uvědomovat si projevy práva.

Otázkou číslo 11 byly oblasti, ve kterých by respondenti doporučili zvyšování právního povědomí. Nejvíce a to 28,5% respondentů by doporučilo zvyšovat právní povědomí v oblasti ochrany osobnosti. Další oblastí, kde by bylo třeba zvyšovat právní povědomí, by mělo být občanské právo a to ve 22,9%. Právě v této oblasti jak uvádí Šachtová (2009), spolu s trestním právem mají děti nedostatečné znalosti. Respondenti ještě také uvádějí vzdělání 19,4% a již zmiňované trestní právo v 18,8%, jako poslední sociální pomoc 10,4%.

Pokud se blíže zaměříme na rozložení zastoupených pracovníků (Tabulka 18), můžeme vidět, že jak ostatní pracovníci, tak i pedagogové vidí právě trestní právo jako oblast, ve které by bylo třeba zvyšovat právní povědomí, což potvrzuje i výše uvedený výzkum Šachtové (2009).

Ochrana osobnosti je zcela jistě s trestním právem provázaná a to nejen vzhledem ke stále narůstajícím případům šikany a násilí, které se konkrétně dotýkají života, zdraví a lidské důstojnosti, ale i vzhledem k nadužívání internetu respektive sociálních sítí mladistvými a s tím spojeným nebezpečím. Tomuto a dalším tématům se věnuje Rámcový vzdělávací program pro základní a střední školy ve své oblasti „Člověk a společnost“, která je zaměřena mimo jiné také na prevenci rasistických, xenofobních a extrémistických postojů, výchovu k toleranci a respektování lidských práv apod. (MŠMT, 2010).

Další otázka se zaměřovala na to, kde děti čerpají nejvíce informací o svých právech. Tabulka 12 znázorňuje domov (rodinu) jako největší zdroj informací. Tto se

domnívá 39,6% respondentů. Hned za touto možností následuje ve škole 36,1%. Třetím, nejčastěji uváděným zdrojem byla s 12,5% respondentů televize. Při bližším pohledu na profesní rozvrstvení (Tabulka 19), můžeme vidět soulad v odpovědích, kdy obě skupiny, tedy jak pedagogové, tak ostatní pracovníci, vnímají za hlavní zdroj informací rodinu. Všechny tři výše uvedené varianty také udává Hung a Krsková (1985) a dodávají, že přímý kontakt s právem je v tomto věku (dítěte), stále ještě zprostředkováván výhradně rodinou, školou a masmédiemi.

Zásadní vliv rodiny na informace dětí o jejich právech přikládá také důraz Eyre (2007), která si kladla otázku: „Kde učit děti základní morální hodnoty?“ a obratem říká, že žádná instituce nenahradí vliv rodiny, tedy učit by se měly děti hodnoty doma a v rodině.

Dle Klapilové (2000) je rodina nejdůležitějším subjektem pro předávání hodnot. Rodina má na dítě důležitější vliv než jakákoli jiná sociální skupina. Osvojuje si od ní vzory a normy sociálního chování i David (1999) dodává, že nejdůležitějším a nejvlivnějším faktorem kromě školy a televize je právě rodina.

Další otázkou, 13 v pořadí je: Jakým způsobem seznamujete ve Vašem zařízení děti s jejich právy? Přednáškami, byla nejčastější odpověď u 32,6% respondentů. Za přednáškami následovali diskuze, ty uvedlo 30,6% dotázaných. Po 13,9% měly projekty a modelové situace. Za pomoci her seznamuje děti s jejich právy 9% respondentů.

Pokud se podíváme na srovnání povolání respondentů (Tabulka 21) zjistíme, že pedagogové dávají přednost převážně diskuzím a přednáškám ovšem nezanedbatelné kombinaci s hrami a modelovými situacemi, zatím co ostatní pracovníci téměř výhradně používají diskuze a přednášky jako způsobu seznamování dětí s jejich právy. Tento rozdíl byl také statisticky potvrzen v Tabulce 79 a tento jev také naznačuje Tabulka 80. Domnívám se, že tento rozdíl má podstatu v časovém prostoru, který mají jednotliví pracovníci k dispozici pro seznamování dětí s jejich a to především s přihlédnutím k všeobecnému faktu nedostatku psychologů respektive školních psychologů.

Další otázka směřovala na čas, který je věnován ve školní výuce práv. Většina respondentů 38,9% se domnívá, že právům ve školní výuce spíše není věnován dostatek času. Jako druhou nejčastější odpovědí byla odpověď nevím v 27,8% případů. Při

bližším pohledu na rozložení pracovníků, je zřejmý názorový rozdíl (Tabulka 23). Tabulka 73 nám prokazuje statisticky významný rozdíl mezi názory pedagogů a ostatních pracovníků, ze kterého je patrné, že ostatní pracovníci jsou vzhledem k časové dotaci k výuce práv kritičtější oproti pedagogům.

MŠMT (2010) ve svých Učebních plánech vzdělávacích programů uvádí, že o konkrétní hodinové dotaci předmětů rozhoduje ředitel školy, tak aby byl naplněn daný minimální počet hodin pro předmět, avšak převážně jde o 1 hodinu týdně.

Vacek (2008) navrhuje zavést trend běžný v zahraničí a to samostatný předmět „Výchova k hodnotám“. Jednalo by se o principy rovnosti, svobody, tolerance respekt vůči druhým, solidaritu ke slabším a znevýhodněným, právo na důstojný život a jeho ochranu. Tyto vlastnosti lze následně transformací rozvíjet výchovu a vzděláváním na odpovědnost, spravedlnost, čestnost, soucit, toleranci apod. Sama výchova k hodnotám může mít specifickou podobu, pokud se hodnoty stanou předmětem výchovy. Dle Vacka může být tato podoba přínosnější než obsahy tradičních předmětů

Otázka 15 směřovala na klady, které vidí respondenti v seznamování dětí s jejich právy. Nejčastější odpovědí, ve 46,5% byla lepší možnost obrany. Za ní následuje schopnost lépe se zařadit do společnosti ve 26,4% případů. Vnímání povinností vidí jako klad 16% respondentů. Prevenci kriminality zvolilo jako možnost své odpovědi 11,1% dotázaných. V Tabulce 25 se můžeme blíže podívat na konkrétní názory pedagogů a ostatních pracovníků. Obě dvě skupiny sdílí názor, že největším kladem, který přináší seznamování dětí s jejich právy je schopnost lépe se zařadit do společnosti. Pokud člověk zná zákonitosti společnosti, ve které žije, je pro něj vždy snazší se do ní začlenit. S tím mu výrazně pomáhá rodina.

Dítě se v ní dle Stašové a Serbouskové (2012) učí pravidlům důležitým pro život v rámci lidského společenství.

Otázka 16 zkoumala, zda respondenti vidí nějaké zápory v seznamování dětí s jejich právy. Převážná většina dotázaných 81,2% žádné zápory nevidí. 18,8 % ano. Nejčastějšími důvody, které respondenti uváděli, byly: „Dítě může někomu ublížit, protože si je vědomo, že je právně nepostižitelné“. Dalším důvodem je: „Děti si uvědomují svá práva, povinnosti však ne“. Někdy také zneužívání práv. Překrucování

některých informací, či nepochopení práva ze strany dítěte a vynucování si ho nevhodným způsobem.

Hradečná (1998) spatřuje problém ve dvou oblastech - v analýze výchovy a v širším vlivu prostředí na mládež. Školní praxe je založená především na vysvětlování norem, kdy poznání jako takové je pouze částečné a může být snižováno špatnými příklady nebo tolerancí nesprávného jednání (drobná šikana). Stejně tak to může být stav, ve kterém je dětem ponechána úplná volnost, s tím, že si samy díky zkušenostem, dojdou ke správnému jednání, vzorům. Bohužel jak Hradečná dále uvádí, škola a rodina může ovlivnit chování a jednání pouze ve svém prostředí, ale jen z části jednání, které přesahuje tyto hranice. Tento vývoj není chybou pouze rodičů a školy, ale je také odrazem života společnosti.

Ano, u otázky 17, rizika v nedostatečném právním povědomí odpověděli respondenti v 85,4 %. K tomu někteří dodávali, že riziko vidí v dětské kriminalitě. Rozvoji šikany a týrání dětí, domácím násilí či ve zneužívání. Neschopnost bránit se vůči trestné činnosti a hájit svá práva. Pokud bude mít dítě nehostechné povědomí o právech, může tyto zneužívat tím, že si z nich vybere jen to, co se mu hodí. Rizika v nedostatečném právním povědomí nevidí 14,6% respondentů. Prevencí nízkého právního povědomí by měla do určité míry být i výchova. Ve své podstatě jde o proces úmyslného působení na osobnost člověka, s cílem dosáhnou pozitivních změn v jeho vývoji (Průcha a kol., 1995). Klade si za cíl plně ovlivnit nehotového člověka, se snahou podřídít jej normám společnosti (Lindner a kol. in Pedagogický slovník, 1995).

Otázka číslo 18 se zaměřovala na oblast práv, kde vidí respondenti největší nedostatky. Největší nedostatky mají děti v rodinném právu, to udává 28,5% respondentů. Stašová a Serbousková (2012) uvádí právě rodinné vztahy jako vztahy nejtrvalejšího charakteru a také nejvíce formulující. Učí dítě poznávat svět kolem sebe, role, rituály, odpovědnost a vztahy. Respondenti často udávali, že děti bývají často oběťmi manipulací jednoho z rodičů při či po rozvodu. Jak uvádí ČSÚ, počet rozvodů byl v roce 2010 1 863, z toho je 1 148 manželství, kde je jedno a více dětí. Další oblastí, kde respondenti vnímají největší nedostatky je sociální pomoc, tento názor zastává 24,3% z nich. Na ní navazuje ochrana osobnosti se zastoupením 19,4%.

Na předchozí otázku navazuje otázka 19, tentokrát ovšem v kladném slova smyslu a to, ve kterých oblastech vnímají respondenti u dětí nejvíce znalostí? Nejvíce znalostí mají děti ve vzdělání 38,2%. Následovala autorská práva s 20,8%. Trestní odpovědnost vnímá jako oblast s nejvíce znalostmi 18,1% respondentů. Při rozdělení na pedagogy a ostatní pracovníky je zde patrný názorový rozdíl. Pedagogové vidí jako oblast, ve které mají děti nejvíce znalostí trestní odpovědnost, zatímco ostatní pracovníci ochranu osobnosti, případně tuto otázku nebyli schopni posoudit (Tabulka 34).

Otázka číslo 20, hledala odpovědi na to, jakými dalšími způsoby by se dalo zvyšovat právní povědomí dětí. 28,5% respondentů se domnívá, že za přispění zážitkové pedagogiky, ta je jak uvádí Hanuš a Chytilová (2009) zaměřena na prožitky, zkušenosti a zážitky, které jsou vyvolány díky cíleně plánovaným a uváděným situacím, kde prostředkem je nejčastěji hra. Vše je v průběhu zpracováno a hodnoceno s cílem dosáhnout co možná největšího rozvojového potenciálu. 24,3 % si představuje jako další způsob vzdělávání více prostoru ve školní výuce. Při rozdělení na pedagogy a ostatní pracovníky, jsou výsledky shodné z výše uvedenými (Tabulka 35).

Otázka 21 se ptala respondentů, zda znají některé projekty, zabývají se zvyšováním právního povědomí dětí. 50% respondentů žádný takový projekt nezná. Domnívám se, že toto procento je poměrně vysoké. Právě tyto respondenti by měli o projektech vědět, vždyť právě oni předávají dětem nejvíce informací. Bylo by dobré vědět, kam se může žák případně klient obrátit, pokud bude mít nějaký problém. Rodiče určitě nemají a ani nemohou mít přehled o těchto projektech. Zde by bylo dobré zvýšit informovanost i ze strany těch, kteří projekty tohoto typu vytváří. 40% respondentů zná nějaký projekt, tyto nejčastěji uváděli - Rubikon, Čí je dítě?, Nadace naše dítě, Na jedné lodi. 22,2% dotázaných o nějakém projektu ví, ale nezná jeho název.

Při bližším náhledu na názory pedagogů a ostatních pracovníků můžeme vidět, že obě dvě tyto skupiny žádný projekt nezná (Tabulka 37). Zde by bylo dobré se zastavit a zamyslet se nad tím, z jakého důvodu respondenti vědí o některých projektech, ale neznají jejich názvy. Je to tím, že jich je příliš mnoho či příliš málo? Je pravdou, že převážná většina z nich se nezaměřuje přímo na zvyšování právního povědomí, ale spíše



na volnočasové aktivity což vyplývá i z databáze Jihočeského kraje - o subjektech působících na území JČ kraje.

Další otázka se zaměřovala na úsudek či znalost respondentů. Je dostatek mimoškolních projektů, které by se zabývaly zvyšováním právního povědomí dětí? Převážná většina respondentů 47,9% odpověděla na tuto otázku nevim. Je tedy zřejmé, jak uvádím výše, že je třeba větší propagace těchto projektů. Díky nim by bylo možné docílit většího právního povědomí, vzhledem k větším časovým možnostem než je okleštěná výuka ve školách. Spíše není, to se domnívá 28,5% respondentů. Mimoškolní projekty samozřejmě jsou, bohužel, jak jsem již naznačila, není je příliš vidět, je to také jistě díky nedostatku financí na samotnou realizaci projektu, natož na jeho medializaci. Mám pocit, že lidé znají pouze ty komerční.

Znáte některé z organizací, které se zabývají dětskými právy? Tak zněla otázka 23. Nejvíce byla zastoupena možnost, znám a to v 53,5% případů. Mezi nejvíce jmenované patřila UNICEF a Linka důvěry. Znam, ale nevim název odpovědělo 28,5% respondentů. 18,1% dotázaných nezná žádnou organizaci. Při srovnání názorů pedagogů a ostatních pracovníků, můžeme vidět rozpolcenost mezi těmito dvěma skupinami. Tabulka 82 nám naznačuje, že ostatní pracovníci znají tyto organizace na rozdíl od pedagogů. Kovařík (2001) uvádí, že by měla být samozřejmostí profesní vybavenost všech, kteří s dětmi pracují.

Otázka 24 se respondentů ptá přímo na Jihočeský kraj a to konkrétně na nabídku možností zvyšování právního povědomí? Opět zde narážíme na odpověď nevim a to u 36,1% respondentů. V Jihočeském kraji momentálně je i bylo realizováno několik projektů zaměřených na zvyšování právního povědomí. Jedná se především o akce Policie ČR, ale také projekty soukromých iniciativ jako například projekt Na jedné lodi. 29,2% z dotázaných se domnívá, že je průměrná. Tyto výsledky se shodují i s rozvrstvením na jednotlivé pracovníky. Jak pedagogové, tak i ostatní pracovníci vnímají nabídku zvyšování právního povědomí v Jihočeském kraji za průměrnou, případně ji neznají.

Celý výzkum završuje otázka číslo 25. Uvítal/a byste nějaké další vzdělávání v oblasti dětských práv? Nejvíce respondentů odpovědělo spíše ano 47,9%, nejčastěji

prostřednictvím kurzů, besed s odborníky, příklady z praxe, zapojení do nějakého projektu. Druhá nejčastější možnost byla ano a to u 27,8% respondentů. I přes to, že především pedagogové si myslí, že děti mají právní povědomí, uvítaly by někteří z nich jejich další vzdělávání, možná právě prostřednictvím mimoškolních projektů.

Hypotézy, ve kterých jsem předpokládala, že psychologové a sociální pracovníci vnímají nabídku vzdělávání v oblasti dětských práv za nedostatečnou, se potvrdit nepodařilo.

## 6 ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala tím, zda je potřeba zvyšovat právní povědomí u dětí v Jihočeském kraji. V teoretické části, jsou zaneseny definice a témata týkající právního povědomí a práv dětí a dalších témat s tímto souvisejících.

Praktická část práce se zaměřila na jednotlivé profese, které mají co dočinění s dětmi a na to, jak vnímají jejich úroveň právního povědomí.

Pro získání dat bylo užito kvantitativního výzkumu v podobě nestandardizovaného dotazníku. Data z něj získaná byla následně zpracována programem SPSS verzí 16,0. Použity byly následovné statistické analýzy:

- Pearson chí-kvadrát test
- analýza adjustovaných reziduí
- korespondenční analýza.

Cílem práce bylo zjistit, jaká je potřebnost zvyšování právního povědomí u dětí v JČ kraji.

Práce ověřovala tyto hypotézy:

**H1:** Pedagogové považují znalosti dětí v JČ kraji v oblasti jejich práv za nedostatečné.

**H2:** Školní psychologové považují znalosti dětí v JČ kraji v oblasti jejich práv za nedostatečné.

**H3:** Psychologové z neziskových organizací vnímají nabídku vzdělávání v oblasti dětských práv za nedostatečnou.

**H4:** Sociální pracovníci z neziskových organizací vnímají nabídku vzdělávání v oblasti dětských práv za nedostatečnou.

Hypotézy na základě testování potvrzeny nebyly, avšak i přes tuto skutečnost byly zjištěny zajímavé poznatky.

Pedagogové se statisticky častěji domnívají, že děti právní povědomí mají na rozdíl od ostatních pracovníků. Toto zjištění, především v okruhu pedagogů je v rozporu s doposud zjištěnými poznatky.

Děti mají zájem svá práva, ačkoli v doposud provedených výzkumech vychází, že právní povědomí populace v ČR se nezvýšilo.

Dalším velmi zajímavým momentem je věk, od kterého by měly být děti seznamovány se svými právy. Ostatní pracovníci vidí jako optimální věk pro seznamování dětí s jejich právy začátek školní docházky (či již konec předškolní), na rozdíl od pedagogů, kteří by tuto hranici posunuli téměř na druhý stupeň základních škol.

Dalším zjištěným a prokázaným faktem je rozdílnost v metodách používaných při seznamování dětí s jejich právy. Pedagogové kombinují jak diskuze a přednášky, tak i hry a modelové situace. Ostatní pracovníci upřednostňují pouze přednášky a diskuze.

Liší se také v hodnocení časové dotace věnované ve školní výuce právům dětí. Ostatní pracovníci jsou v tomto ohledu mnohem kritičtější než pedagogové.

Dále bylo prokázáno, že pedagogové častěji neznají organizace, které se zabývají dětskými právy, zatím co ostatní pracovníci ano.

Dalšími zajímavými, avšak statisticky nepodpořenými výsledky bylo hodnocení úrovně znalostí dětí v oblasti jejich práv, kdy ji převážná většina respondentů vnímá jako průměrnou.

Dále pak respondenti ohodnotili právní povědomí dětí jako průměrné i přesto, že většina z nich je přesvědčena o zájmu dětí o svá práva.

Nejvíce informací o svých právech čerpají děti, dle převážné většiny respondentů, doma (v rodině).

Velkým překvapením byla neznalost projektů zabývajících se přímo zvyšováním právního povědomí a to u poloviny respondentů.

Zajímavým faktem je také skutečnost, že by téměř polovina respondentů uvítala další vzdělávání v oblasti dětských práv, ačkoliv je více jak polovina pedagogů přesvědčena, že děti právní povědomí mají.

Celý výzkum je také shrnut do SWOT analýzy, ta určila za nejsilnější stánky zájem dětí o svá práva a jejich seznamování s právy již od první třídy. Jako slabou stránkou se ukázal nedostatek času ve školní výuce věnovaný dětským právům spolu se získáváním největšího množství informací v rodině. Příležitostí je realizace více nových projektů zaměřených na konkrétní oblasti práv a také to, že právní povědomí by mělo být neustále zvyšováno. Rizikem je nedostatečná znalost práv v oblasti ochrany osobnosti, kdy hrozí snadné zneužití a také nedostatečná znalost práv, která by mohla mít za následek zvýšení přestupků až kriminality.

Přínosem práce je nový pohled na již zkoumanou problematiku a to díky výzkumu aplikovanému na pedagogy, nikoli na samotné děti.

Výsledky mohou být použity neziskovými organizacemi jako ukazatel všeobecného povědomí o existenci jejich projektů, potažmo jich samotných. Dále jako podklad pro realizaci dalších výzkumů týkajících se právního povědomí či jako podklad pro výuku společensko - vědních oborů.

## 7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAKOŠOVÁ, Z. 1994. *Sociálna pedagogika (vybrané problémy)*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 80-223-0817-X.
2. BAUDYŠOVÁ, Z. 2002. Linka bezpečí a dětská práva. In *Dětská práva v praxi. Sborník příspěvků z 1. mezinárodní konference o dětských právech, Třeboň 29. – 30. května 2002*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Zdravotně sociální fakulta. ISBN 80-7040-606-2.
3. BŮŽEK, A. 2011 Století dítěte a práva dítěte. *Sdružení zastánců dětských práv ČR [online]*. [cit. 2012-07-17].  
Dostupné z: <<http://dcicz.org/userfiles/file/sdpd.pdf>>
4. BIERNÁTOVÁ, O. - SKŮPA, J. Bibliografické odkazy a citace dokumentů dle ČSN ISO 690 (01 0197) platné od 1. dubna 2011. *Citace.com [online]*. [2013-03-02]. Dostupné z: <<http://www.citace.com/dokumenty.php>>.
5. Cassiopeia. 2012 *Na jedné lodi*. [online]. [2012-08-10]. Dostupné z: <<http://cegy-cassiopeia.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=61>>.
6. ČAČKA, O. 1996. *Psychologie dítěte*. 2. vyd. Tišnov: SURSUM. ISBN 80-85799-03-0.
7. ČAČKA, O. 2000. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-060-0.

8. ČÁP, J. - MAREŠ, J. 2001 *Psychologie pro učitele*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-463-X.
9. DAVID, R. 1999. *Práva dítěte*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc. ISBN 80-7182-076-8.
10. DISMAN, M. 2007. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-0139-7.
11. DUNOVSKÝ, J. 1999 *Sociální pediatrie*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-254-9.
12. DUNOVSKÝ, J. 2002. Úmluva o právech dítěte a práva dětí v České republice. In: *Dětská práva v praxi. Sborník příspěvků z 1. mezinárodní konference o dětských právech, Třeboň 29. – 30. května 2002*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Zdravotně sociální fakulta. ISBN 80-7040-606-2.
13. EYRE, L. 2007. *Jak naučit děti hodnotám*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-275-1.
14. GERLOCH, A. 2007. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-023-9.
15. GRINC, J. 2010. *Právo pro politology*, Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2921-3.
16. HANUŠ, R., CHYTILOVÁ, L. 2009. *Zážitkově pedagogické učení*. 1. vyd. Grada Publishing: Praha. ISBN 978-80-247-2816-2
17. HARTL, P. - HARTLOVÁ, H. 2010. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-686-5.
18. HARVÁNEK, J. 1998. *Teorie práva*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1791-0.

19. HELUS, Z. 2004. *Dítě v osobním pojetí: obrat k dítěti jako výzva jako úkol pro rodiče i učitele*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-888-0.
20. HOUBOVÁ, D. 1994. *Výchova k právu*. In *Sborník z vědecké konference – Brno, 24. května 1994*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1050-9.
21. HRADEČNÁ, M. a kol. 1998. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Karolinum – Nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-015-7.
22. HUNGR, P., KRSKOVÁ, A. 1985. *Psychologické aspekty působení práva*. 1. vyd. Brno: Univerzita J.E. Purkyně. ISBN 55-969-85.
23. HUNGR, P., - VAŇKOVÁ, Z. 2004. *Teorie Práva I*. Brno: IMS.
24. HVÍŽDALA, K. Mamahotel. 31.7. 2007. *Komentáře.rozhlas.cz* [online]. [2013-05-05]. Dostupné z: <[http://www.rozhlas.cz/komentare/portal/\\_zprava/367708](http://www.rozhlas.cz/komentare/portal/_zprava/367708)>.
25. JEŘÁBEK, J. - KRČKOVÁ, S. - HUČÍNOVÁ, L. 2007. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. ISBN 978-80-87000-11-3.
26. JANKŮ, M. a kol. 2008. *Základy práva pro posluchače neprávnických fakult*, 3.vyd. Praha: C.H.Beck. ISBN 978-80-7400-078-2.
27. KAŇÁKOVÁ, E. 2008. *Jak efektivně vést porady*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1625-1.
28. KLAPILOVÁ, S. 2000. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Oloumouci. ISBN 80-7076-669-8.
29. KNAPP, V. 1995. *Teorie práva*. Praha: C.H. Beck. ISBN 80-7179-028-1.



30. KOPŘIVA, P. - NOVÁČKOVÁ, J. - NEVOLOVÁ D. - KOPŘIVOVÁ T. 2008. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála. ISBN 978-80-904030-0-0.
31. KOVAŘÍK, J. 2001. *Dětská práva, právní povědomí, participace dětí a sociální služby*. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. ISBN 80-7040-531-7.
32. KOZLOVÁ, L. - KUBELOVÁ, V. 2009. *Jak psát bakalářskou a diplomovou práci*. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. ISBN 978-80-7394-155-0.
33. KRAUSOVÁ, L. - NOVOTNÁ, V. 2006. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI. ISBN 80-7357-214-1.
34. KREJČOVÁ, L. - MASÁKOVÁ, V. 24.4.2012 Metodická zpráva. Analýza odbornosti pracovníků školských poradenských zařízení v jednotlivých krajích ČR. *Národní ústav pro vzdělání*. [online]. [2012-08-10]. Dostupné z: [http://www.nuv.cz/projekty/novinky?highlightWords=Metodicka\\_zprava\\_1\\_SPZ.doc](http://www.nuv.cz/projekty/novinky?highlightWords=Metodicka_zprava_1_SPZ.doc).
35. KŘÍŽOVÁ I. a kol. 2001. *Znalosti, dovednosti a postoje čtrnáctiletých žáků v oblasti výchovy k občanství, Zpráva o výsledcích mezinárodního výzkumu*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN nevedeno.
36. LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D. 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
37. LINDNER, A. G. - HUBERT, R. - LEIF, J. 1995 „Výchova“. In: *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-029-4.

38. LOPATKA, A. 2001. Význam Úmluvy o právech dítěte. In: *Dětská práva, právní povědomí, participace dětí a sociální služby*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Zdravotně sociální fakulta. ISBN 80-7040-531-7.
39. MŠMT. 2010. *Rámcový vzdělávací program pro základní školy a Standardy pro základní vzdělání*. [online] [2012-07-11]. Dostupné z:  
<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/opatreni-ministra-skolstvi-mladeze-atelovychovy-kterym-se2?highlightWords=r%C3%A1mcov%C3%BD+vzd%C4%9B1%C3%A1vac%C3%AD+program>>.
40. MŠMT. *Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů*. [online], [2012-08-10]. Dostupné z:  
<<http://www.msmt.cz/ministerstvo/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich-a-o-zmene-nekterych-zakonu-1>>.
41. MŠMT. *Učební plány vzdělávacích programů základního vzdělávání od 1. září 2010*. [online], [2012-08-10]. Dostupné z:< <http://www.msmt.cz/file/11088>>.
42. O Rubikonu. *Rubikon*. [online],[2012-08-08]. Dostupné z:  
<<http://projektrubikon.cz/co-je-rubikon/7-o-rubikonu.html>>.
43. PAZRALOVÁ, H. *Dětská práva v praxi*, NRP, Praha, 3/2002.
44. PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B. 2007. *Psychologie dítěte*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-263-8.
45. Policie ČR. 2012. *Ajaxův zápisník*. [online]. [2012-08-10]. Dostupné z:  
<<http://www.policie.cz/clanek/ajaxuv-zapisnik-328720.aspx>> a  
<<http://www.policie.cz/clanek/ajaxuv-zapisnik-660771.aspx>>.

46. Policie ČR. 2012. *Zpackané životy*. [online]. [2012-08-10]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/akce-a-projekty-zpackane-zivoty.aspx>>.
47. PRŮCHA, J. 2002. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-047-X.
48. PRŮCHA, J. - WALTWROVÁ, E. - MAREŠ, J. 1995. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-029-4.
49. SPIRIT, M. 2010. *Úvod do studia práva*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3290-9.
50. STAŠOVÁ, L. - SERBOUSKOVÁ, H. 2012. Mezilidské vztahy v rodině v percepci dětí mladšího školního věku. *Sociální studia*. roč. 9, č. 2, s. 65 - 82. ISSN 1214-813X.
51. STEJSKALOVÁ, J. 2008. *Implementace dětských práv a právního povědomí u dětí školního věku a vzdělávací kurz v oblasti dětských práv formou e-learningu*. České Budějovice. Disertační práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Vedoucí práce doc. PhDr. Adéla Mojžíšová, Ph.D.
52. STEJSKALOVÁ, J. - DVOŘÁKOVÁ, J. 2010. Centra ústavu sociální práce ZSF JU - Centrum práv dítěte. In *Ústav sociální práce*. České Budějovice: Ústav sociální práce ZSF JU. ISBN 978-80-7394-203-8.
53. ŠACHTOVÁ, Z. 2009 *Právní povědomí u dětí základních škol*. České Budějovice. Diplomová práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Mgr. Pavel Vácha.
54. TOMÁŠKOVÁ, P. - BUBLEOVÁ, V. - KOVAŘÍK, J. - HALFEROVÁ, H. 2001. Práva dětí. *Český helsinský výbor* [online]. [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2003061831>>.

55. VACEK, P. 2008. *Rozvoj morálního vědomí žáků*, 1.vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-7367-386-4.
56. VACEK, P. 2002. *Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-101-5.
57. VACKOVÁ, Jitka, 2012. Metodologie, výběr cílové skupiny, sběr a zpracování dat. In: VACKOVÁ, Jitka a kol. *Zdravotně sociální aspekty života imigrantů v České republice*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-514-5.
58. VÁGNEROVÁ, M. 2005. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0841-3.
59. VEČEŘA, M. - URBANOVÁ, M. 1999. *Sociologie práva v textech*, 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-210-1815-1.
60. VERHELLEN, E. 2000. *Convention on the Rights of the Child*. Apeldoorn: Garant. ISBN 978-9-04411-081-4.
61. Zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník in *Úplné znění zákonů č. 881 Občanský zákoník a související předpisy*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-902-4.
62. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách in *Úplné znění zákonů č. 879 Sociální zabezpečení 2012*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-900-0.
63. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání in *Úplné znění zákonů č. 895 Školství*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-916-1.
64. ZIERHUTOVÁ, J. - DVOŘÁKOVÁ, J. 2006. Children and the Convention on the Rights of the Child. In *Health and Social Questions of Childhood in European*

*Context.* International Academic Conference. 1st issue. University of South Bohemia in České Budějovice: Faculty of Health and Social Studies. ISBN 80-7040-911-8.

## **8 KLÍČOVÁ SLOVA**

Deklarace práv dítěte

Dětská práva

Dítě

Právní povědomí

Rámcový vzdělávací program

Úmluva o právech dítěte

## **9 PŘÍLOHY**

## Příloha č. 1

Dobrý den,

jmenuji se Bc. Lucie Stanislavová a jsem studentkou 2. ročníku Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích oboru Rehabilitační - psychosociální péče o postižení dětí, dospělé a seniory. V současné době píši diplomovou práci na téma: „ZVYŠOVÁNÍ PRÁVNÍHO POVĚDOMÍ U DĚTÍ V JIHOČESKÉM KRAJI“ a právě z tohoto důvodu se na Vás obracím s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku, který mi poslouží jako podklad pro moji práci.

Tento dotazník je ***zcela anonymní***, informace z něj budou použity pouze pro statistické zpracování do mé diplomové práce.

Předem děkuji za spolupráci a přeji příjemný den.

### **Pokyny pro vyplnění:**

Odpovědi prosím zakroužkujte, v případě elektronického vyplňování je tučně zvýrazněte, podtrhněte nebo označte jinou barvou, případně doplňte. Viz příklad:

Př.: Pohlaví

**1. žena**

2. muž

---

### **1) Pohlaví**

1. žena

2. muž

### **2) Jaký je Váš věk?**

1. 18 – 25 let

2. 26 – 30 let

3. 31 – 35 let

4. 36 – 40 let

5. 41 – 45 let

6. 46 – 50 let

7. 51 let a více



**3) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?**

1. základní
2. střední odborné bez maturity (vyučen)
3. střední odborné s maturitou
4. gymnázium
5. vyšší odborné
6. vysokoškolské

**4) Jaké je Vaše povolání?**

1. pedagog
2. školní psycholog
3. sociální pracovník
4. psycholog
5. jiné (*uved'te prosím jaké*)  
.....

**5) V jakém typu zařízení pracujete?**

1. školském
2. nestátní neziskové organizaci
3. jiné.....

**6) Mají děti povědomí o svých právech?**

1. ano
2. spíše ano
3. nevím
4. spíše ne
5. ne

**7) Jak byste ohodnotil/a úroveň znalostí dětí v oblasti jejich práv?**

1. výborná
2. spíše dobrá
3. průměrná
4. spíše špatná
5. velmi špatná

**8) Jaký je Váš názor na potřebnost zvyšování právního povědomí dětí?**

1. děti mají právní povědomí dostatečné, není třeba zvyšovat
2. děti mají právní povědomí spíše dostatečné
3. děti mají právní povědomí průměrné
4. děti mají právní povědomí spíše nedostatečné
5. děti mají právní povědomí nedostatečné, je třeba zvyšovat

**9) Myslíte si, že mají děti zájem o svá práva?**

1. ano
2. spíše ano
3. nevím
4. spíše ne
5. ne

**10) Od kolika let by mělo být dítě, dle Vašeho názoru, seznamováno se svými právy? (vypíšte prosím)**

.....

**11) V jakých oblastech byste doporučil/a zvyšování právního povědomí? (vypíšte prosím)**

.....  
.....  
.....

**12) Kde děti, dle Vašeho názoru, čerpají nejvíce informací o svých právech?**

1. doma (v rodině)
2. ve škole
3. z televize
4. z internetu
5. z knih
6. jinde (vypíšte prosím kde).....

**13) Jakým způsobem seznamujete ve Vašem zařízení děti s jejich právy?**

.....  
.....  
.....

**14) Myslíte si, že je ve školní výuce věnován dostatek času otázkám, které se týkají dětských práv?**

1. ano
2. spíše ano
3. nevím
4. spíše ne
5. ne

**15) Jaké klady vidíte v tom, že je dítě seznamováno se svými právy? (vypište prosím)**

.....  
.....  
.....

**16) Vidíte nějaké zápory v tom, že je dítě seznamováno se svými právy? (vypište prosím)**

.....  
.....  
.....

**17) Vidíte nějaká rizika v nedostatečném právním povědomí dětí?**

1. ne
2. ano (vypište prosím jaké/á)

.....  
.....  
.....

**18) Ve kterých oblastech práv vidíte u dětí NEJVĚTŠÍ nedostatky? (vypíšte prosím)**

.....  
.....  
.....  
.....

**19) Ve kterých oblastech dětských práv mají podle Vás nejvíce znalosti? (vypíšte prosím)**

.....  
.....  
.....  
.....

**20) Jakými dalšími způsoby by se dalo zvyšovat právní povědomí dětí? (vypíšte prosím)**

.....  
.....  
.....  
.....

**21) Znáte některé projekty, které se zabývají zvyšováním právního povědomí dětí?**

1. neznám
2. znám, ale nevím název
3. znám (vypíšte prosím)

.....  
.....

**22) Myslíte si, že je dostatek mimoškolních projektů, které by se zabývaly zvyšováním právního povědomí dětí?**

1. ano
2. spíše ano
3. nevím
4. spíše ne
5. ne

**23) Znáte některé z organizací, které se zabývají dětskými právy?**

1. neznám
2. znám, ale nevím název
3. znám (*vypište prosím*)

.....  
.....

**24) Jaká je, dle Vašeho názoru nabídka možností zvyšování právního povědomí dětí v Jihočeském kraji?**

1. výborná
2. spíše dobrá
3. průměrná
4. spíše špatná
5. velmi špatná
6. nevím

**25) Uvítal/a byste nějaké další vzdělávání v oblasti dětských práv?**

1. ano (*Jaká forma by pro Vás byla nejvíce účinná? Vypište prosím*)

.....  
.....

2. spíše ano (*Jaká forma by pro Vás byla nejvíce účinná? Vypište prosím*)

.....  
.....

3. nevím
4. spíše ne
5. ne

**Děkuji za vyplnění.**